

ఐః

శ్రీమత్కవికథకంఠీరన

శ్రీమన్నిగమాస్తమహాదేశికమధికృత్య

తచ్చరణవిన్యస్త సమస్తాత్మభరైః శ్రీమద్వేదమార్గప్రతి

ష్ఠాపనాచార్యైః పగమహంసపరివ్రాజకాచార్యైః

శ్రీమత్కర్ణాటసింహాసనాధీశ్వర శ్రీకృష్ణరాజేంద్ర

సార్యభౌమసంతతిదేశికైః

శ్రీశ్రీకృష్ణబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికైః

సోపజ్ఞప్రపన్నాభరణాఖ్యవ్యాఖ్యానాసాకంగ్రధితా

ప్రపన్నసౌభాగ్యస్తుతిః

తస్మాత్పాశ్చాత్యశ్రీమద్విత్తీయనందనేన నూత్నదుర్గాభిజన
రజనాథదేశికశర్మణా ముద్రణప్రమాదం పరిహృత్య

మహీశూరరాజధాన్యాం

శ్రీనివాస ముద్రాక్షరశాలాయాం విరోధికృత్సంవత్సర

చైత్ర శుక్లపంచమ్యాం ముద్రాపితం నద్విజయతే.

(కాపీరైట్ రిజిస్టర్డ్.)

౧౯౧౧

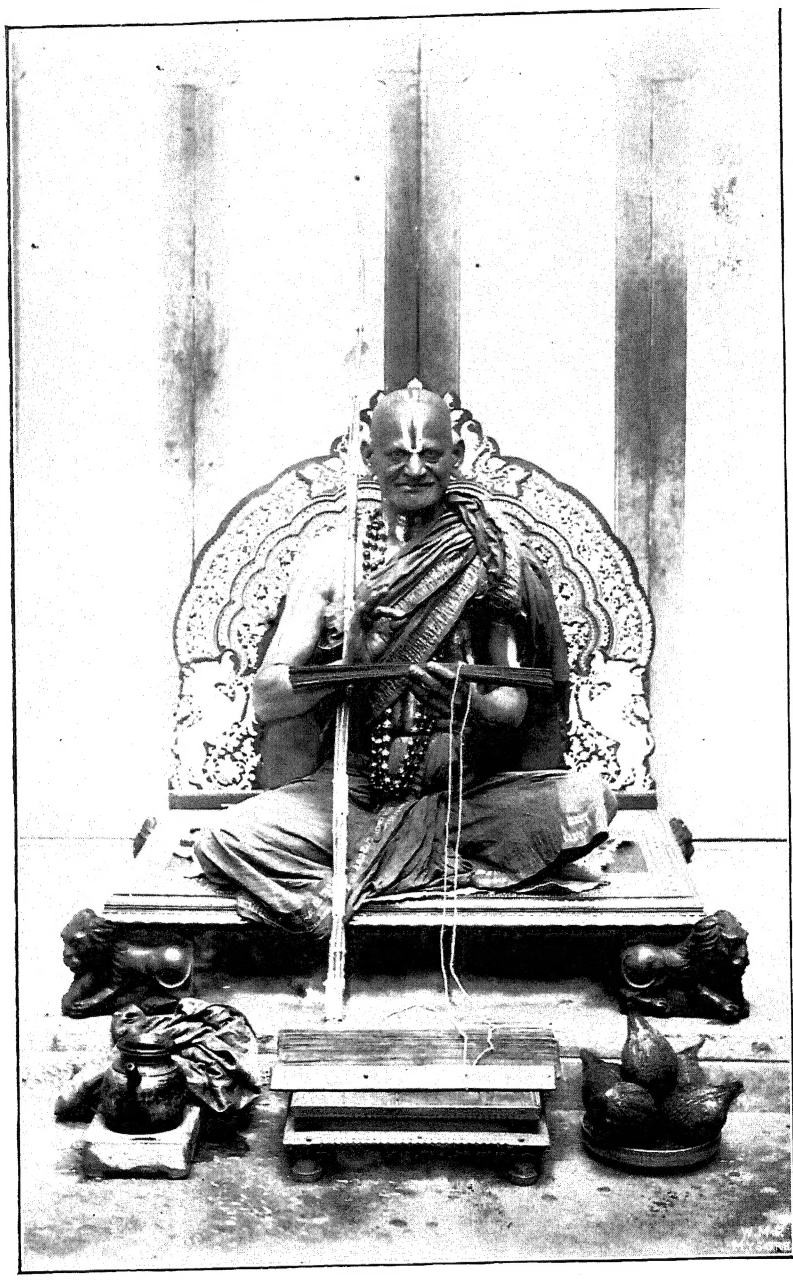
THE SREENIVASA PRESS, MYSORE.

PRINTED BY
H. SREENIVASARAGHAVACHARYA AT THE
SREENIVASA PRESS, MYSORE.

శ్రీ కృష్ణబ్రహ్మతంత్రపరకాలమహాదేశికాః

శ్రీ:

శ్రీశ్రీకృష్ణబ్రహ్మతస్త్వపరకాలమహాదేశికసంయమి
సార్వభౌమైరనుగృహీతాః షట్షష్టిప్రబధానామతోఽత్రసంగృహ్యన్తే
ఆద్యాచమ్పూర్ణలితా శ్రీమత్పరకాలగురువిజయనామా ।
అన్యాయులలితపదభాగుత్తరపరకాలగురువిజయచమ్పూః ॥౧॥
నరసింహరజరాజశ్రీవాసవిలాసచమ్పవస్త్రసః ।
రామేశ్వరవిజయాఖ్యాచమ్పూరఘనాభవిజయచమ్పూశ్చ ॥౨॥
చమ్పూశ్చకార్తికోత్సవదీపాఖ్యా కేశపూత్సవాఖ్యాఽన్యా ।
ఆనందమరద్దామృతకృతయస్త్రసః ప్రపన్నపూర్వపదాః ॥౩॥
శ్రీరామశ్రీవాసావధికృత్య ద్వైచవేదపాదనుతీ ।
శ్రీదేశికేశ్వరిగురువరవిషయాఽన్యా వేదపాదఘటితనుతిః ॥౪॥
ఆచార్యవేదపాదస్తవస్తథాన్యస్తదీయటీకాచ ।
నవరత్నహారసంజ్ఞాస్తుతిరన్యాఽన్యతదీయవివృతిశ్చ ॥౫॥
శ్రీరజశచపెటాహతిస్తుతీరామసుప్రభాతంచ ।
శ్రీవాసరజనాయకగోపాలానాంచ సుప్రభాతాని ॥౬॥
ఆచార్యవర్యగద్యం హృద్యం నిర్ధూతనతజనావద్యమ్ ।
సూర్యోపరాగదర్శనమయామృతనామసీచ లఘుకావ్యే ॥౭॥
శ్రీరాజవంశరత్నాకర నామాన్యచ్చ లఘుకావ్యమ్ ।
శ్రీరామాయణ వైభవ ముత్తరరక్తాధినాథమాహాత్మ్యమ్ ॥౮॥
మదనోపపదాకలిత శ్రీమద్గోపాలమాహాత్మ్యమ్ ।
శ్లోఘాచసూర్యదణ్డక నామనుతిర్గీతమజ్జరీచశుభా । ॥౯॥
విక్రాంతరాఘవాఖ్యోవ్యాయోగశ్చాద్భుతస్సమగ్రాజః ।
ఉన్నతపాణ్డవాఖ్యం ప్రేక్షణికం కరుణరసమనోహరి ॥౧౦॥
చారుసుభద్రాపరిణయనాటకమన్యత్సమగ్రాజమ్ ।
రత్నప్రకాశికాఖ్యా శ్రీమల్లక్ష్మీసహస్రటీకాచ ॥౧౧॥
శ్రీమత్కృష్ణజయస్త్రీపార్వావర్యస్య నిర్ణయశ్చాపి ।
శూద్రాశీర్షిర్గీతి స్సరస్వతీమూలధనమితి నిబంధః ॥౧౨॥

అన్యశ్చశిష్టసిద్ధాంతపద్ధతిర్మేఘమాలాచ ।

కర్తృక్రమనిర్ణీతిః కామ్యైత్కర్షస్యరక్షాచ ॥౧౩॥

లఘుతరభగవత్పూజా సంగ్రహనామాపికశ్చన గ్రంథః ।

సోదర్యకన్యకాద్వయవివాహనిర్ణీతినామకోగ్రంథః ॥౧౪॥

గార్హస్థ్యమీగ్రధితాగ్రంథా గురుభిః కనద్రసనిబద్ధాః ।

కవిసార్వభౌమవిరుదై రేభిః కవికరటిగండభేరుండైః ॥౧౫॥

ప్రాబోధికస్తుతీద్వై శ్రీహయముఖవేదమాళిగురువరయోః ।

శ్రీలక్ష్మీహయముఖయోర్గలితతమేపశ్చరత్ననామనుతీ ॥౧౬॥

వ్యాఖ్యాచ హంససందేశస్య రసాస్వాదినీతివిఖ్యాతా ।

శ్రీనారాయణసంపత్కుమారరఘునందనస్తుతిగలితయమ్ ॥౧౭॥

అష్టాష్టపద్యసుందరమనఘానుప్రాసబద్ధరం మధురమ్ ।

అక్లిష్టపదపదార్థాశ్లిష్టాపశ్చాయుధీయనుతిరన్యా ॥౧౮॥

కించ నవరత్నమాలై ద్వైశ్రీశ్రీవాసగుణగణమనోజ్ఞైః ।

బవబాలవాదికరణాభిఖ్యాసూచనకనచ్చమత్కారా ॥౧౯॥

స్వయంవ్యక్తప్రతిష్ఠాయా అధిమాసోత్సవస్యచ ॥

అతీతశ్రాద్ధకర్తవ్యకాలస్యాపి వినిర్ణయాః ॥౨౦॥

శ్రీలక్ష్మీస్తుతిరన్యాలలితాలంకరణమాలికాభిఖ్యా ।

కావేరీలహరీస్తుతిరతిమధురోద్వాహకాలనిర్ణీతిః ॥౨౧॥

నానాశాస్త్రాధ్వన్యస్సర్వాలంకృతినిబద్ధమూర్ధన్యః ।

సవ్యాఖ్యోఽతిగభీరోలలితోఽలంకారమణిహారః ॥౨౨॥

సకలబుధవితతిభోగ్యం స్తోత్రం కిమపిప్రపన్నసాభాగ్యమ్ ।

వ్యాఖ్యాఽస్యచ ప్రపన్నాభరణాఖ్యాలలితమితమనోజ్ఞపదా ॥౨౩॥

షడధికషష్టిరమీభిర్గ్రన్థాశ్శ్రీకృష్ణకలిమధనగురుభిః ।

ఆసప్తతితమవర్ణాద్రచితాలగ్రకతిప్రణెవ్యన్తై ॥౨౪॥

పరిగణితేభ్యోవ్యవ్యేచాటుగ్రంథాః కృతగురుభిరేతైః ।

గద్యమయాః పద్యమయాశ్చైచ సాం సంఖ్యాసశక్యతేవక్తుమ్ ॥౨౫॥

శ్రీయైనమః

శ్రీహయవద్దనపరబ్రహ్మణైనమః

శ్రీమన్నిగమాస్తమహాదేశికాయనమః

శ్రీమాన్వేంకటనాథార్యః కవితార్కిక కేశరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యోమే సన్నిధతాం సదాహృది ॥

శ్రీవాసబ్రహ్మతంత్రోత్తమకలిమధనా వాప్తచక్రాఙ్కభాష్యం

శ్రీవాసే దేశికస్త్రోత్ర కలిమధనగురావర్పితాత్మీయభారమ్ ।

రక్షేత్త్రోత్ర బ్రహ్మతంత్రోది మపదకలిజద్దేశికస్త్రోత్ర తత్తుర్యం

శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్రాగ్రీమపదపరకాలార్యవర్యం శ్రయామః ॥

శ్రీమతేశ్రీశ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్రపరకాల

మహాదేశికాయనమః

శ్రీ ప్రపన్న సౌభాగ్యస్తవారమ్భః

శ్రీశ్రీసేనాపతిశరణపునాథమునిపుణ్డరీకాక్షాన్ ।
 { రామం యామునపూర్ణా రామానుజమపిసమా }
 { ఘ్ని మద్గురుభిః ॥ } ॥౧॥

శ్రీమాన్సుక్తిమయోద్దామదామూఞ్చితహయాననః ।
 నిగమాంతగురుర్భూయాన్నియమాన్మమమానసే ॥
 యోఽసాప్రపన్నసాభాగ్యస్తవోఽస్మాభిరుచీరితః ।
 ప్రపన్నాభరణాభ్యున్మయ్యాభ్యున్మక్రియతేలఘుః ॥
 అత్రయోసుగ్రహార్థాస్సృశోకాస్తాన్నవివృణ్మహే ।
 దుర్గ్రహార్థా ఇవాభాన్తియతానెవక్వచిత్కవ్చిత్ ॥

వాఖ్యాస్తవ్యః

అథశ్రీమాన్ శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాలాభిధానస్సంయమీ
 స్వచిక్షీతస్య ప్రపన్నసాభాగ్యాభిధానస్య శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశి
 కవిషయకస్యస్తవనస్య నిష్పృత్యాహవ్రచయస్థమై ప్రథమం ప్రథ
 మాచార్యాదిగురుపరమ్పరానమనాత్మకం మజ్జలం నిబద్ధాతి॥శ్రీతి॥అ
 త్రాదౌశ్రీశబ్దప్రయోగాన్మగనానాసాచ్చవర్ణగణశుద్ధ్యాదిర్నిరర్థశ్చైవ ॥

{ ఆర్యాభినన్ద్యసులలితవృత్తం శ్రుత్యన్తదేశికం }
 { కలయన్ । ఆర్యాభినన్ద్యసులలితవృత్తస్తుత్యా }
 { ధి నోమి తదుచితయా ॥ ॥౨॥ }

వివక్షితం ప్రతిజానీతే ॥ ఆర్యశ్రీ ॥ శ్రుత్యన్తదేశికం ఆర్యైః
 అభినన్ద్యం సులలితం వృత్తం చరిత్రం యస్యతథావిధం కలయన్
 జానన్ తదుచితయా ఆర్యాభినన్ద్య సులలితవృత్తస్య ఉక్తోఽర్థః ।
 స్తుత్యాధి నోమి ప్రీణయామి । అనేన స్తన్యస్య స్తుతేశ్చానురూప్యం
 దర్శితం । ఆర్యాభినన్ద్యాభినన్ద్యాని సులలితాని వృత్తాని మాత్రావృ
 త్తాని యస్యాంసా । తయాస్తు త్యైతివస్తుతిః । శ్లేషోత్తమిభిరస్సమా
 లంకారః ॥

॥౨॥

{ లగతు హృదివిమతమూర్ఛిత జగదగదంకారసు }
 { గుణగణ మనఘమ్ । నిగమాన్తదేశికాఖ్యం ప్ర }
 { గుణితయతివతిమతం పరంబ్రహ్మ ॥ ॥౩॥ }

భిషక్షితాంస్తుతిమార్థశే || అగత్వీతి || విమతైః వేదవిరు
ధార్థ ప్రతిపాదకైః మతైః మూర్ఖతస్య జగతః అగదరీకారాః భిష
జః । దుగృతజనిత మూర్ఖాప్రతీకారణోజ్జీవయితారః సుగుణాః ఆస్తి
కృత్యపూర్వక నిరవధికవైదుష్యాదయః యన్యతం । ప్రగుణితం ఋజూ
కృతం యతిపతిమతం శ్రీరామానుజసిద్ధాంతయెనతం “ఋజూవజి
హ్మప్రగుణా” విత్యమరః । మతాన్తరైర్వక్రమతిభిరన్యథాన్యథో
త్ప్రేక్షితస్య శ్రీమద్యామునముని శ్రీభాష్యకారీయస్యసిద్ధాంతస్వార్జవ
ప్రదగ్భయితేతిభావః । యద్వా-ప్రగుణితం ప్రకృష్టగుణశాలికృతం
సర్వమతేభ్యోగుణవత్తమత్వేన ప్రకాశితం యతిపతిమతం. యెనత
దిత్యర్థః సుగమమన్యత్ ||

||3||

{ నిర్గుత కథక వితానం కవితానన్దిత జగత్త్రయం }
{ కిమపి । రత్నం హృది భాతు తమాం భాతు }
{ తమాంస్యస్య మమ విధూనయతు || ||౪|| }

నిర్గుతేతి || ఉత్తరాధై- భాతుతమాం, భా, తు, తమాంసి,
అస్య, ఇతిచ్ఛేదః; రత్నం తత్త్వేనాధ్యవసితో నిగమాన్తగురుః । హృ
ది వక్షసి మనసిచ భాతుతమాం అతిశయేన దీప్యతామ్ । అస్యర
త్నస్య భాతు దీప్తిస్తు ఆదంతోఽయంభాశబ్దః । మమతమాంసి విధూ
నయతు । ఇతియోజనా । అత్రపూర్వాధై ప్రథమద్వితీయ, పాదా
న్తాద్యోస్సస్వరవ్యజ్ఞాన చతుష్టయస్య యమనాత్సందృష్టయమకమ్ ।
ఏవముత్తరాధైఽపి ||

||౪||

{ కమపి గురుమతిపవిత్రం కలయేకలికలుపత్పూణ }
{ గణలవిత్రమ్ । విమతవన వీతిహాత్రం విశ్వా }
{ ఖిత్రాన్వయామ్బురుహ మిత్రమ్ || ||౫|| }

{ స్తోతారం శ్రీజానేస్తోతారమ్బాతపఃఫలం కిమ }
 { పి । తత్తనయం విత్తనయం విత్తనయన్ప్రీతధి }
 { యం శ్రయేహృదయే ॥ ౧౬ ॥ }

స్తోతార మితి ॥ ఉత్తరాధై । తస్యః తోతారమ్బాయాః
 తనయం విత్తాః విచారితాః నయాః శాస్త్రాణి యేనతం “విన్నవిత్తై
 విచారితై” ఇత్యమరః । విత్తైన ధనేన నయన్ప్రీతా అనాకృష్టాధీ
 యస్యతం । నశబ్దేన సమాసః ॥ ౧౬ ॥ ౧౬ ॥

{ సుగుణమశిరత్నసానుం సుధీహృదిన్దూపతాఘ }
 { సితభానుమ్ । సర్వార్థవిబుధధేనుం సంతతమ్ }
 { జ్ఞాన్యమనన్త గురుసూనుమ్ ॥ ౧౭ ॥ }

{ విద్యాకాచనహృద్యా హృద్యాస్తాం మమధు }
 { తాఖలావిద్యా । స్వాద్యార్థవివిధపద్యా పద్యా }
 { నిశ్చేయసస్య నిరపద్యా ॥ ౧౮ ॥ }

విద్యేతి ॥ స్వాద్యార్థాని వివిధాని పద్యాని శ్లోకాః యస్యా
 స్సా । నిశ్చేయసస్య పద్యాసరణిః । కాచనవిద్యా తత్త్వేనాధ్యవ
 సితోగురుః । ఏవమగ్రేఽపి తత్ర తత్ర ద్రష్టవ్యమ్ । పూర్వోత్త
 రార్థయోః హృద్యాహృద్యా పద్యాపద్యేతి సందష్టయమకం ద్రష్ట
 వ్యమ్ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥

{ విశుతతమవై రాగ్యం వివిధాగమవిప్రీపన్నజ }
 { నభోగ్యమ్ । జగతాం సుమహద్భాగ్యం నిగమా }
 { న్తార్యాత్మకం జయతు యోగ్యమ్ ॥ ౧౯ ॥ }

{ ద్విరసనగిరి మురనిరసన ఘట్టా కీనాశనాశలుట్టాకీ }
 { వేదాంతాచార్యవపు ర్వేదా వివ్రణోతి వితను }
 { తే మోదా ॥ ౧౦ ॥ }

ద్విరసనేతి ॥ కీనాశనాశస్య యమకర్తృకహింసాయా ఇతి
 యావత్ । లుట్టాకీ మోషయిత్రీ ॥ ౧౯ ॥ ౧౦ ॥

{ చిత్రచరిత్రస్సజయతు వైశ్వామిత్రాబ్జనయన
గురుపాత్రః । యశ్రావణఇతి విదితోమాసే ప్రా
దుర్భభూవ భాద్రపదే ॥ ౧౦ ॥ }

చిత్రేతి ॥ వైశ్వామిత్రః విశ్వామిత్రగోత్రాపత్యం యః అబ్జ
నయనగురుః పుణ్డరీకాక్ష దీక్షిత ఇతి ఖ్యాత ఆచార్యః తస్యపాత్రః ।
శ్రావణఇతి శ్రావణీ పౌర్ణమాసీ అస్మిన్నితి శ్రావణోమాస ఇతి
“సాస్మిన్ పౌర్ణమాసీతీ” త్యక్ । తథా విదితోఽపి భాద్రపదే మా
సే కన్యాభాద్రపదమాసే ప్రాదుర్భభూవేతి చిత్రమ్— శ్రవణే న
క్షత్రే జాతః శ్రావణ ఇతిపరిహారః “తత్రజాత” ఇత్యర్థే “సద్ధివేలా
ద్యుతు నక్షత్రభ్యోఽణి” త్యక్ ॥ ౧౦ ॥

{ ద్వాపసి కవీనమానా భగవత్పాదూస్తవాద్భి
దాత్వనయోః । మాస్త నభస్య శ్రవణే భవతి
స్వైకః పరశ్చ భూశ్రవణే ॥ ౧౧ ॥ }

ద్వాపసీతి ॥ కవీ ప్రాచేతసనిగమాస్తగురూ భగవత్పాదూ
స్తవాత్ భగవత్పాదుకాస్తవనాద్ధేతోః సమానా । ఏకః వేదాస్త
గురుః । నభసి భవం నభస్యం దిగాదిత్వాద్భవాధైయత్ । యత్
శ్రవణం శ్రోత్రం తత్ర భవతిస్య ఆజాయత । పరః ప్రాచేతసస్తు—
భువః శ్రవణే భవతిస్మైత్యేతావానేవ తయోర్భేదః । పాదుకాస్తో
తృత్వంతూభయోస్తుల్యమేవ । భూశ్రవణే వల్మీకేఇతితు తత్త్వమ్ ।
భూశ్రవణోత్పన్నాదప్యన్తరిక్షశ్రవణోత్పన్నః ఉత్కృష్టత ఇతిభా
వః । అతపవ్రాపమేయాధిక్య పర్యవసాయీ వ్యతిరేకః । నభస్యస్య
సారభాద్రపదమాసస్య శ్రవణే తద్గుటకశ్రవణనక్షత్రే భవతిస్మైతి
వస్తుస్థితిః “స్యర్షభస్యప్రాప్తపద భాద్రభాద్రపదాస్సమా” ఇత్య
మరః ॥ ౧౧ ॥

{ ద్వావిహవేదాంతగురూ కన్యాజాతౌహి భార }
 { తప్రథితౌ । ఏకసూత్రకృదాసీ దన్యస్తద్భాష్య }
 { తత్త్వటీకాకృత్ ॥ ౧౩ ॥ }

ద్వావిహేతి ॥ వేదాంతగురూ వేదాంతప్రవర్తకాచార్య
 ద్వా కన్యాజాతౌ కన్యాయాం మత్స్యగన్ధ్యాఖ్యాయాం దాశరాజ
 తనయాయాం— కన్యాయాసేచ । జాతౌవితి భారతే శ్రీమన్మ
 హాభారతే, భారతఖండైచ ప్రథితౌ ఏకః తయోర్మధ్యే ఏకతరః వేద
 వ్యాస ఇత్యర్థః । సూత్రకృత్ బ్రహ్మసూత్రప్రణేతా ఆసీత్ । అన్యః
 నిగమాంతగురుస్తు— తద్భాష్యస్యబ్రహ్మసూత్రభాష్యస్య తత్త్వటీ
 కాకృత్ యథావస్థితార్థప్రకాశకతత్త్వటీకాఖ్యాయాఖ్యానప్రణేతా ॥

{ భానుపభుక్తకన్యాజాతౌద్వావిశ్రుతౌ మహాః }
 { దారా । ఆచక్షుఃకైర్ధదాదపి మోక్షప్రదమేన }
 { యోగ్యురం సుధియః ॥ ౧౪ ॥ }

భాన్వీతి । భానునా ద్యుమణినా ఉపభుక్తాయాం కృతసంభోగా
 యాంకన్యాయాం కున్త్యాం, పక్షే- సూర్యారూఢకన్యాయాసే జాతౌ
 ద్వాకర్ణోనిగమాంతగురుశ్చ, మహాదారా అర్థదత్వాత్ పరమపు
 రుషార్థదత్వాచ్చేతిభావః । అన్యత్సగమమ్ ॥ ౧౪ ॥

{ అన్యగురోర్వైజననం విచింతయన్నేష భాద్రప }
 { దమాసమ్ । భాద్రపదమాసమేనం మన్యేమాం }
 { హస్తతత్క్రతునయేన ॥ ౧౫ ॥ }

అన్యగురోరితి ॥ అన్యగురోః వైజననం సూతిమాసభూతం
 'సూతిమాసోవైజనన' ఇత్యమరః । భాద్రపదమాసంవిచింతయన్ భా
 యన్ ఏషః అహంమాం ఏవముపాసీనం మాం తత్క్రతునయేన యథా
 క్రతున్యాయేన భాద్రపదమాసం తథాభూతం మన్యే । వస్తుతస్తు- మాం

ఆచార్యనైజనన మభ్యర్హణీయతయా చింతయమాన మితిభావః ।
భద్రాణాం కల్యాణానాం ఇదం భాద్రం యత్పదం స్థానం తత్ ఆనమ్ ।
అహం సకలకల్యాణాస్పదమానమితి మాం మన్యే ఇత్యర్థః ॥ ॥౧౧॥

{ శ్రవణోదయభాగుచితం శ్రవణానందం సుగోభిరా
తనుజైః । న క్వాపిధన్యైశ్చ శ్రయమభిలషతే సౌక
లానిధిశ్చైతమ్ ॥ ॥౧౨॥ }

శ్రవణైతి ॥ శ్రవణైతన్నాన్నినక్షత్రైః ఉదయభాగ్ కలానిధిః వి
ద్యానిధిః । చంద్రమాశ్చ । సుగోభిః శోభనాభిః వాగ్భిః “నపూజనా”
దితి నిషేధాన్న “గోరతద్ధితలుకీ” తి సమాసాన్తప్తచ్ । శ్రవణస్య తన్న
క్షత్రస్య- శ్రోత్రస్యచ । ఆనందమ్ । ధన్యస్థాయాః తన్నామతారకాయాః
ఆశ్రయణాం న క్వాప్యభిలషతే ఇతిచిత్రమ్ । శ్రవణనక్షత్రచారానుపదమే
వ ధన్యస్థాశ్రయణావశ్యంభావాదితిభావః । ధనమేషామస్తీతి ధనవస్త్రః
అతిశయేన ధనవన్తో ధన్యస్థాః । ధనవచ్చజ్ఞాదిన్త ని “విన్యోహోల్లసీ”
తిమతుపోలుక్ । “ఇష్టమేయస్వి” తి ధనశబ్దస్య టిలోఽః । తే
షామాశ్రయాంనాభిలషతే ఇతి తుతత్త్వమ్ । మహానై రాగ్యశైవ
ధినిభావః ॥ ॥౧౩॥

{ తీర్థగిరిశరమాపతి తీర్థదినేయదయముదయమాప
గురుః । ఉచితాఽన్యతీర్థతాప్తిస్తద్యత్పదతీర్థచా
వితం భువనమ్ ॥ ॥౧౪॥ }

తీర్థైతి ॥ తీర్థగిరితి వెంకటాచలైరేవ నామాన్తమ్ । “సర్వతీ
ర్థమయోయస్మాత్తస్మాత్తీర్థగిరిస్సృతః” ఇతివెంకటాచిమాహాన్యో
క్తః । తీర్థతాప్తిః గురుత్వావాప్తిః । విచానాగమయోస్తీర్థమృషిజుప్తజ
లగురా” విత్తమరః ॥ ॥౧౫॥

{ విశ్వామిత్రాస్వయజోఽప్యేష గురుర్విశ్వమిత్ర
తాం యదగాత్ । అభిజనవిసదృశమపి సద్వృత్తం
తత్ సత్సమృతం సతాం మన్యే ॥ ౧౮ ॥ }

విశ్వామిత్రేతి ॥ ఏషగురుః విశ్వామిత్రాస్వయజోఽపి సర్వవి
రోధినోఽస్వయేజాతోఽపి । యద్వా-విశ్వేఅమిత్రాః రిపశ్చాయస్య
తస్మిన్నస్వయేజాతోఽపి । వస్తుతస్తు-విశ్వేషాం మిత్రం విశ్వామిత్రః
ఋషిః “మిత్రేచర్వా” వితి విశ్వశబ్దస్య దీర్ఘః । తదన్వయజః । విశ్వ
మిత్రతాం సర్వసుహృత్త్వం । విశ్వమిత్రశబ్దః ఉదాహృతనూత్రప్ర
త్యుదాహరణమ్ । యద్యస్మాత్ అగాత్ । తత్సాత్ అభిజనస్య
వంశస్య విసదృశమపి అననురూపమపి సద్వృత్తం ప్రశస్తృత్తిః స
తాం సమృతమితిమన్యే । “వయసః కర్మణోఽర్థస్యశ్రుతిస్యాభిజనస్య
చ । వెషవాగ్వృత్తిసానూప్యమాచరన్ విచరెదిహే” తితు స్వాభిజ
నానుగూణసద్వృత్త్యనతిలఙ్ఘనమాత్రపరమితిభావః ॥ ౧౮ ॥

{ ప్రాచార్యవరదదేశికవాచా స్యాదయమితీరితః
కృపయా । ఆచార్యోఽనిదమాదిమవాచామా
సీద్య ఏషగురుర్నిధామ్ ॥ ౧౯ ॥ }

ప్రాచార్యేతి ॥ అత్ర “యోబాల్యేవరదార్యస్య” త్యాదిశ్లో
కద్వయార్థసంగ్రహః । ప్రాచార్యాయః వరదః వ్యాత్స్యవరదగురుః ।
దేశికః ఆత్రేయరామానుజాఖ్యాః తయోః వాచా అయం స్యాత్
అభివర్ధతాం ఇతికృపయాఈరితేతి యోజనా । అనెన “శ్రీమద్భాగ్యం
స్యాదసావిత్యనుపధివరదాచార్యరామానుజాఖ్యాం సమ్యగ్దృష్టేనె”
త్యుక్తార్థః ప్రత్యభిజ్ఞాపితః ॥ ౧౯ ॥

{ పరవాదిహంసజలదస్వరసకృపాసారలమ్భితవివృ
ద్ధిః । ఉత్తమశస్యత్వమయన్ ఫలమవికలమదిత
యస్సతాం సోఽవ్యాత్ ॥ ౨౦ ॥ }

పరెతి ॥ ఉత్తమం యత్ శస్యం ప్రీహ్యదినస్యం “సస్యేనప
రిజాత” ఇతినుత్రైశస్యేనెతిపాతాంతరస్యైక్తైః “శస్యంసస్యంచకధ్య
తే” ఇతిద్విరూఽకోశోక్తౌశ్చ । తత్త్వమ్ । అన్యత్ర- ఉత్తమైర్బుధైః
శస్యత్వం ప్రశంసనీయత్వమ్ । అవికలం ఫలం నిశ్చేయసరూఽప్రయో
జనమ్ । అన్యత్ర- సంపూర్ణం ప్రీహిధాన్యాదిరూపం ఫలమ్ ॥౨౦॥

{ విరచితజగదానందం విచిత్రతచయుక్తివీరుధాం
{ కన్దమ్ । నన్దన్మహాసాం బృన్దం కన్దళయతు కమ
{ పిహర్షమస్పన్దమ్ ॥ ॥౨౧॥ }

విరచితేతి ॥ నన్దదితి భిన్నంపదమ్ । మహాసాంబృన్దస్యవిశేష
ణమ్ । నిత్యనన్దవదితిదర్శః । అత్రాచార్యసైన్యన మహాబృన్దత్వేనా
ధ్యవసీతిః ॥ ఏనమగ్రైపి ॥ ॥౨౧॥

{ విద్యావిలాసభూమ్నో విద్యాం నిగమానతంస
{ గురునామ్నః । కానపి విదితమహిమ్నః కల్పిత
{ యతిభూమిభృన్మతస్థైః ॥ ॥౨౨॥ }

విద్యేతి । విద్యావిలాసభూమ్నః తత్త్వేనాధ్యవసీతానాచా
ర్యాక్ । విద్యాం జానీయామ్ ॥ ॥౨౨॥

{ విద్రాణానాం భవనిశి నిద్రాణానాం సమాధికద
{ రిద్రా । ప్రద్రావితసకలభయా ముద్రాకాచిన్మమా
{ స్తుభద్రాయ ॥ ॥౨౩॥ }

{ కమనీయతమసుచర్యం కథకజనావార్యదైర్య
{ ధుతిధుర్యమ్ । కల్యాణాద్ధిశైర్యం కలయేమా
{ చార్యసంజ్ఞమాశ్చర్యమ్ ॥ ॥౨౪॥ }

కమనీయేతి । కల్యాణాదిః కనకాచలః తస్యశైర్యమివశైర్యం
యస్యతమ్ ॥ ॥౨౪॥

{ సచ్చిఖమచ్చమహార్థం సచ్చిరసాధార్యమాశ్రి
తోచ్చయదమ్ । హృత్సంపుటేనిదధ్యాం త్ర }
యీశిఖాగురుశిఖామణిం సతతమ్ ॥ ౨౫॥

అధచూడాయాః ప్రభృత్యాచరణసలినమాచార్యమనుధ్యా
యతి సచ్చిఖమిత్యాదిना॥సతీ ప్రశస్తా శిఖాచూడాయస్యతం ప్రశస్త
రణంచ । “ఘృణిజ్వాతెలిపిశిఖే” ఇత్యమరః । అచ్చశ్చసామహార్థ
శ్చైతి విశేషణోభయపదకర్మధారయః । తం । అచ్చం అస్పష్టరా
గాదిదోషమలం అన్యత్ర- త్రాసాదిమణిదోషవిధురతయానిర్మలం ।
మహాః అర్ఘః పూజావిధిః మూల్యంచ యస్యతమ్ । “మూల్యపూ
జావిధావర్ణ” ఇత్యమరః । సతాం బ్రహ్మవిదాం ఐశ్వర్యాదిభిః ప్రశ
స్తానాంచ- శిరసాధార్యం మాన్యం భరణీయంచ ఆశ్రితానాం ఉచ్చ్ర
యదం జ్ఞానాద్యతిశయప్రదం ఐశ్వర్యాద్యాన్నత్యదంచ । స్పష్టమన్య
త్ । అనెనసందర్భేణ “అత్రాసంమానదమాన్యం స్థిరం భోగ్యం
ప్రకాశకమ్ । మహార్థం మద్గళంరత్నం సురక్షం సుగ్రహంనృణా”
మిత్యాద్యుక్తమహారత్నగుణసమృద్ధిసంగృహీతా ఆచార్యాపయిక
గుణసమృద్ధిశ్చ । అత్రశిఖావైశిష్ట్యేనాచార్యస్య ధ్యానమభిహితమ్ ॥

{ త్రయ్యాశ్శిరః పరిష్కృతిరవ్యాన్నస్సకలగురుషు
మూర్ధస్యః । తచ్చిరసోఽపిపరిష్కృతిరచ్చిన్న }
శ్రీశిఖాఽపి భాయాన్నః ॥ ౨౬॥

{ శుచితామెతస్య గురోరుచితాం జగతామభిప్రక
టయస్తీమ్ । ఆమనవైమనసిశిఖాంధామనిధేర్భా }
ధమస్తతో భాస్తీమ్ ॥ ౨౭॥

శుచితామితి ॥ ఏతస్యగురోః శుచితాం అగ్నితాంశుద్ధతాంచ । ఉ
చితాంయుక్తాంసతీం జగతాం అభిప్రకటయస్తీం । ధామనిధేర్భానోః అ
స్తతః అస్తమయే సార్వవిధక్రికస్తసిః । బాధం భృశం భాస్తీం సాయ

మాదిత్యక రాణామగ్నప్రవేశస్య “సాయమగ్నింప్రవిశతీ” తి శ్రుతి
సిద్ధతయా తదైవతస్యాః ప్రకాశఇతిభావః । అన్యత్ర ధామనిధెరిత్యై
తస్యరోద్విశ్లేషణతయాయోజ్యమ్ । షెజోనిధెరితి తదర్థః । బాధమ
స్తతఇతి సమస్తంపదమ్ । ప్రశస్తేమస్తకెఇతితదర్థః । “భృశప్రశస్త
యోర్బాధ” మిశ్యమరః । భాన్తి శిఖాం జ్వాలాం చూడాంచ ।
మచసి ఆమనస్తే ॥ పద్మద్వయేఽపి శిఖాఽగుసంసృతా ॥ ౨౭॥

చికురాఅపి మూర్ధన్యాస్సుకరాః ప్రాజ్ఞేన కృష్ణ
{ రుచిధన్యాః । ఇతికింనుబోధయన్తశ్చిరోధిరూఢాః }
గురోర్విభాన్తికచాః ॥ ౨౮॥

చికురాఇతి ॥ కృష్ణరుచిధన్యాః ధిః పతిప్రీత్యాధన్యాః అసిత
చ్ఛవిజుషఇతిచ । చికురాఅపి చపలాఅపి “చపలశ్చికురస్సమా” విత్య
మరః । కున్తలాఇతితు వస్తుస్థితిః । ప్రాజ్ఞేనగుణగ్రాహిణా మూర్ధన్యాః
శిరస్యాః సుకరాః । మాన్యాః కార్యాఇత్యర్థః । ఇతిబోధయన్తఇవ ॥

అపిసంజీవనవిద్యామూల్యకవేర్వ్యసక్తరత్నచః
{ ప్రాక్తామ్ । మాభూమ తథాఽముష్మాత్కవే }
రితిగురోస్సముల్లసన్తికచాః ॥ ౨౯॥

అపీతి ॥ కచః తన్నామాబృహస్పతిసుతః ప్రాక్పూర్వగ కవేః
శుక్రాత్ సంజీవనవిద్యాం మృతసంజీవనీనామవిద్యాం ఆప్య ల
భ్యాఽపి । ఆజుర్వకాదాప్నోః క్త్వోల్బమ్ । తాం విద్యాం వ్యస్మ
రత్ । శుక్రసుతాయాఆత్మానంపరిణేతుకామాయాదేవయాన్యా
శ్చాపేన వ్యస్నోర్నీత్ । సహి ఆత్మానం కామయమానాం తాం
గురుపుత్రీత్యగృహ్లానః కుపితయాతయా విస్మరాస్మత్తాతదతాం తాం
విద్యామితి శస్తఇతి భారతీయాకథాఽత్రానుసంధేయా । అముష్మా
త్కవేః శుక్రాత్ కవయితురాచార్యాదితివస్తుస్థితిః । క్వచిదపి తథా
మాభూమ । విద్యాంప్రాప్యమావిస్తాన్మృతయతోలూనాలపిపునఃపునః

ప్రరోహమెతిభావః । ఇతిబోధయంతః కింను అన్యగురోః ఆచార్యస్య
బృహస్పతేరిత్యపిగమ్యతే । కచాః కచనామానః తత్పుత్రాః । శిరో
రుహోఇతివస్తుస్థితిః । సముల్లసన్తి । హృష్యన్తి ప్రకాశన్తేచ ॥౨౯॥

{ ద్వైచశ్రుతీశ్చై కావేదాన్తగురుం విభూషయన్తి }
{ తరామ్ । విశదంపరిష్కీయన్తే భూయస్యశ్శ్రుతి }
{ తిశిఖాఃపునరనైన ॥ ॥౩౦॥ }

ద్వైచేతి ॥ శ్రుతీకర్తా । శిఖా చూడాచ । శ్రుతయః కర్తాః ।
శిఖాః చూడాశ్చ । అన్యత్ర- శ్రుతిశిఖాః వేదాంతాః పరిష్కృతాః
అలంకృతాః యథావదర్థతయావ్యవస్థాపితాశ్చ ॥ ॥౩౦॥

{ గురుణాఽశేషాన్వమునా నిర్దోషం స్థాపితాన్వపి }
{ శ్రుతిషు । శ్రుతియుగమెవాన్యగురోశ్చిత్రం దో }
{ లాయతేఽభిదోషమితి ॥ ॥౩౧॥ }

గురుణేతి ॥ అమునా గురుణా అశేషాన్వపి శ్రుతిషు నిర్దోషం
యథాతథా స్థాపితాసు నిచ్చలీకృతాన్వపి అన్యగురోః శ్రుతియుగమెవ
అభిదోషం అభితోదోషాః యన్యత్ర త్రోక్తం దోలాయతే చలతి సం
శయితార్థాఽభవదితిచిత్రమ్ । పరిహారస్తు శ్రుతియుగం కర్ణద్వయం
దోషమభి బాహ్వాభిముఖం । అభిశబ్దస్య “అభిరభాగై” ఇతికర్మప్రవ
చనీయసంజ్ఞాయాం తద్యోగై “కర్మప్రవచనీయయైకైద్విషీయై” తి
దోశ్యబ్దాద్విషీయా । దోలాయతే “కర్ణాదోస్తమ్భదోలినా” విత్సృ
క్తరీత్యాంబుతఇతి మహాపురుషలక్షణముక్తమ్ ॥ ॥౩౧॥

{ శ్రుతియుగశమపి సమానం తుల్యముపస్కార్య }
{ మితి విబోధయితుమ్ । సమమణిమణ్డలకుణ్డలమ }
{ ణ్డతకర్ణద్వయో గురుర్భాతి ॥ ॥౩౨॥ }

శ్రుతీతి ॥ శ్రుత్యోః సంస్కృతద్రమిడభాషారూపయోర్వేద
యోః కర్ణయోశ్చయుగశమపి సమానం ప్రతిపాద్యార్థతౌల్యాత్తుల్య

హాపం పూజ్యంచ । పక్షై- సమపరిమాణమిత్యర్థః । అశ్వేన తుల్య
మేవోపస్కార్యం సత్కరణీయం అలంకరణీయంచ ॥ ౩౨॥

{ పూర్ణకలాద్విజరాజాదస్మాదహమపి తథాభవే
యమితి । బాలద్విజరాజస్సితమృత్పృష్ఠానిభాద్వి
భాతిగురువదనే ॥ ౩౩॥ }

పూర్ణైతి ॥ పూర్ణాః కలాః శాస్త్రాణి షోడశాంశాశ్చ యస్యతస్మా
త్ ద్విజరాజాత్ విప్రవర్యాత్ చంద్రమసశ్చ । బాలద్విజరాజ ఇత్య
త్రాప్యేవమేవ ॥ ౩౩॥

{ భూయుగయమునాయుగళాన్తరాళ మిళితో
ర్థ్వగా ద్విధాగజ్ఞా । సితపుష్పానిభాగురుముఖజల
ధావతిరోహితా లసతిచిత్రమ్ । ॥ ౩౪॥ }

భూయుగైతి ॥ అతిరోహితా అత్యరుణా లసతి అనాచ్ఛాది
తరూపేతివస్తుస్థితిః । అత్ర గణాయాః యమునాయుగళమేనోర్థ్వభా
గద్విధాప్రవృత్తత్వాదికం సర్వమపి చిత్రమేవ ॥ ౩౪॥

{ హరివామపాదజనుషస్తదాకృతిత్వం మమోచి
తమితీవ । విశదోర్థ్వపుష్పాదనూర్భద్విష్ణుపదీ గురు
ముఖేవిభాతితథా ॥ ౩౫॥ }

హరీతి ॥ తథాభాతి విష్ణువామపాదతుల్యాకృతిర్భాతీత్యర్థః ।
అనెన “విష్ణుపాదాకృతిం పుష్పాం శ్వేతమృత్స్నామయంశుభమ్” ।
ఇత్యాదివచనేషు విష్ణుపాదాకృతిమిత్యన్య విష్ణుపాదస్యాకృతిరివాకృతి
ర్యస్యేతివిగ్రహః, సతు విష్ణుపాదయోరాకృతిరివాకృతిరితివ్యాఖ్యాత
మ్ । ఏవమేవార్థోవై ఖానస సూత్రభాష్యేపర్ణితఇత్యస్తదాచార్యాః ॥

{ అచపలగురుసేవసత స్వచపలతామార్జనాయ
తద్వదనే । విద్యోతతేనితాన్తం విద్యుచ్ఛ్చిరచూ
రతిలక దమ్యేన ॥ ౩౬॥ }

{ సితపుణ్డరేఖాకాద్వయమధ్యశ్రీచూర్ణరేఖాకాఽ }
 { స్యగురోః । ముఖవిహారదశ్వముఖభుజయుగపరి }
 { రభారమైన భాతితమామ్ ॥ ३౨ ॥ }

అత్రహయవదనస్య ధవలిమ్నాశ్రియః పిశగ్లతయాచ తద్భు
 జద్వయపరిరభ లక్ష్మీతాదాత్యైనసితమృదూర్ధ్వపుణ్డరేఖాద్వితయ
 వలయితశ్రీచూర్ణరేఖాయూస్సంభావనమ్ ॥ ३౨ ॥

{ పాంసురమృదూర్ధ్వపుణ్డద్వితయే శ్రీచూర్ణతిల }
 { కరేఖాఽస్య । గర్భాప్రవాహయుగసంగతిభాస్వ }
 { రసరస్వతీవెనై ॥ ३౩ ॥ }

{ జ్యోతిష్మతోఽస్యగణ్డద్వితయం యుక్తంవిభాతి }
 { వజ్రసమమ్ । చిత్రమిదం హర్షణతాం శోభన }
 { తాంచాపి విస్తతే యదిదమ్ ॥ ३౪ ॥ }

జ్యోతిష్మతః ॥ జ్యోతిష్మతః జ్యోతిశ్చాస్త్రవేదితురిత్యర్థః ।
 అస్యగురోః గణ్డద్వితయం గణ్డశబ్దేనాతిగణ్డస్యాపిగ్రహణం । తత్సంజ్ఞ
 యోర్యోగయోర్ద్వయం వజ్రసమం వజ్రయోగతుల్యం భాతిప్రతిభా
 తీతి యుక్తమ్ । జ్యోతిర్విద్భిః “నిన్ద్యనై నిత్యయోగమ్యేహ నవపరిఘ
 సువ్యతీపాత వజ్రోవ్యాఘాతోవై ధృతిశ్చప్రథమపరిగతాశ్శూలగణ్డా
 తిగణ్డా” ఇతితయోస్తస్యచ తుల్యయోగతేమతోక్తేరితిభావః । ఇదం
 తుచిత్రమ్ । యద్యస్మాత్ ఇదం గణ్డాతిగణ్డయుగ్మం । హర్షణతాం
 శోభనతాం తన్నామకయోగతాంచాపి విస్తతః । గణ్డాతిగణ్డయో
 ర్హర్షణశోభనయోగతాయాః కదాప్యయోగాదితిభావః । పరిహేయ
 జ్యోతిష్మతః తెజస్వినః అస్యగురోః గణ్డయోః కపాలయోర్యుగం
 వజ్రసమం హీరఫలకనిభమితి లావణ్యాతిశయోక్తిః । హర్షణతాం
 ద్రష్టృణామానందకత్వం శోభనతాం మజ్జలత్వంచ విస్తతః ॥ ౩౪ ॥

ఆశ్రవణం విశ్రాంతయనై నతవితతినంపదామ
 { యనై! నిగమాంతగురోర్వదతశ్శ్రుత్యంతద్వయ }
 { విషక్తదృష్టిత్వమ్ || రం || }

ఆశ్రవణమితి || శ్రుత్యంతయోః శ్రవణప్రాప్తయోః ద్వయే
 వెదాంతద్వితయేచ విషక్తే దృష్టిలోచనై యస్య | అన్యత్ర - విషక్తా
 దృష్టిః జ్ఞానం యస్యసః | శ్రుత్యంతద్వయవిషక్తదృష్టిః | తస్యభానం
 తత్త్వంపదతః ప్రకాశయేతే ఇత్యర్థః || రం ||

{ మీనస్సనాతనః స్రాగెకస్తైబ్రహ్మణదదావేదాన్ |
 { దత్తైఽన్యనయనమీనోబ్రహ్మశతాయ శ్రుతీ }
 { స్తదథాంశ్చ || రం || }

మీనఇతి || బ్రహ్మణాం వెధసాం బ్రాహ్మణానాంచ శతాయ
 య | అత్రఏకబ్రహ్మశ్రుతిమాత్రదాతృసనాతనమీనావేక్షయా అనై
 కసహస్రబ్రాహ్మణైశేనవేదాంస్తదథాంశ్చదదతోగురువరనయన
 మీనస్యాధికవర్ణనాద్వ్యతిరేకః || రం ||

{ కలయన్తుముదమభిజ్ఞాః కామం నతహృదయన }
 { లినసారజ్ఞాః | కలితకృపావ్యతిషజ్ఞాః కవితార్కి }
 { కసింహగురువరాపాజ్ఞాః || రం || }

{ తిలకుసుమసమితనానం జలరుహకులమిత్రజైత్ర }
 { నిజభాసమ్ | చందలకం స్ఫురదలికం గురుతిలకం }
 { చెతసానుభూయాసమ్ || రం || }

{ ఏకాదశోగురురయం లోకాధీశావతారదశకస్య |
 { ఇతిలిఖితాదృశాఙ్కద్వయమివ దీవ్యతిగురో }
 { రుభివోర్మగలమ్ || రం || }

{ ఇదమేవ బిమ్బమన్యత్ప్రీతిబిమ్బమముష్యవిద్రు }
 { మాదీతి | వ్యజ్ఞాయదివబిమ్బకృతిరజ్ఞయతుమ }
 { నోమమాన్యరదవసనమ్ || రం || }

ఇదమెవెతి || రదవసనమెవ బిమ్మం చంద్రాదివద్భిమ్మస్థానీ
యం అన్యత్ విద్రుమాదిప్రవాళాదికం అముష్య రదవసనస్య ప్రతి
బిమ్మమెవెతి వ్యజ్ఞయదిన బిమ్బాకృతి బిమ్బాకారశాలి బిమ్బాఫలస
దృశమితితు తత్త్వమ్ | విద్రుమాదితోఽప్యతిశయితరామః కీయక
మితిభావః ప్రతిబిమ్బతోఽపిబిమ్బస్యైవోత్కర్ష ఇతిసుప్రసిద్ధమేవ ||

{ హయముఖభూషణముక్తావలీవ దశనావలీవిభా
తిగురోః | సవపద్మరాగసంపుటమివ తన్న్యసనా }
{ యకలితమధరోష్ఠమ్ || ౪౬ || }

హయేతి | సంపుటమివసముద్గకథవ | “త్రిషుపాత్రీపుటీ” త్య
నుశాసనాత్సంపూర్వస్య క్లిబత్వమపీతి ధ్యేయమ్ ||

{ ద్యోతితసత్త్వాతిశయద్వ్యధికత్రింశద్రహస్యల
తికానామ్ | ప్రథమాఙ్కురాకిలైతద్దన్తాః కాన్తా }
{ విభాన్తితావన్తః || ౪౭ || }

ద్యోతితేతి || ద్యోతితః సత్త్వాతిశయః సత్వగుణాతిశయోయా
భిస్తాః ద్వ్యధికత్రింశద్రహస్యానిసంప్రదాయపరిశుద్ధ్యాదిదావాత్రింశ
ద్రహస్యగ్రన్థాః తాన్యేవలతికాః తాసాం | ద్యోతితసత్త్వాతిశయేతివిశే
షణం రహస్యలతికాప్రథమాఙ్కురాణాం ధావళ్యద్యోతనార్థమ్
తావన్తః దాన్తత్రింశత్సంఖ్యాకాః || ౪౭ ||

{ ఆశిత్యభాన్తితదిదం ద్విజాస్సమాశ్శుద్ధవృత్త
యోయదమీ | తద్గురువర్యస్య ముఖం ద్విజరా }
{ జత్త్వో దధాతియుక్తతరమ్ || ౪౮ || }

ఆశిత్యేతి || సమాః సర్వభూతసమాః-తుల్యరూపాశ్చ ద్విజాః
విప్రాః దంతాశ్చ | శుద్ధవృత్తయః విశుద్ధజీవికాః నిర్మలాచారాశ్చ |
పక్షే-శుచిస్థితయః | ద్విజరాజత్త్వం విప్రాధిరాజతా ద్విజైః దన్తైః
రాజత్త్వం రాజమానత్వం | స్పష్టమన్యత్ || ౪౮ ||

{ రసనాభిధసింహాననసుసమాసీనస్య తురగవదన }
 { స్యః । ముషమానుస్మితేనతిమా నిగమాన్తగుహా }
 { శ్చక్రిమాన్మమాధునుతామ్ ॥ ॥౪౯॥ }

{ స్థితముచైరసవస్థిత మథాసమం సితమతా }
 { న్తమపితాన్తమ్ । వేదాన్త దేశికమణెస్సంతను }
 { తాం తాన్తిశాన్తిమత్యన్తమ్ ॥ ౫౨॥ }

స్థితమితి ॥ ఉచైః అతిమాత్రం రసవత్ సరసం మితం ।
 అథ కించ । అసమం అసదృశం సితం స్వచ్ఛం అతాన్తం అన్లునమ
 పితాన్తమితి విరోధః । తకారాన్తమిత్యవిరోధః । శబ్దార్థయోస్తాదా
 త్యమిహశరణమ్ । ప్రపంచితం చైతదస్మాభిరలంకారముఃశిహారే
 ఉక్తవిధం నిగమాన్తగుహః స్థితం హసితం । ఈషద్ధననరూపా
 ర్థకస్యాస్య విశేష్యమాత్రపరత్వమ్ । ఈషత్త్వరూప విశేషణాం
 శస్య మితశబ్దేన పృథగుక్తత్వాత్ । వదన్తిహి “విశిష్టవాచకానాం
 పదానాం పృథగ్విశేషణ సమావధానే విశేష్యమాత్రపరత్వ” మితి
 న్యాయవిదః । అత్రార్థాన్తరమపి చమత్కారి- తథాహి । స్థితం
 స్థితమితిపదం ఉచైరూర్ధ్వం ఆదావితీయావత్ । అసవత్ ఇతిచ్చే
 దః । సః సకారోఽస్యాస్తీతి సవత్ తన్నభవతీత్యసవత్ సకారవిధురం
 సదిత్యర్థః । మితం మితమితి నిష్పన్న మిత్యర్థః । అథ— అథవా
 అసమం సమం మకారసహితం సభవతీత్యసమం సత్ సితం సితమితి ని
 ష్పన్నమితిస్పష్టమన్యత్ ॥ ॥ ౫౨॥

{ కేచనశాన్తివిలాసా స్సమన్దహాసా విరక్తికృత }
 { రాసాః । ఆసాదిత కాసారజభాసా స్వదృశాపు }
 { నన్త్యమూఁ దాసాః ॥ ॥ ౫౩॥ }

కేచనేతి ॥ విరక్త్యా వై రాగ్యేణ కృతరాసాః రచితవిలాసాః ।
 విరక్తిశబ్దగతస్త్రీలింగేన నాయికాత్వం ప్రతీయతే ॥ ॥ ౫౩॥

{ అధరిత మధురిమ విధుకర మధురససారామహా }
 { ర్థగమ్భిరాః । మలయాచల నిలయానిల వల }
 { యాంస్తులయన్తి గురుగిరాం ధారాః ॥ ౫౪॥ }

{ వాగ్రసవిధుతక్షేదం వ్యగ్రితవాచాటపరమత
క్షుద్రమ్ । దలితోపనిషదభద్రం దయతాం }
{ మమ కిమపి ధామతదరాద్రమ్ ॥ ౧౧౧ ॥ }

{ యః కిల నిజయావాచా క్షుద్రాహితమధువిధూ
ననవిధాతా । బ్రహ్మనన్దమతానీ తస్య జయతు }
{ వాగీశ్వరో గురుశ్శ్రీమాన్ ॥ ౧౧౨ ॥ }

యః కిలైతి ॥ యః ఆచార్యో హయగ్రీవశ్చ నిజయా స్వీయ
యా వాచా । కరణే తృతీయా । క్షుద్రాభిః సరఘాభిః ఆహితం
కుసుమేభ్య ఆహృత్య మధుచ్ఛత్రై సంభృతం యన్మధు క్షేదం క్షు
ద్రాహితమితి విశేషణం ఆనవాదివ్యావృత్తయై తస్య విధూనన
విధాతా తిరస్కర్తా అన్యత్ర— నిజయా నిత్యయా వాచా “స్వకే
నిత్యేనిజంతిషు” ఇత్యమరః । హేతౌ తృతీయా । హేతురిహ అధ్య
యనేన వసతీత్యాదావివఫలమ్ । శ్రుత్యై తల్లాభాయైతియావత్ ।
క్షుద్రః శ్రుతిస్సైన్యరూప నిద్దితాచరణ విధాతృతయాఽల్పీయానితి
భావః । అతఏవ అహితః సకలలోక విప్రతీషః యః మధుః తన్నా
మా ఆదిదైత్యః తస్యవిధూననవిధాతా సంహరైతియావత్ । బ్రహ్మ
నన్దమతానీత్ । పరిపూర్ణ బ్రహ్మనన్దానుభవ ప్రకారమాశ్రితేభ్య
ఉపదిష్టవాన్ । అన్యత్ర-బ్రహ్మణః వేదాపహరపరితప్తస్య సరసిజా
సనస్య ఆనన్దం తదాహరణ విశ్రాణనాభ్యాం హర్షమతానీత్ । సః
వాగీశ్వరః మహావాగ్మీశ్రీమాన్ గురుః జయతాత్ । అన్యత్ర-గురుః
ప్రథమాచార్యః శ్రీమాన్ లక్ష్మీసంశ్లిష్టః వాగీశ్వరః హయగ్రీవః
“వాగీశ్వరాయవిద్మహే” ఇతి తద్దాయత్ర్యాంవాగీశ్వరత్వేనామ్నా
నాత్ । జయతాత్ । యద్వా-భగవత్పక్షేపి నిజయావాచెత్యత్ర
కరణే తృతీయైవ । క్షుద్రాహితమధువిధూననవిధాతాసన్ నిజ
యావాచా బ్రహ్మనన్దమతానీదితియోజనా అర్థస్తా క్త ఏవ ॥ ౧౧౩ ॥

అనఘతమవిష్టుపద్యాదృతసంగా గురుసరస్వతీతు
 { క్షా । విస్మయసీయచరిత్రా స్వస్త్రిక్ మగ్నా జ }
 నానుదఞ్చయతి ॥ ౧౭ ॥

అనఘేతి ॥ అనఘతచూచి విష్టుపద్యాని భగవద్విషయశ్లోకాః
 తెషు ఆదృతస్యా అనఘతమయావిష్టుపద్యాగంగయా ఆదృతస్సజ్జోయ
 స్యాసా గురుసరస్వతీ ఆచార్యశ్రీసూక్తిః-గుర్వీశ్రేష్ఠా సరస్వతీనదీ చ।
 తుక్లాతన్నామీనదీతివిరోధః । శ్రేష్ఠేత్యవిరోధః । స్వస్త్రిక్ మగ్నా
 జనాః ఉదఞ్చయతి ఉన్మజ్జయతినంసారాదుత్తారయతీత్యర్థః । నద్యాః
 వస్త్యస్తరనిమజ్జనం నిసర్గః । తదున్మజ్జనంత్యాశ్చర్యమితిభావః ॥౧౮॥

{ విద్యుద్గభీరశబ్దైర్వర్షన్నమృతమభితాపలోపకర }
 { మ । ఘట్టావతారగురువరకణ్ఠస్నాన్వం కన్ధరాగ్ర్య }
 { తాం వదతి ॥ ౧౯ ॥

విద్యుదితి ॥ ఘట్టావతారగురువరకణ్ఠః విద్యుద్గభీరశబ్దైః తటిద్ర
 మ్భారగర్జితైః అభితాపలోపకరం అమృతం పయః వర్షన్ స్నాన్వం స్వకీ
 యాం కన్ధరాగ్ర్యతాం జలధరశ్రేష్ఠతాం వదతి ప్రకాశయతి । అన్య
 త్ర- విద్యుద్భిః విశేషణద్యోతమానైః గభీరైః భూయస్తరశాస్త్రార్థ
 గర్భితతయా గమ్భీరైః శబ్దైః సూక్తైః అభితాపలోపకరం భవతాప
 నివారకం అమృతం నిశ్చేయినం వర్షన్ నిశ్చేయినపథం నిరర్గళం
 సర్వతః ప్రకాశయన్నిత్యర్థః । స్నాన్వం కన్ధరాయాః గ్రీవాయాః అగ్ర్య
 తాం అగ్రభాగవర్తితాం వదతి । కణ్ఠశబ్దోఽహిగ్రీవాగ్రభాగవాచీ ।
 “కణ్ఠోగళ” ఇతికణ్ఠాగ్రభాగవాచిపర్యాయమనుశిష్య ‘అథగ్రీవాయాః
 మిత్యాదీనాగ్రీవాపర్యాయస్యపృథగమరేణానుశాసనాత్ । “కన్ధరః
 పుంసిమేఘస్యాదగ్రీవాయాం కన్ధరాస్త్రియా” మితి శాశ్వతః ॥౧౯॥

{ గురుగళతులనావాప్యైవిరచితయతనో విధూని }
 { తోఁప్యమునా । ఆతివిస్మయపదమెతచ్ఛృణో గు }
 { రుగళతి యత్పునర్దైర్యాత్ ॥ ౫౯ ॥ }

గురుగళతి ॥ పునః దైర్యాత్ పరాభవప్రయుక్తశ్చైవమవిగ
 ణయ్యైతిభావః । గురుగళభవాచరతి గురుగళతి, ఆచార్యకంఠతుల్యో
 భవతీత్యాశ్చర్యం । గురు అధికంయథాతథా దైర్యాత్ గళతి చ్యు
 తోభవతి చ్యుతదైర్యోభవతీతి పరిహారః ॥ ౫౯ ॥

{ కథకద్విపకణీరవగురువరకణైన కుణితస్ఫూర్తిః ।
 { శృంజన్సుమహానభిభేన్నయది కుతోఁయం మ }
 { హాదరత్వమియాత్ ॥ ౬౦ ॥ }

కథకద్విపేతి ॥ మహా దరోభయంయస్యసః । పక్షే - మహాం
 శ్చాపాదరశ్శృంజన్భిర్యతః ॥ ౬౦ ॥

{ గురుకణీరవకణైస్వత్యైర్దృష్ట్యామహా న్తమాద
 { రణమ్ । మన్యేసపాశ్చజన్యోవ్యధాత్తతోఁసా }
 { మహాదరః ఖ్యాతః ॥ ౬౧ ॥ }

గుర్వీతి ॥ మహా ఆదరోయస్యసః మహాదరః । వస్తుతస్తు
 మహాంశ్చాపాదరశ్శృంజన్భిర్యతి పూర్వవదేవ । ఇయంపూర్వశ్లోకోక్తాని
 రుక్తైరెవప్రకారాన్తరైవర్ణనమ్ ॥ ౬౧ ॥

{ కమ్బువరబిమ్బడమ్బరవిడమ్బనధురంధరాన
 { వరతం మెహృదికస్థరాసమిధాం రేఖాత్రయబద్ధు }
 { రా గురోరస్య ॥ ౬౨ ॥ }

{ విపులస్కన్ధోల్లసితం కృతోపదేశం పరీక్షితేసు
 { కృతే । శ్రీభాగవతం 'మమవాక్పరిచినుతాం గు }
 { రువరేణ్య మతిపుణ్యమ్ ॥ ౬౩ ॥ }

విపులైతి ॥ అత్రాచార్య శ్రీమద్భాగవతయోః శ్లేషః । విపు
 లాభ్యాం ఉన్నతాభ్యామితి యావత్ । స్కన్ధాభ్యాం భుజశిరో

భ్యాం అన్యత్ర—విపులైః విస్తీర్ణైః సుధైః ప్రథమాదిద్వాదశాన్తైః
ర్విచ్చైద విశేషైః సుప్రసిద్ధైరుల్లసితం । పరీక్షితైః “సంవత్సరం తద
ర్థంవే” త్యుక్తరీత్యా కృతశీలపరీక్షైః సుకృతే శోభనం కృతం ఉప
కారో యస్య తస్మిన్ కృతజ్ఞాచ్ఛాత్రైః ఇత్యర్థః । కృతః ఉపదేశః
యోనతం । అన్యత్ర— సుకృతే పుణ్యకారణైః పరీక్షితైః తన్నామ్నైః
రాజ్యకృతః ఉపదేశోయస్యేతి పష్టిబహువ్రీహిః । శ్రీయుక్తశ్చాసా
భాగవతశ్చ తం భగవాన్భక్తిరస్యేతివిగ్రహః “భక్తిః” ఇత్య
నేనప్రార్థ్యతీయోఽన్ । భజ్యతే సేవ్యతఇతిభక్తిః కర్మణిక్తి
పక్షే— శ్రీమద్భాగవతం పురాణం భగవత్తమధికృత్య కృతాగ్ర
న్ధాభాగవత మితివిగ్రహః । అతిపుణ్యం గురువరేణ్యం । అన్యత్ర—
గురు అష్టాదశసహస్రసంహితాత్మకతయా మహత్ దశలక్షణక
త్వేన పంచులక్షణేభ్యః పురాణాన్తరేభ్యః పూజ్యంవరేణ్యం శ్రేష్ఠం ఇ
మాని భాగవత్సైవ విశేషణాని । మమవాక్ పరిచినుతాం స్తువీతు
పక్షే— అభ్యస్యతు ॥

॥౬౩॥

{ ప్రథితవివిధప్రబంధం సింహస్కంధం నిరస్తమదగ
స్థమ్ । అతిబంధురమదసింధురవరమంధరగమనమస్తు }
మయివస్తు ॥ ॥౬౪॥

{ హయవదనసదనహృదురః కవాటపరిణాహనశ్చ
జ్వలాకారాః । మాలాః కమలాక్షాణాం విహరన్తు }
విశ్వజ్వలా గుహోర్హృదిమే ॥ ॥౬౫॥

హయవదనైతి ॥ హయవదనస్య సదనం గృహభూతం హృత్
చేతః చేతోగూపభగవన్మద్విరమితిభావః । తస్య ఉరవివ కవాటం తస్య
పరిణాహనశ్వజ్వలాకారాః ; బంధనశ్వజ్వలా ఇవైత్యుత్ప్రేక్షా । “వనావ
ళీరుక్మలి కానహస్రప్రతిక్షణోత్కూలితశ్చైవలభా” ఇత్యాదివత్ ।

ఈదృశస్థల ఉపమోషక్రమోత్ప్రేక్షేతి సర్వస్వకారః । ఏతత్ప్రపజ్ఞు
శ్చాస్మదీయేఅలంకాగమణిహారే ద్రష్టవ్యః । గురోః కమలాక్షాణాం
మాలాః మెహృది విశృంభలావిహరన్తు స్వయం శృంభలాత్వేన సంభా
వ్యమానాఅపి విశృంభలావిహరన్తివ్రతిప్రార్థనమాశ్చర్యమితిభావః ॥

{ కవితార్కికసింహగురోరురోమహాసింహశాకరో
ద్భూతామ్ । విమలాంకమలాక్షాణాం మాలాం }
నీలావళీం విజానీమః ॥ ౧౬౬ ॥

{ ముద్గెనుగుణైస్సిద్ధగురువరకణ్ఠోపగూహనవిదగ్ధా
పద్మాక్షతులసికామణిమాలా హృదయైస్స }
{ ఖలతోలోలై ॥ ౧౬౭ ॥

ముద్గెఱితి ॥ అత్రపద్మాక్షతులసీమణిమాలయోః ప్రస్తుతయోః
స్త్రీలింగత్వాత్ ముద్గె ఇత్యాదిశ్లిష్టవిశేషణసామ్యాచ్చాప్రస్తుతనా
యికాత్వం శ్రీమత్యాచార్యదక్షిణనాయకత్వంచ ప్రతీయత ఇతి
సమాసోక్తిః ॥ ౧౬౮ ॥

{ హృదయామ్బుజేవిహరతః పురతన్తురగాననస్య
పరిణద్ధామ్ । లీలామరకతడోలాం తులసీమాలాం }
విభావయామి గురోః ॥ ౧౬౯ ॥

{ భవభీతైరభిజాతైః కృతిజాతైర్గురుముపాస్తసం
వీతమ్ । అతిపూతైరపదాతైఃరుపవీతైశ్చిన్త
యామి పరీవీతమ్ ॥ ౧౭౦ ॥

{ సుప్రథితయజ్ఞనూత్రత్రయీవిహరతైఃత్రహృ
దయఇతి కథయా ॥ సుప్రథితయజ్ఞనూత్రత్ర
యీం హృదిదధద్విభాతు సగురుర్మే ॥ ౧౭౦ ॥

సుప్రథితేతి ॥ సుప్రథితం యజ్ఞనూత్రం యజ్ఞకర్తృక్రమాభిధా
యిత్రైతనూత్రం హృదయే వక్షసి మనసించ । అన్యత్ర- సుప్రథితా
యజ్ఞనూత్రాణాముపవీతానాం త్రయీ అన్యత్సుగమమ్ ॥ ౧౭౦ ॥

{ పూర్ణమురోఽస్య సుమహతీలక్ష్మీస్యతి విగ్ర
 { హం క్రమశః క్రమేణ కాంతం సమస్తమప్యభివీక్ష్యన్య
 { పదార్థమప్యభివీక్ష్యతే ॥ ౧౭౦ ॥ }

పూర్ణమితి ॥ అన్యగురోః ఉరః పూర్ణం విశాలం, అన్యలక్ష్మీ
 శోభా సుమహతీ ఇతి క్రమశః క్రమేణ కాంతం మనోహరం సమస్తం
 అఖిలమపి అన్యత్వనుషజ్యతే । అన్యవిగ్రహం దివ్యమజ్గళశరీరం అభి
 వీక్ష్య అభితోవీక్ష్య అన్యపదార్థమపి వస్త్రస్తరమపి । అపీశబ్దపతది
 వ్యమజ్గళవిగ్రహాదన్యస్యవస్తునోఽతినిహీనతాం ద్యోతయతి । అభదిదృ
 ష్యే అభశబ్దః ప్రశ్నార్థకః “మజ్గళాంతరార్థమప్రశ్నకారైస్సన్యప్వ
 ణోఅథ” త్యనుశాసనాత్ । ద్రష్టమిచ్ఛామికిమ్ । ఆచార్యదివ్యమజ్గ
 లవిగ్రహం నిర్వర్ణ్య నకిమపిద్రష్టమభిలష్యామితిభావః । యద్వాఅథ
 అనస్తరం అన్యపదార్థం అపిదిదృష్యే ఇతియోజనా । అపిప్రశ్నై “గర్హా
 సముచ్చయప్రశ్నశక్త్యాసంభావనాన్వపి” త్యమరః । దిదృష్యేకిమిత్వే
 వార్థః । పక్షే-పూర్ణం ఉరఃఅన్య । సుమహతీలక్ష్మీః అన్య, ఇతివపం
 ప్రకారం విగ్రహం పూర్ణోరస్కః, సుమహతీలక్ష్మీకఇతిచ బహువ్రీహి
 వృత్త్యర్థావబోధక వాక్యం క్రమశః క్రమేణ సమస్తం సమాసతాం
 ప్రాప్తం కాంతం । కథిత్యుత్పన్నస్తానుబంధస్యకపోగ్రహణమ్ । కః “ఉర.
 ప్రభృతిభ్యః కప్” ఇతివిహితకప్రత్యయః అన్తేయస్యతత్తతోక్తంస
 న్తం అభివీక్ష్య । ఏకవచనాంతోలక్ష్మీశబ్దోఽప్యరః ప్రభృతిషు పత్యతే ।
 అన్యపదార్థం వృత్తిఘటకపదాపేక్షయా అన్యపదార్థమపి అపిస్సము
 చ్చయే । అథతద్దర్శనానంతరమేవ దిదృష్యే । బహువ్రీహిరన్యపదా
 ర్థప్రధానత్వాత్తం జ్ఞాతుమభిలష్యామితిభావః ॥ ౧౭౦ ॥

{ జలలులితశుద్ధమృత్సాజనితాః పుష్కాః గు
 { రోశ్చుభేతైః కాలే నిమేషమాణో విస్తృతిలో
 { కోత్తరం రసం లోకః ॥ ౧౭౧ ॥ }

జలెతి || జలెనలులితాయాః మసృణితాయాః శుద్ధమృతాన్ని
యాః శ్వేతమృతాన్నియాః | పక్షే - శుద్ధా ఉపరత్వాదిదోషగర్భావి
దూషితతయా స్వాద్వీయామృతాన్నిప్రశస్తమృత్తికాతయాతస్యాం
చజనితాః పుణ్డాః ఉద్ధృపుణ్డాః పుణ్డాః ఖ్యానిక్షువిశేషాంశ్చ |
“రసాలిగ్గుస్తద్భేదాః పుణ్డాకాంతారకాదయః” ఇత్యమరః | “పుణ్డాదే
శేక్షుతిలక భద్రేక్రిచ్చ్యతి ముక్తయోరితిరత్నమాలా | అమువ్యగురోః
శుభేక్షేతే దివ్యమజ్జలవిగ్రహే | ఉత్తమేకేదారచ | “క్షేత్రంశరీర
కేదారే” ఇతిమేదిసి | కాలే తత్తదవసరే పరిపాకావసరేచ నిషేవ
మాణః లోకః లోకోత్తరం సకలలోకసుఖాపేక్షయా శ్రేష్ఠం అతిమ
ధురంచరసం పరిపూర్ణబ్రహ్మనుభవపరీవాహరూపతత్వైశ్చంకర్యస్వా
చ్ఛం ద్యానందం అన్యత్ర తేషాం ద్రవం విన్దతి ||

|| ౨౨ ||

{ శ్రీచూర్ణతిలకితామలపుణ్డాచ్ఛలతో విశుద్ధస
త్త్వమిమమ్ | శ్వేతద్వీపకిశోరామెరుకిశోరాన్వీ
తాశ్శ్యయన్తేకిమ్ ||

|| ౨౩ ||

శ్రీచూర్ణేతి || విశుద్ధసత్త్వం శుద్ధసత్త్వమయాచ్ఛేతద్వీపా
దపి విశిష్టశుద్ధసత్త్వమిత్యర్థః ||

|| ౨౩ ||

{ బహిరుద్గతసహవిద్రుమకరుణాకలశాభివీచినిచయ
నిభాః | శ్రీచూర్ణరేఖకాంతరసితమృత్పుణ్డా
న్విభావయేన్యగురోః ||

|| ౨౪ ||

బహిరితి || బహిరుద్గతాః అంతరమానాదుపరిపర్యుధాః సహ
విద్రుమాః సప్రవాళాః కరుణాకలశాభ్యైః వీచినిచయనిభాః తరజ్జనం
ఘృణవేతి “ప్రచలితోడునిభై” రిత్యాదావిప్రాప్త్యైత్ | అన్యత్స
ర్వం “హయవదనసదనె” తి పద్యవివరణావసరైవోచామ | కలశశ
బ్దస్యాత్ర కచపర్యాయపదసమభివ్యాహరే పాశపక్షహస్తశబ్దానాం

కలాపవాచిత్యమివాభిపర్యాయపదసమభివ్యాహారే క్షీరవాచిత్యమితి
 కచిత్ । అమృతకలశజనోపాదానత్వాత్తథావ్యపదేశ ఇత్యపర ।
 వస్తుతస్తు - అమృతమథనాధారతయాకలశతుల్యత్వాత్కలశశబ్దేనదు
 గ్ధాభిరభిధీయతఇతి యుక్తమ్ । *క్షోభ్యతాం కలశస్సర్వైర్నదైః పరి
 వర్త్యతా" మితిశీమన్మహాభారతాదిపర్వస్థామృతమథనప్రభుత్వకల
 శత్యైస్ తస్యోక్తైః । ప్రపన్నాభరణం చైతల్లక్ష్మీసహస్రరత్నప్రకాశికా
 యాం ప్రాదుర్భావస్తబకైస్తాభిః ॥ ౭౪॥

{ గురువరజుషోమలాయా మృతాన్నియా వర్ణం
 { మీషదెత్యానైః జ్యోత్సాన్ని తద్వత్తమిమం సిత
 { వసననిభోపగూహ్య భూషయతి ॥ ౭౫॥ }

గురువరతి ॥ జ్యోత్సాన్ని చన్ద్రికా గురువరజుషః దేశికెన్ద్రిం
 సేవమానాయాః అమలాయాః స్వచ్ఛాయాః మృతాన్నియాః వర్ణం
 ఈషత్ స్వల్పం అన్తే ఏత్య । అన్తే ఏత్యైత్యనైసత్సాభాయకృతభూ
 యః ప్రయతనత్వం ద్యోత్యతే । తద్వత్ మృత్సన్నియాతుల్యం సిత
 వసనం నిభోవ్యాజోయస్యాస్సా తథాసతీ తమిమం ఆచార్యం ఉప
 గూహ్య భూషయతి । జ్యోత్సాన్నిశబ్దః మృతాన్నిశబ్దస్య అన్తే సితం
 వర్ణం తాన్ని ఇత్యాకారవర్ణసముదయం అన్తే లభ్యా స్వాన్తే ప్రాప్య
 మృతాన్ని జ్యోత్సాన్ని శబ్దయోరుభయోరప్యన్తే తాన్ని వర్ణోపశ్చిష్ట
 త్వాత్తథోక్తిః ॥ ౭౫॥

{ ఇహపూర్ణా శుభవర్ణావళి త్రయీత్యభిదధన్ను
 { తాం బిభ్రత్ । నిగమాన్తగురోరుదరం భవభ
 { రజనితం నిరాకరోతు దరమ్ ॥ ౭౬॥ }

ఇహేతి ॥ ఇహ గురోరుదరే శుభావర్ణావళిః అక్షరపక్షిఃయ
 న్నాస్సా త్రయీ వేదత్రితయీ పూర్ణైత్యభిదధన్నుప్రకాశయదివెత్సు

త్యేతా । తాం శుభవర్ణావళిత్రయాం బిభృత్ । అన్యత్ర శుభవ
ర్ణా వలీనాం త్రయా పూర్ణాభాతి తాం శుభవర్ణాం వళిత్రయామి
త్యర్కః ॥ ౭౬ ॥

{ ప్రశమితసమస్తమోహేమాహేభకరోపమాదు
రవగాహే । గాహేహృదా గురుమణేర్పాహే
కపారి మోదపరివాహే ॥ ౭౭ ॥ }

{ విస్తయదగుణవిశేషా శేషేషమ్యేన కలితపరిహా
షా । నిగమాన్తగురోర్దోషా దోషేషుం శమయ
తాం కలితతోషా ॥ ౭౮ ॥ }

విస్తయేతి ॥ దోషేషాహూ । గుణప్రతిభా దోషేచ । విస్తయ
దాః ఆశ్చర్యప్రదాః గుణవిశేషాః యయోః । దోషేషుం దోష
సముదయం శమయతామ్ । లోట్ప్రధమపురుషద్వివచనమ్ । స్వయం
దోషయోర్దోషేషుశమయితృత్వమేవ విస్తయప్రద గుణవిశేషభి
భావః ॥ ౭౮ ॥

{ రాజాశ్రయణదవీయాన్నభోజ్జ్వలశ్రీర్మహాద్భుతః
కోఽపి । గురుసింహావయవోఽయం హస్తస్సా
వస్తి కోస్తు మమశస్త్రః ॥ ౭౯ ॥ }

రాజేతి ॥ రాజాచంద్రః సృపశ్చతస్య ఆశ్రయణే దవీయాన్ ।
కదాఽపిచంద్రేణానాశ్రితభిత్త్యర్కః । వై రాగ్యనిష్ఠాతతయా సృపాన్తికే
విత్తప్రత్యాశయా సప్రసారితభిభావః । ఖ అన్తరిక్షే ఉజ్జ్వలశ్రీః
సనభవతీతి నభోజ్జ్వలశ్రీః నశబ్దేనసమాసః, పక్షే-నఖైః ఉజ్జ్వలశ్రీః ।
గురుః మహాన్ సింహః సింహరాశిః తస్యావయవః పక్షే- గురుసింహ
స్య ఆచార్యవర్యస్య అవయవః । అతవదాద్భుతః ఆశ్చర్యావహః హ
స్తః హస్తనక్షత్రం । ప్రసిద్ధోహస్తస్తు ప్రతిమాసం చంద్రాశ్రయణ

భాక్ అన్తరిక్షవోజ్జ్వలశ్రీః కన్యారాశైరేవావయవోనతుసింహరాశైః । హస్తర్షస్యకన్యారాశ్యవయవత్వాత్ । అతఏవాద్భుతత్వమ్ । హస్తః పాణిరితిపరిహారః ॥ ౧౭౯ ॥

{ శస్త్రోవిద్యాదానై హస్తస్వయ ముత్తరోత్త
రోఽస్యగురోః । ఆదిత్యోల్లసితోఽసానాధత్తై
హ్యమృతసిద్ధియోగంచ ॥ ౧౮౦ ॥ }

శస్త్రకృతి ॥ స్వయం ఉత్తరోత్తరః శ్రేష్ఠేష్వపి శ్రేష్ఠః అన్యత్ర ఉత్తరాయాః ఉత్తరఫల్గున్యాః ఉత్తరః పరత్రవిద్యమానః । అసౌ అన్యగురోః హస్తః పాణిః హస్తనక్షత్రం చ । విద్యాదానై పరాపరవిద్యావిశ్రాణనై శస్త్రః । అన్యత్రవిద్యాయాః ఆదానై స్వీకారే శస్త్రః । ఆదిత్యోల్లసితః భానువదరుణ వర్ణః అసౌహస్తః అమృతసిద్ధియోగం నిశ్చేయన నిష్పత్త్యైవమృత పరబ్రహ్మధ్యానంచ ఆధత్తై పుష్టాతి । ఇతరత్ర- అసౌహస్తః హస్తర్షం ఆదిత్యేన భానువాసరేణ ఉల్లసితః ప్రకాశితస్య అమృతసిద్ధియోగంచ ఆధత్తై తనుతే । ఆదిత్యహస్తయోగస్యామృతసిద్ధియోగకృతి “ఆదిత్యహస్త” ఇత్యాదినా నిర్ణీతత్వాదితి భావః ॥ ౧౮౦ ॥

{ అభ్యేతి నకమపీభ్యం నలోలతాం యాతి జీవ
నాదానే । గురుకుజ్జరస్య హస్తో విస్మయదౌ
మేఽస్తు సుభృశమభయాయ ॥ ౧౮౧ ॥ }

అభ్యేతీతి ॥ కమపి ఇభ్యం ఇభేషు సాధుం గజశిక్షకం తద్రక్షకంవా కమపినాభ్యేతి । కమప్యాభ్యం నాభ్యేతీతి వస్తుస్థితిః । జీవనస్యనలిలస్య ఆదానై గ్రహణే లోలతాం చాశ్చుల్యం నయాతీతి గజశుణ్డాస్వభావ్రాక్తిః । జీవనస్య జీవికాయాః ఆదానేలోలతాంచ పలతాం నయాతీతి ధనికానాశ్రయణ హేతుక్తిః । గురుకుజ్జరస్య మహాగజస్య- ఆచార్యవర్యస్యచ హస్తః శుణ్డాదణ్డః పాణిశ్చ ॥ ౧౮౧ ॥

{ కుశమయపవిత్ర పుచ్చశ్చేన్ముద్రాఙ్గుళినఖద్వ }
 { యా శ్రోటిః । ఉన్నమాఙ్గుళిపక్ష శ్చక ఇవ ద }
 { క్షీణకరో గురోర్నిధే ॥ ౧౮౨ ॥ }

కుశమయెతి । కుశమయపవిత్రస్య హరితత్వాత్పశ్చాత్ప్రసా
 రితత్వాచ్చ పుచ్చసామ్యమ్ । చిన్ముద్రాఙ్గుళిన ఖద్వయ్యా అరుణవర్ణ
 త్వాదనోన్యం ఘటితత్వాచ్చ శ్రోటి సామ్యమ్ । స్పష్టమన్యత్ ॥

{ యతిపతిమత మత్సుద్రం కృతివితతిభిరాదధాన }
 { మచ్చిద్రమ్ । వామాన్యకరోన్నిద్ర వ్యాఖ్యా }
 { ముద్రం స్తుమః కినుపి భద్రమ్ ॥ ౧౮౩ ॥ }

యతీతి ॥ కృతయఃప్రబద్ధాస్త్వప్రణీతాః తాసాం వితతిభిస్సం
 హతిభిః । అత్సుద్రం యతిపతిమతం అచ్చిద్రమాదధానమితి యోజనా ॥

{ కుమతిమత కుస్మతి చరణశ్రుతి పదపరిలగ్నక }
 { ణ్ణకానఖలాక్ । ఉన్మూలయదివ జయతాచ్చి }
 { న్ముద్రాధ్యం గురోః కరసరోజమ్ ॥ ౧౮౪ ॥ }

కుమతీతి ॥ కుమతిమతమేవ కుస్మతిః కుమార్గః తస్యాం చర
 ణాన సంచారేణ శ్రుతేః పదమేవ పదం చరణం తస్మిన్ లగ్నా
 క్ణకాక్ ॥ ౧౮౪ ॥

{ క్షేమంకరమాశ్రయతాం వామంకరమన్య వే }
 { జ్కుటేశగురోః । కామంకరవై పుస్తక వామం }
 { కరుణాసుధాని ధైర్యనసి ॥ ౧౮౫ ॥ }

క్షేమంకరమితి ॥ పుస్తకేనవామం రమణీయం “వల్లవామం
 హరిశాలీ” త్యమరః ॥ మనసి కరవై ఇతియోజనా ॥ ౧౮౫ ॥

{ విశయగిరి స్వరుశాఖావినతజనా భీష్ట కల్పతరు }
 { శాఖాః । వేదవిపత్నరుశాఖా వెదాన్తగురో }
 { ర్జయన్తి కరశాఖాః ॥ ౧౮౬ ॥ }

విశయేతి || స్వరుశాఖాః వజ్రాయుధశాఖాః త్వరుశాఖాః ఖ
గ్ధాః కరశాఖాః అజుశయః || ౮౬ ||

{ నఖనక్షత్ర నిపాతో గురుపాణినినానియస్త్రైః }
{ జైన కృతః | నస్యాత్పునః ప్రకృత్యా తదిహ }
{ నిపాతితగతిర్భవేద్దీదృక్ || ౮౭ || }

నఖేతి || అనియస్త్రజైనసే యస్త్రణం ఘటనం తన్నాస్తియస్య
సః అనియస్త్రణః తేన గురుపాణినినా గురోః పాణినేత్యర్థః | పాణినినే
త్యత్ర నివహితాస్సరణేతధానిష్పతైః | నఖనక్షత్రనిపాతః నఖైః స్వకీ
యైఃకరరుహైః నక్షత్రాణాం నిపాతః స్వరోచిషాఽరాకరణ మితి
యావత్ | కృతః | తత్ నఖపరాకృతం నక్షత్రం జాత్యైకవచనమ్ |
పునః నిపాతానంతరం ప్రకృత్యాస్వభావేన నస్యాత్ నభవేత్ పున
ర్యధావస్థితరూపం ప్రాప్య నసంతాం లభేత, కింతు వికృతమేవ భవేది
తిభావః | తథాహి | ఇహలోకే నిపాతితానాం వస్తునాం గతిః ఈ
దృగేవ భవేత్ | పూర్వావస్థానవస్థానమేవ భవేత్ | అన్యత్ర- గు
రుః పూజ్యః యః పాణినిః తేన | కర్తరితృతీయా | నియస్త్రజైనసూ
త్రైః కరణై తృతీయా | “నభ్రాణ్నపాది” త్యాదినా ఉదాహరిష్య
మాణేనేతిభావః | నఖనక్షత్రనిపాతః నఖశబ్దసహచరిత నక్షత్రశబ్దే
నిపాతః క్షత్రభావ నిపాతనం కృతః | నస్యాదిత్యత్రనః స్యాది
తిచ్ఛేదః పూర్వోక్తార్థపక్షే- సకారస్య “అనచిచె” తి వైకల్పికం ద్వి
త్వమ్ | తత్ తస్మాత్ నిపాతనాధైతోః ఇహ నక్షత్రశబ్ద ఇత్యర్థః |
నఃపునరితియోజనా | నశ్శేషబ్దు | న ఇత్యనేన ఉత్సృష్టానుబంధస్య న
భోగ్రహణమ్ | ప్రకృత్యాస్యాత్ | నఖాక్షత్రశబ్దస్య తత్పురుషే
“నలోపానఞః” ఇతినకారలోపప్రాప్తే “నభ్రాణ్నపాన్న వేదానాన
త్యానముచినకులనఖ నపుంసక నక్షత్ర నక్రనాకెషు ప్రకృత్యే”తిసూ

త్రేణ సకారస్య ప్రకృత్యాఽవస్థాన విధానాదితిభావః । ప్రకృత్యాఽవస్థానం లోపాభావేనావస్థితిః । నిపాతితస్య ఉక్తసూత్రేణ నిపాతం ప్రాపితస్య నక్షత్రశబ్దస్య గతిః స్థితిః ఈద్యక్ అలుప్తనకార తయాఽవస్థితీవేతి భావః । మూలేనఖశబ్దగ్రహణం నజః ప్రకృత్యాఽవస్థానే దృష్టాంతార్థమ్ । అత్రప్రకృతా ప్రకృతశ్చైవః ॥౮౭॥

{ నాభీభవం గామీభర్యం హృద్యంచ విభాతినగ }
 { మహాళిగురోః । ముఖ్యాబ్రహ్మీసుశ్రీరిధే క }
 { ణ్ణోదితాచ శుభవర్ణా ॥ ౮౮ ॥ }

నాభీతి ॥ నిగమహాళిగురోః నాభీభవం నాభీజన్యం గామీభర్యం హృద్యం మనోజ్ఞం । హృద్యంచ గామీభర్యం నాభీభవ మితివై పరీత్యేనాపియోజనా । హృద్యం హృదయభవంచ గామీభర్యం నవిద్యతే అభిభవః పరిభవోయస్యేతి నశబ్దపూర్వకోబహువ్రీహిః । కదాప్యపరిభూతమిత్యర్థః । విభాతి । ముఖ్యానుశ్లేభవా బ్రహ్మీసుశ్రీః బ్రహ్మవర్చస సమృద్ధిర్యర్థః । కణ్ణోదితా కణ్ణరవే ణ్ణోక్తాస్స ప్తానత్వనుమేయేత్యర్థః । కణ్ణోదితాసుశ్రీః బ్రహ్మీ ముఖ్యేతి పూర్వవదేవవై పరీత్యేనాపియోజన్యా । కణ్ణోదితా కణ్ణస్థానాదుత్పన్నాసుశ్రీః బ్రహ్మీభారతీ “బ్రహ్మీతుభావతీ” త్యమరః । ముఖ్యానరేణ్యా । “ముఖ్యవర్యనరేణ్యాశ్చైవ” త్యమరః విభాతి ఇథేతిపదాభ్యాం ప్రకాశరూపార్థస్యైవావృత్తైరావృత్తిదీపకాలంకారః ॥ ౮౮ ॥

{ సుగభీరోనాభీతః కృశోఽదరస్సూక్ష్మదృఙ్మహాధీ }
 { ర్యః । పీవరతమభోగభుజం భోగదవీయాంసమపి }
 { నుమస్తమిమమ్ ॥ ౮౯ ॥ }

సుగభీరతి ॥ యః సుగభీరోఽపి అతినిమ్నోఽపి కృశః అల్పః అనిమ్న ఇతియావత్ । అభీతోనభవతీతి నాభీతః భీతోఽపీత్యర్థః ।

సఖోద్వయేన భయస్యదార్ధ్యందర్శితమ్ । అదరః అవిద్యమానభీతిః
 నిర్భయత్యతివోధః । యద్వా సుగభీరోఽపి నాభీతః గభీరస్వభావోభీ
 తత్యతివోధః । కృశోఽపిదుర్బలోఽపి అదరః నిర్భయత్యతి వోధః ।
 గభీరోనభిభేతిదుర్బలోభిభేత్యైవ అతథాత్వమాశ్చర్యమితిభావః ।
 పరిహరిస్తు నాభీతః నాభ్యాం సార్వవిభక్తికస్తసిః । సుగభీరః “అ
 కృశం కుచయోః కృశం వలగ్నై” ఇతివత్ అతిగభీరనాభిరత్యర్థః ।
 కృశోదరత్యతి సమస్తంపదమ్ । శ్లక్ష్యోదరత్యర్థః । సూక్ష్మద్భక్ అల్ప
 జ్ఞోఽపిమహాధీరితి వోధః । ఇతరదుర్గ్రహార్థదర్శిత్యవోధః । భోగా
 నాం విషయసుఖానాం దవీయాంసమపి పీవరతమాః అతిప్రవృద్ధాః
 యేభోగాః తాన్ భుజ్యత్యి పీవరతమభోగభుక్ భుజే క్విప్ । తంత
 ధోక్తమితి వోధః । పీవరతమః భోగః అహికాయః సత్తవభుజోయ
 న్యతమిత్యవోధః । తమిమం సుమః స్తుమః ॥

॥౮౯॥

{ వెదాహం భీతోఽభిర్వేదాంతార్యస్యచిత్తగా }
 { మ్భిర్యాత్ । అతవవాయం నాభీభూయాసీత్కి }
 { ముదరాంతరమగ్నః ॥

॥౯౦॥

వెదెతి ॥ అభిః ప్రాదస్సిన్ధుర్వావేదాంతార్యస్య చిత్తగామ్భి
 ర్యాత్ భీతత్యతి అహం వెద మన్యే । అతవన భీతత్వాదేవహేతోః
 అసౌఅభిః అభీః నిర్భయః । అనద్యస్తత్వాన్న “నద్యృత శ్చే” తి కప్ ।
 సనభవతీతి నాభీః అనాభీః నాభీస్సంపద్యమానోభూత్వానాభీభూయ
 భయవానన భూత్వా । ప్రధమననశబ్దేన కాదాచిత్కాభయత్వసం
 భావనాఽపి పునదన్యతే । యదాహవామనః “సంభావ్యనిషేధ నివ
 ర్తనై ద్వాప్రతిషేధా” వితి । దరాంతరశ్వభాస్తః ప్రదేశేక్వచిత్ ।
 ప్రాప్తదరాదప్యన్యస్మిదరేత్యత్యపిగమ్యతే । అన్యద్దరం దరాంతరమి
 తి విగ్రహః । భయపరమ్పరాయామితిభావః “దరోఽస్త్రియాంభ

యైశ్వర్యైః ఇత్యమరః । మగ్నః కిము । అన్యథాదరాస్తరనిమగ్న
తాఽన్యనస్యాదితిభావః । వస్తుతస్తు వెదాంతార్యస్యైతదత్రాప్యను
కృష్యతే । తస్యనాభీభూయ నాభీర్భూత్వా ఉదరాస్తరే మగ్నః కిము ।
“యస్మాద్భయం విశజ్జేత తమేవస్మిప్రమాశ్రయే” దిలీపీత్యా తమే
వానుప్రవిష్టఇతిభావః । ఉదరేమగ్నః ఇతిలోకోక్తిః । ఉదరాస్తరే
నిమ్నతయాఽవస్థితఇతి తత్త్వమ్ । అనెనచంద్ర్యేణ గురువరహృదయ
నాభ్యోర్గర్భిరీమాతీశయో వర్ణితఇతిధ్యేయమ్ ॥ ౯౦ ॥

{ హంసశుచిరుచిమనోహరమంబరముదూభతము
{ ల్లసతి యత్ర । కమనీయతమం నాభ్యా తయాశ్ర
{ యామ్యేష వెజ్జుతైశ గురుమ్ ॥ ౯౧ ॥ }

హంసేతి ॥ హంసః మరాళఇష శుచిశ్శుభ్రాయారుచిః తయా
మనోహరః । అన్యత్ర- హంసేన భానునా శుచిరుచినా శుభ్రాంశునా
చ మనోహరం అద్భుతం గగనం వసనంచ । యత్ర యస్యాం నాభౌ
ఉద్భూతం స్ఫుటతరం ప్రాదుర్భూతంచ “నాభ్యాఽనీదన్తరిక్ష” మితి
శ్రుతేః । తయా నాభ్యా కమనీయతమం వెంకటేశగురుం నిగమాన్త
దేశికం వెజ్జుటాచలాధీశం సర్వేషాం ప్రథమాచార్యం శ్రీనివాసమిత్య
ర్థః । ఏషః అహం శ్రయామితిప్రకృతాప్రకృతయోశ్చైషః ॥ ౯౧ ॥

{ గురువదనోదితనిజసఖ సరస్వతీపుస్తరజ్జితాగజ్జా
{ పరిధానపటీభూత్వా బహుధా విదధాతిసేవనమ
{ ముష్య ॥ ౯౨ ॥ }

గురువదనేతి ॥ గురువదనే ఉదితా జాతా తేన ఉక్తాచ । నిజ
సఖీ స్వవయస్యా స్వసదృశీచ । సరస్వతీ నదీ వాణీచ తాం ఈపుః
ఆపుమిచ్చుః తస్మైశనమభిలష్యంతీత్యర్థః । అతఏవ తరజ్జితా హర్షో

త్కర్తృత్వంజాతతర్కా పరిధానపటీ అస్తరీయాంశుకం భూత్వా తరజ్జీ
తగక్తాత్వేనసంభావనాదస్తరీయవసనస్యాపిసంజాతవళిత్వంద్యోత్యతే॥

{ శుభగుణగణమస్మణతమాశుచిర్ద్వితీయోత్తరో }
{ త్తరాసజ్గస్య । అభిరూపాఽముష్యోరుం కాస్తం }
{ పరిరభ్యకనతిపరిధానపటీ ॥ ౮౩ ॥ }

శుభేతి ॥ శుభేః గుణగణైః తస్తునివహైః సాస్తర్యాద్యాలమ్మ
నగుణైశ్చ । మస్మణతమా చిక్రణతమా సాస్త్రతమాచ । శుచిః శు
ద్ధా శుభాచ । ఉత్తరః శ్రేష్ఠః యః ఉత్తరాసజ్గః ఉత్తరీయం “ద్వా
ప్రవారోత్తరాసక్తా” విప్రమరః । తస్యద్వితీయా ద్వయోః పూరణీ
తదన్యేతి యావత్ । అభిరూపా మనోజ్ఞా, అన్యత్ర-ద్వితీయా సహ
ధర్మిణీ । “ద్వితీయాసహధర్మిణీ” త్యమరః । ఉత్తరోత్తరః యః ఆస
జ్గస్సంబంధః తస్యాభిరూపేతియోజనా । అనురూపేత్యర్థః । అము
ష్యగురోః కాస్తం మనోహరం । ఊరుం । ఉరుం గుణైర్మ
హస్తం కాస్తం వల్లభమితిచ పరిరభ్య పరివేప్య ఉపగూహ్యచ ప
రిధానపటీ కనతి ప్రకాశతే । అత్ర శుభగుణైత్యాదిశ్లిష్టవిశేషణ
సామ్యాత్ పరిధానపటీతి స్త్రీలింగస్య ఊరుమితిపులింగస్యచ స్వారస్యా
దూరుపరిధానపట్వోరనురక్తదమ్పతివ్యవహార సమారోపాత్సమా
సోక్తిః॥ ౮౩॥

{ భక్తివిరక్తివసిష్ఠం ముక్తిదశక్తిం పరాశరాహి }
{ తనీష్ఠమ్ । ధ్యాత్వాఽవ్యాసం కుశలం విశదాం }
{ శుకమనిశమాగమాన్తగురుం తమ్ ॥ ౮౪ ॥ }

భక్తీతి ॥ భక్తివిరక్తిభ్యాం వసిష్ఠం వసుశబ్దః ప్రశస్తవాచీ ।
తస్మాదతిశాయనైశ్చప్రప్రత్యయః । అతిప్రశస్తైశ్చత్యర్థః । యద్వా
వనూన్యస్యసస్తీతివసుమాన్ అతిశయేన వసుమాన్ వసిష్ఠః । వసుశ
బ్దాన్మతుపి ఇష్టని “విన్నోర్దుక్” ఇతిమతుపోలుక్ । ఇష్టపరతః

“ఊ” ఇతివసుశబ్దస్యటిలోఽః । ధాన్యైః ధనవానిత్యాదావివ భక్తివిరక్త్యభిన్నాతిశయితధనవానిత్యర్థః । ముక్తిదాశక్తిః విద్యాసామర్థ్యం యస్యతమ్ । షరః శ్రేష్ఠః ఆశరాణాం రక్షసాం అహితః దైత్యాదిర్భగవాన్ తస్మిన్ నిష్ఠాతాత్పర్యం యస్యతమ్ । “నిష్ఠాతునాశే నిష్పుత్రావనైతాత్పర్యయాచ్ఛయో” చితిరత్నమాలా । విశదం సితం అంశుకం వసనం యస్యతమ్ । ఆగమాంతగురుం ధ్యాత్వా కుశలం నిరుపాధికక్షేమం అవ్యాసం ప్రాప్నుయామ్ । “అవరక్షణగతీ” త్యాది నాగత్యర్థైః సుశిష్టాదవతేరాశీర్లజుత్తమైకవచనమ్ । అత్ర “వ్యాసం నస్మిన్నపార” మిత్యుక్తరీత్యావస్మిన్నశక్తిపరాశరవ్యాసశుకానాంక్రమేణనివేశనాత్ “మిత్రచంద్రిముఖబాలాలోహితాధరపల్లవే” త్యాదావివరత్నావళ్యలంకారః । ఏతత్ప్రపంచృష్యాన్మదీయే అలంకారమణిహారే ద్రష్టవ్యః । అవ్యాసమితి క్రియాగోపనాత్క్రియాగోపనం నామశబ్దచిత్రంచటిసంక్షేపః ॥

౧౯౪॥

{ బహులార్యమానితకలం విశదావిరతలసదుత్తరాసజ్గమ్ । ఏనం సితాంశుకాంతరమాలోక్యోల్లసతి కువలయమజస్రమ్ ॥

॥౯౫॥

అత్రాచార్యస్యాన్యచంద్రిశ్చైవవ్యతిరెకోవర్ణ్యతే । తథాహి । బహులై కృష్ణపక్షై అర్చ్యమ్నా భానునా అనితాః అప్రాప్తాః కలాః యస్యతమ్ । ప్రసిద్ధచంద్రిమాస్తు “ప్రథమాంపిబతే వన్ద్విద్వితీయాంపిబతే రవి” చిత్యుక్తప్రకారేణ భానునాపీతకలః । యద్వా-బహులై కృష్ణపక్షౌ నై అమాయామితియావత్ । అర్చ్యమ్నస్సకాశాత్ అనితకలః అప్రాప్తకలః । సతు అమాన్తే భానుతః ప్రాప్తకలః । అథవా-బహులః అనైకలర్యమణః శ్చైః అనితాః ప్రాణితాః “అనప్రాణనై” ఇతిథాతోర్ణిజన్తాత్కర్మణిక్తః । తథావిధాః కలాః యస్యతమ్ । సహి ఏకేనైవార్యమ్నాప్రాణితకలః । యద్వా-బహులాః కృత్తికాః । “బహు

లూః కృత్తిగావ” ఇత్యమరః । అర్యమా అర్యమదేవతాకం పూర్వ
 ఫల్గునీనక్షత్రం తయారెవ ఆనితకలః । సతు సర్వక్షౌష్ణ్యవ్యానితక
 లః భవతి సతుకృత్తికాపూర్వఫల్గునోరెవ । వస్తుతస్తు బహుతైః
 అనైకైః ఆరైః పూజ్యైర్జనైః మానితాః కలాః శాస్త్రాణి యస్యతం
 సకలవిపశ్చిదగ్రెనరశ్లాఘనీయవైదుష్యమిత్యర్థః । విశదం స్ఫుటం
 అవిరతం లనః ఉత్తరానఙ్గః ఉత్తరఫల్గునీనంశ్లేషోయస్యతం । సతు
 కదాచిదేవౌత్తరానఙ్గవాః । వస్తుతస్తు విశదః ధవలః అవిరత
 లనః “యజ్ఞోపవీతవధార్యం వాసస్సకలకర్మసు । సదోపవీతినాభా
 వ్య” మిత్యాద్యుక్తరీత్యా సర్వదా ఉపవీతవత్ప్రకాశమానః ఉత్తరా
 నఙ్గః ఉత్తరీయం యస్యతం । అతపవ సితాంశుకాంతరం అన్యంచ
 స్త్రీమసం సితాంశుకం విశదవసనం అంతరం అన్తరీయం యస్యతమితి
 వాస్తవార్థః । “అన్తరః పరిధానీయస్త్రీయబాహ్యేషువాచ్యవది” తి
 రత్నమాలా । ఏనమాచార్య మాలోక్య కువలయం ఉత్పలం భూ
 వలయంచ తత్రస్థితాజనాఇతియావత్ । అజస్రముల్లసత్ప్రససిద్ధం చ
 స్త్రీమసం తు రాత్రావైవాలోక్య కువలయ ముల్లసతీతి ॥౯౧॥

{ అమునా గురుణావిధృతం యదుత్తరీయం య
 దస్తరీయంచ । అచ్ఛంసతద్ధితాంత్రప్రహుస్సు
 ద్యశోఽపి తదిదమాశ్చర్యమ్ ॥ ॥౯౨॥ }

అమునెతి ॥ అమునాగురుణావిధృతం భృతం స్వీకృతంచ ।
 యత్ ఉత్తరీయం సంవ్యాసం అన్తరీయం ఉపసంవ్యాసంచ । యత్
 అచ్ఛం నిర్మలం తత్ ఉత్తరీయమన్తరీయంచ । సుదృశః మనీషిణః
 చక్షుష్మన్తఇతిచ । న, తత్, హి, తాన్తం, ఇతిచ్ఛేదః । తాన్తం
 మ్లాసం నప్రాహుర్హి । నవదన్త్యేవహి శబ్దోఽవధారణే । చక్షుష్మన్త
 స్వీతస్వచ్ఛం వస్తు మ్లాసం సకథయస్తీతిభావః । యద్వా-అచ్ఛంత

త్ “విరామమశినాంచనగానవాచ” ఇత్యత్రైవ సమ్మానమితి వ్యవహితే
 ననకారేణ మ్నానశబ్దస్యసం బద్ధః అమ్మానం సమర్థరం ప్రాహుః ।
 హిః ప్రసిద్ధా । అపిశబ్దోభిన్నకమః । ఇదం అప్యాశ్చర్యమితియోజ
 నా । అపిః ప్రశ్నై । యథావద్వస్తుస్థితీకథనమనాశ్చర్యానహమితిభా
 నః । అన్యత్ర-యత్ ఉత్తరీయమితి పదం యత్ అన్తరీయమితిప
 దంచ । ఉత్తరే అశ్లేభవముత్తరీయం । భవార్థే “గహదిభ్యశ్చై” తి
 ఛప్రత్యయః । తత్ పదద్వయం సుదృశోఽపిమనీషిణోఽపిఅచ్చం ఛప్ర
 త్యయవిధురం । నతద్ధితాన్తంతద్ధితాన్తభిన్నంచాహుః । నశబ్దేనసమాసః ।
 తదిదమాశ్చర్యమ్ పరిహారస్తూక్తవాయద్వా- తత్ పదద్వయం తద్ధి
 తాన్తం తద్ధితప్రత్యయాన్తం అచ్చం ఛప్రత్యయవిధురం నప్రాహుః ।
 కింతు తద్యుక్తమేవప్రాహుః । ఆపీదమాశ్చర్యం అనాశ్చర్యమేవ ।
 యథావదర్థ వర్ణనాదితిభావః ॥

॥౯౬॥

{ స్వసఖతనుతన్తుసంతతపరిధానపటోపగూహానవి }
 { ధాయి । సముదితమృణాలనూత్రం సితముత్ప }
 { శ్యామ్యముష్య కటిసూత్రమ్ ॥ ॥౯౭॥ }

స్వేతి॥ అముష్యగురోః సితం శుభ్రం కటిసూత్రం స్వసఖానిజ
 మిత్రాణి స్వతుల్యాఇతి హృదయం । తనవః సూక్ష్మైః తన్తవః సూత్రాణి
 తైః సన్తతస్య సూత్రస్య పరిధానపటస్య ఉపగూహానం విధత్ ఇతి తద్వి
 ధాయి । సముదితం సమూహతాం ప్రాప్తం అన్యోన్యవ్యతిషక్తమిత్య
 ర్థః । మృణాలనూత్రం జాత్యభిప్రాయకమేకవచనమ్ । ఉత్పశ్యామి ।
 కటిసూత్రం సంపుష్కత మృణాలనూత్రతాదాత్మ్యేన సంభావయామి
 త్యర్థః ॥

॥౯౮॥

{ హేతుం భజ్జురగుణతామభజ్జురగుణాన్తరీయసం }
 { శ్లేషమ్ । తన్వానాం చినలతికాం తన్వీం కటి }
 { సూత్రికాం గురోర్మన్వై ॥ ॥౯౯॥ }

హాతుమితి || గురోః కటిసూత్రికాం భజ్గురగుణతాం స్వీయం
 శిథిలగుణత్వం చిన్నతస్తుతాంచ హాతుం అభజ్గురగుణస్యధృఢసుగుణ
 స్య అవిచ్ఛిన్నతస్తువ్యతిస్యాతస్యచ | అంతరీయస్య పరిధానస్య సం
 క్లేషం తాదృశగుణైషేషయావ్యతీషజ్గం | అన్యైలభజ్గురగుణాః అ
 భజ్గురగుణాంతరాణి తత్సంబంధి అభజ్గురగుణాంతరీయః సచాసా సం
 క్లేషశ్చ తమిత్య పృథక్సార్థమ్ | విదధానాం స్వస్యభజ్గురగుణత
 యా అభజ్గురాస్యగుణసంబంధినం క్లేషం విదధానామిత్యర్థః | తస్మిన్
 సూక్ష్మాం బిసలతికాం మృణాలలతికాం మన్వే మన్వే | తానాది
 కోఽయంధాతుః ||

||౯౮||

{ మధ్యాకాశమనోహర సితాంశుకోచితసువృత్త }
 { పరిధినిభమ్ | అవదాతతస్తుకల్పిత మవతాత్మ }
 { టిసూత్రమస్య భవతాపాత్ || ||౯౯|| }

మధ్యేతి || మధ్యమేవాకాశం తస్మిన్ మనోహరం సితాంశు
 కమేనసితాంశుకశ్చంద్రః స్వాధృకః | యద్వా మధ్యే అవలగ్నైః స
 మంతాత్ | కాశమనోహరం శరకుసుమవన్మనోజ్ఞం యత్ సితాంశు
 కం స్వచ్ఛవసనం తదేవ మధ్యాకాశమనోహరసితాంశుకః గగనమ
 ధ్యమనోహరసుధాకరఇత్యర్థః | తస్య ఉచితః ఆనుగూఢః పరిధిః పరి
 వేషః తన్నిభం తత్త్వేనసంభావనావిషయం | నిభశబ్దస్యసం
 భావనాపర్యవసాయిత్వం “ప్రచలితోడునిజ్జే” రిత్యాదావివేత్సవో
 చామ | అవదాతైః తస్తుభిః కార్పాసమయైరితిభావః కల్పితం అముష్యక
 టిసూత్రం భవతాపాత్ సంసారతాపాత్ అవతాత్ ||

||౧౦౦||

{ ఇభవరశుభతర విభకరనిభవిభవోరుంత్రయావ }
 { తంసగురుమ్ | కరుణాకరమరుణాధన మురుణా }
 { విసయేన శరణముపయామః || ||౧౦౧|| }

ఇ భేతి || శుభతరా విభావభాయస్యసః కరఃశుణ్డాదణ్డః ఇభవ
రస్యశుభతరవిభకరః తెననదృశః తన్నిభః విభ ప్రాయయోస్తాదృశౌ
ఊరూయస్యతమ్ || ౧౦౦||

{ ధృతభేదా భృతమోదాశ్రితధీదా నామిక్మత }
{ కుమతిభేదా । అవిషాదా భవసాదాదివసాదా }
{ వెంకటేశకవిపాదా || ౧౦౧|| }

ధృతేతి || కృతా కుమతీనాం కౌతస్కుతానాంకుత్సితాయా
మతేర్వా భేదోయాభ్యాంతౌ । అవిద్యమానః విషాదః యాభ్యాంతౌ
వితిపజ్ఞమీబహుప్రహీరనుత్తమాదివత్ । ఆశ్రితనిఖిలవిషాదనివర్త
కావిత్వర్థః । దివసాదా అహర్మఖైప్రత్యూషే ఇత్వర్థః || ౧౦౧||

{ నమతాం సుభగంకరణౌ కరణౌబృణ్యత్వరా }
{ పరాకరణౌ । మమధరణౌహృదిసరణౌ చరణౌ }
{ చరతాం గురోః ప్రియంకరణౌ । || ౧౦౨|| }

నమతామితి || హృదిసరణౌ హృదయరూపే మార్గేఇతి వ్య
స్తరూపకమ్ || ౧౦౨||

{ పాదోఽస్యగురోశ్శస్త్రః పాణినిహితమివ సంప }
{ దాదేశమ్ । అఖిలం ధ్యాతుః ప్రథయత్యన్తైచన }
{ దాసుశోభమానస్తమ్ || ౧౦౩|| }

పాదఇతి || అత్రపాదశబ్దగృహీతస్య చరణస్య పాదశబ్దరూపా
ర్థస్యచ శ్లేషః । తథాహి||అస్యగురోః శస్త్రస్త్రః ప్రశస్త్రస్త్రఃపాదః చరణః ధ్యా
తుధ్యానకర్తుర్జనస్య సంపదా జ్ఞానభక్త్యాదిసమృద్ధ్యా తత్సద్భావేన
త్వర్థః । అఖిలం సకలమపిదేశం పాణౌ నిహితంస్యస్తంస్వవశగమితియా
వత్ । ప్రథయతి । అన్తై సుష్మశోభతఇతి సుశోభం ఆనందం పరిపూర్ణ
బ్రహ్మసందేహహరూపకైంకర్యానందంచ । సదాప్రథయతి । తస్య
కాలాపరిచ్ఛిన్నత్వాదితి భావః । పక్షే- పాదః పాదశబ్దః శస్త్రః శన్

విభక్తైః ప్రభృతి శశ్వద్భావుజ్ఞామ్యాస్సార్వవిభక్తికస్తస్యః । శసితిద్వి
తీయాబహునచనమ్ । పాణినీనానూత్రకారేణ హితం విహితమి
త్యర్థః । అఖిలంసర్వాదేశభూతం సంసమ్యక్ పదాదేశం ఛద్వి
త్యాదేశం సహి “పద్దన్తోమాసి” త్యాదినాశస్పృభృతిషు విభక్తిషు
పాదశబ్దస్యసర్వాదేశతయా విధీయతే । అన్తేస్వావసానై సుష్టుశోభ
మానం దండకారంచ సదాస్థాన్యవస్థాయామాదేశావస్థాయాంచ ।
ప్రథయతి । స్థాన్యవస్థాయామకారాంతం దకారమాదేశావస్థాయాం
న్యజ్ఞనమాత్రమితి వివేకః ॥ ౧౦౩ ॥

{ ధుతకలయఃకృతబలయః కృతివలయవరైర్దురోః }
{ పదాబ్జులయః । దలయంతాంచలయంతాంకలయ }
{ న్తాంశుచమఘం శ్రియంచ సతామ్ ౧౦౪ ॥ }

ధుతేతి ॥ ధుతః కలిః కలిదోషోయైస్సై కృతివలయవరైః విద్వ
న్నివహవరైశ్చైః కృతబలయః రచితోపహారాః “కరోపహారయోః
పుంసిబలి” రిత్యమరః । శుచందలయంతామఘంచలయంతాం శ్రియం
కలయంతాంచేతి యథాసంఖ్యం యోజనా ॥ ౧౦౪ ॥

{ త్రయ్యంతగురుశిఖామణి పదనలినయగీపునర్భ }
{ వద్రప్తా । నిపుణమతిశ్చిత్రమిదం నపునర్భవదర్భ }
{ నోజనోభవితా ॥ ౧౦౫ ॥ }

త్రయ్యంతేతి ॥ పునర్భవానాం నఖానాం “పునర్భవః కరరు
హ, ఇత్యమరః ద్రప్తా పునర్భవదర్భనః పునర్భవ ద్రప్తానభవితేత్యా
శ్చర్యమ్ । పునః ఆచార్యచరణసఖినిర్వర్ణనానంతరం భవద్రప్తా
సంసారద్రప్తా నభవతీతిపరిహారః ॥ ౧౦౫ ॥

{ కామాదిమారిసముదయ కదళీవిదళనకరేణవో }
{ ౭స్యగురోః । రజనఃపరైరేణవోమమ దదతాం }
{ పదరేణవశ్చిరేణముదమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ }

కామెతి || రజనః పరే రణోరన్యే రజోగుణదూరా ఇతితుమ్హ
దయమ్ “పరోదూరాన్యముఖ్యేష్వి, తివిశ్వః అణవః సూక్ష్మాః పదరే
ణవః పదరణవః రజనఃపరేష త్యైతదాశ్చర్యమితిభావః || ౧౦౬ ||

{ శమితాఖిలాఘసార్థం బ్రహ్మనన్దహదావతరతీ }
{ రమ్ । విధునాతు మమానర్థం వేదాంతాచార్యప }
{ దనలినతీర్థమ్ || ౧౦౭ || }

{ శివమూర్ధన్యాసస్సహజశ్రీకాస్తాకాన్యకుముదసా }
{ హార్దాః । ఆన్తరితమం తమోఽఖిలమేతన్నఖ }
{ రాగిశవో మమధువన్తు || ౧౦౮ || }

శివెతి || శివమూర్ధన్యాః కల్యాణాగ్రగణ్యాః శంకరశిరస్థాశ్చ
సహజశ్రీకాః స్వాభావికశోభాః సహోదరలక్ష్మీకాశ్చ । స్తాకాన్యత్
అల్పైతరత్ కుముత్సు కుత్సితహర్షైషు అసాహర్దం యేహంతే । వి
షయలాలసదుర్దర్శాఇతియావత్ యద్వా- స్తాకాన్యత్ కుముదేషు
కైరవేషు సాహర్దం యేహంతే తత్సదృశాఇతిభావః । అన్యత్ర-
కైరవబాన్ధవాశ్చత్యర్థః । ఏతస్యగురోః నఖరాణాం నఖానాం అంశ
వః ఏతేచతేనఖరాంశవః అతీక్ష్ణకిరణాః చంద్రమసః మమ ఆన్తర
తమం అతివేలమన్తర్భవం తమః అజ్ఞానం ధ్వాన్తంచ ధువన్తు || ౧౦౮ ||

{ పద్మాసన నివిష్టేవిబుధశ్రేష్ఠాపుభా గురూతత్రై }
{ కః! శంకరముఖలెఖానాముత్పాదయితా పరస్త }
{ దుత్పాదయితా || ౧౦౯ || }

పద్మైతి || పద్మాసన కమలరూపే ఆసన పద్మాసనాఖ్యేఆసనవి
శేషేచ । విబుధానాం దేవానాం విదుషాంచ । శ్రేష్ఠా గురూ ఆచార్యః
పూజ్యశ్చతో । తత్ర తయోర్మధ్యే ఏకః బ్రహ్మశంకరముఖానాం శర్వా
దీనాం లెఖానాం దేవానాం ఉత్పాదయితా స్రష్టా । పరస్తు ఆచా

ర్యస్తు । శంకరముఖానాం శంకరయాదవభాస్కరాదీనాం యాః లెఖాః
 లెఖనాని తాసాం తత్ప్రణీతనూత్రభాష్యాదీనామిత్యర్థః । ఉత్సాదయ
 తా ఉద్వాసయి తా । న్యతిరెకాలంకారః । వృత్తమార్యాగీతిః ॥౧౦౯॥

{ క్వాప్యధివిభక్తి హృదయం నాన్యగురోర్భవతి }
 { సాధుహృత్తాపమ్ । శాబ్దికమునెస్తు హృదయం }
 { భవతి తథైత్యనయోర్మహా స్నేహః ॥౧౧౦॥ }

కైవత్తి ॥ అన్యగురోః హృదయం మనః క్వాపి కదాపి అధివిభ
 క్తి విగతాభక్తిర్యస్మాత్తత్ విభక్తి । అధికంవిభక్తి అధివిభక్తి । సర్వా
 త్మనాభగవద్భక్తివిధురం సభవతి । సాధూనాం సతాం హృన్ది హృద
 యాని తాపయతీతి సాధుహృత్తాపం కర్మణ్యణ్ । తథోక్తంచసభవతి ।
 శాబ్దికమునః పాణినెస్తుహృదయం తథాభవతి । భగవద్భక్తివిధురం సా
 ధుహృదయతాపకారిచభవతీతితయోః భేదోమహాన్ । క్వగురువరః
 క్వపాణినిరితిభావః । వస్తుతస్తుశాబ్దికమునః హృదయం హృదయమి
 తిపదం క్వాప్యధివిభక్తి కాసుచిద్విభక్తిషు । శసాదిష్వితిభావః । విభ
 క్తిషు అధివిభక్తీతి విభక్త్యర్థైవ్యయాభావః సాధుయథాతథా
 హృదోభావః హృత్తాతామాసోతీతి హృత్తాపం పూర్వవత్కర్మ
 ణ్యణ్ । హృదాదేశం ప్రాప్తంభవతి । “పద్దన్తోమాస్ హృది” త్య
 దినాశసాదా విభక్తౌ హృదాదేశవిధానాదితిభావః ॥ ౧౧౦॥

{ హృదయముముష్యగురోర్యతి హృద్భావవిదెత్త్య }
 { హృద్యతాం సతతమ్ । హృదయస్యప్రియమర్థం }
 { శైషగిరీశస్య సాధు నిర్వహతే ॥ ౧౧౧॥ }

హృదయమితి ॥ అముష్యగురోః హృదయం మనఃయతిహృ
 ద్భావవిత్ యత్యోః పరివ్రాజకసార్వభౌమయోః యామునార్యలక్ష్మ
 ణార్యయోః హృదః భావం హర్దమభిప్రాయం వెత్తీతితథోక్తం విదః

క్లిప్తమ్ । అతవ సతతం హృద్యతాం ఏత్యశేషగిరిశస్య శ్రీవెంకటా
ద్రినాథస్య హృదయస్య చేతనః ప్రియం అభీప్సితం అర్థం నాథోపజ్ఞ
దర్శనప్రచారాదిరూపం ప్రయోజనం సాధు నిష్కణ్ఠకం యథాతథా
నిర్వహతే । విశిష్టాద్వైతసిద్ధాన్తనిర్ధారణధౌరంధర్యం భజత ఇతిభా
వః । పక్షే - హృదయం హృదయమితిపదం యతి “హృదయస్యప్రి
యమ్” ఇతి సూత్రేణ విహితే యత్ప్రీత్యయేపరతః హృద్భావం హృది
త్యాకారం విస్తీర్ణి హృద్భావమిత్ । “హృదయస్య హృత్తెభ్యయది”
త్యాదివిహితహృదాదేశభాక్యత్ విస్తతేః క్లిప్తమ్ । హృద్యతాం హృద్యశ
బ్దతాం ఏత్యశేషగిరి పతజ్జలీవాచి వ్యాకరణే ఈశస్య పటోః వైయా
కరణధురీణస్యైత్యర్థః । హృదయస్యప్రియం అర్థం అభిధేయం సాధు
నిర్వహతే । హృద్యశబ్దశ్రవణమాత్రేణ హృదయస్యప్రియఇత్యర్థే
విహితయత్ప్రీత్య యాన్తంపదమిదమితి శాబ్దికశిరోమణిర్నిశ్చినోతీ
తిభావః ॥

॥౧౧౧॥

{ చిత్రమిదం యచ్ఛ్రవణ ద్వయభాక్సమకరయ్యు }
{ గోగురురనీచైః । యచ్ఛ్రవిభాన్త్యుచ్ఛతమాభా }
{ మాబహవశ్చిరాయ తన్నిష్ఠాః ॥ ౧౧౨ ॥ }

చిత్రమితి ॥ గురుః బృహస్పతిః ఆచార్యశ్చ । శ్రవణయోః
శ్రవణనక్షత్రయోః ద్వయం భజతీతి తథా అతవ సమకరయ్యుగః
మకరరాశిద్వయసహితః । శ్రవణక్షేత్రమకరరాశిఘటకత్వాత్తద్వ
యయుక్తత్వేతద్వయభాక్త్యస్యయుక్తత్వాదితిభావః । అనీచైఃఉచ్చ
స్థితవ భాతీతియత్ తచ్చిత్రం । శ్రవణక్షేత్రద్వయాశ్రయమూలక మక
రరాశిద్వయాశ్రయణైఃపి బృహస్పతిక్ష్మిచోనభవతీత్యేతచ్చిత్రమితి
భావః । తంప్రతి “మేషోగౌర్మకరస్సతీ శశిగృహం మీనస్తులోచ్చా
భిధాః । స్వస్వోచ్చాస్తగృహం స్వనీచభవనమ్” మితి మకరరాశేర్నిచః

స్థానతోక్తైః । అన్యదపీదం చిత్రమ్ । యదపి బహుభామాః కుజాః
తదాశ్రయాత్ ఈశ్వరమకరద్వయాశ్రయణాత్ ఉచ్చతమాః అతి
మాత్రోచ్చరాశిస్థితా ఇతి యత్ తదపీః । ఏకస్య కుజస్య ఏకమకరరాశి
రుచ్చస్థానమితిహిప్రసిద్ధ్యతి । మకరరాశిద్వయే బహుభామా ఉచ్చ
స్థితా ఇత్యేతదాశ్చగ్రహవేతిభావః । పరిహారస్తు - గురుః దేశికః శ్రవణ
ద్వయభాక్ సలక్షణకర్ణద్వయభాక్ సమం తుల్యలక్షణం కరయోః
పాణ్యోర్మగం యస్యసతథోక్తః । అసీచైః । అతిమహానిత్యర్థః ।
తదాశ్రయాత్ తాదృశాచార్యాశ్రయణాత్ భామాః భూమా
భవాః ఉచ్చాః మహాన్తోభాస్తీతి ॥ ౧౧౨ ॥

{ బహుశస్త్రమృజతామిహకలయస్తమతిశ్రియం }
{ క్షణాత్కమపి । గురుసింహంధ్యాయామః పరి }
{ భూతహిరణ్యకశిపు విభవభరమ్ ॥ ౧౧౩ ॥ }

బహుశస్త్రమితి ॥ బహుశస్త్రం అతిపశస్త్రం భజతాం జనా
నాం క్షణాదేవ అతిశ్రియం లోకాతీతాం సంపదం కలయస్తం ।
క్షణమాత్రసాధ్యభరన్యసనరూపాపాయానుష్ఠానన నిశ్చేయససా
న్రూప్యం విదధానమిత్యర్థః । అన్యత్ర-బహుశః స్తమృజతామితిచ్చే
దః । “ఖర్పరేశరివావిసర్గలోపావక్తవ్య” ఇతిశన్ సంబధి విసర్గలోపః ।
స్తమృజత్యైతానుస్వారస్య ఫరసవర్ణః । పూర్వోక్తార్థేతు । “వాపదా
స్తస్య” తి వైకల్పికః పరసవర్ణ ఇతిధ్యాయమ్ । క్షణాదేవ స్తమృజతాం
మహానురగ్రహస్థాణోద్భూతతాం కలయస్తం । అతిశయితా శ్రీః ల
క్ష్మీః యస్యతం । హిరణ్యం సువర్ణం । కశిపు అన్నాచ్ఛాదనం “కశి
పుత్వన్నమాచ్ఛాదనం ద్వయ” మిత్యమరః । తయోర్విభవభరః
వైభవాతిశయః సపరిభూతోయేనసః । పరిభూతహిరణ్యకశిపు విభవ
భరః । తం । ఇతరత్ర పరిభూతః హిరణ్యకశిపోర్విభవభరోయేనతం

గురుసింహం ఆచార్యవర్యం పఠ్యే- మహాంతం సింహం నృసింహ
మిత్యర్థః ॥ ౧౧౩ ॥

{ సకలాగమగహనాయన పరిశీలన భావితక్రమం
కమపి । మదవారణ కృతమనిశం మమమన
సి విహారయే మహాసింహమ్ ॥ ౧౧౪ ॥ }

సకలేతి ॥ సకలానాం అగమానాం వేదానాం గహనం దుర
వగాహార్థం యత్ అయనం మార్గః తస్యపరిశీలనేన భావితః నిర్ణీతః
క్రమః ఆచారపరిపాటిః యస్యతమ్ । పరిశీలనే భావితః క్రమశ్చక్తి
ర్యస్యతమితివా “క్రమశ్చాచారక్రమేశక్తౌ కమ్పచంక్రమణేఽపిచే” తి
మేదిసి । అన్యత్ర- సకలానాం అగమానాం తనూణాం గహనం వ
నం తస్యయదయనం మార్గః తస్య పరిశీలనే భావితః క్రమస్సంచారో
యస్యతం । మదః విద్యాధనాభిజనప్రయుక్తౌ గర్వః తస్యవారణకృతం
నివారయితారం అన్యత్ర- మదప్రధానా వారణా కృంతతి ఛి
నతీతి మదవారణకృత్ తం “కృతీచ్ఛేదనే” క్విప్ । మహాసింహం
తత్త్వేనాధ్యవసితమాచార్యం మమమనసి విహారయే ॥ ౧౧౪ ॥

{ వైష్ణవతారారాజత్ప)శస్తజనిమత్త్వమస్యలో
కస్య । స్వస్యైవ వితన్వానం తన్వానన్దితనరం
స్మరామి గురుమ్ ॥ ౧౧౫ ॥ }

వైష్ణవేతి ॥ వైష్ణవీ విష్ణుదేవతాకా తారా నక్షత్రం శ్రవణ
ర్మమిత్యర్థః । తస్మాం రాజత్ దీప్యమానం అన్యత్ర- వైష్ణవతయా
రారాజత్ దేదీప్యమానం ప్రశస్తం జనిమత్త్వం జన్మవత్త్వం త
న్వా నిజదివ్యవిగ్రహేణ ఆనన్దితాః నరాః యేనతం । తన్వానం తన్వా
నమితి యమకమ్ ॥ ౧౧౫ ॥

{ సుహృదమివ దుర్హృదమపి స్వవాగ్భిరుజ్జీవయ
తిగురా లసతి । తుల్యం నిపాతయంస్తౌ కథంత
రాంపాణినిస్సుశబ్దస్సౌత్ ॥ ౧౧౬ ॥ }

సుహృదమితి || తౌ సుహృద్ధర్మైదా మిత్రశత్రూ ఉభావ
పి తుల్యం నిపాతయన్ అధఃపాతయన్ పక్షే- సుహృద్ధర్మైచ్ఛ
బౌ తుల్యం నిపాతయన్ “సుహృద్ధర్మైదామిత్రతామిత్రయో” రితి
తుల్యతయా నిపాతయన్నిత్యర్థః | సుశబ్దః శోభనకీర్తిః సాధువ్యాక
రణవేత్తాచ “శబ్దాఽక్షరయశోగీతప్ర్యామ వాక్యధ్వనిష్వప్నీ” తి ర
త్నమాలా ||

||౧౧౬||

{ కలయాఽమలయాఽఖిలయా కలితే నావిలయ }
{ వాక్కిభాగురుణా | కలయాఽఽవిలయాఽఽకు }
{ లయాకలితాన్మలయాపినతులయామోఽన్య }
{ వ్ || ||౧౧౭|| }

కలయేతి || అమలయా అఖిలయా కలయా విద్యయా జాత్యై
కవచనం | కలితేన సేవితేన అవిలయవాక్ అనశ్వరవాణీ తస్యాః
శిఖా తస్యాః గురుణా వేదాంతదేశికేనేత్యర్థః | ఆకులయా వ్యగ్రయా
ఆవిలయా అస్వచ్ఛయా కలయా కయాచిదేకయైవవిద్యయా కలి
తాన్ అన్యైన్ పణ్డితమానినః కలయాపి లేశత్రోఽపి నతులయామః
“తులయామ లవేనాపి నస్వర్గం నాపునర్భవ” మిత్యుక్తరీత్యానన
మోక్షార్థ ఇతిభావః ||

||౧౧౮||

{ పరమార్థాన్ద్రైతేసౌ పరిహరతిచ దుర్గతింఽద }
{ నతానామ్ | కరవశగ్రశీకోశే పరమోదారత }
{ దేతదతియక్తమ్ || ||౧౧౯|| }

పరమేతి || పరమార్థాన్ ఉత్తమపురుషార్థాన్ ఉత్తమధనా
నిచ | దుర్గతిం, నరకం దారిద్ర్యంచ | శ్రీకోశః లక్ష్మీయక్తోఽర్థాఘ
శ్రీభాష్యాదిశ్రీకోశశ్చ | పరమోదారే అతిపూజ్యే మహావదాన్యేచ ||

{ కన్యోదయగస్తామ్యస్తోత్రసాపుచ్చ స్థితిర్బుధో
యుక్తమ్ । అయమేవ కవిరపి భవం స్తథైతిప
మాద్భుతం నకస్యస్యాత్ ॥ ౧౧౯ ॥ }

కన్యోతి ॥ స్తోత్ర సౌమ్యః సోమసుతః బుధః । కన్యోదయ
గః కన్యారాశిగతః ఉచ్చస్థితిరియుక్తమ్ కన్యారాశే ర్బుధాచ్చ
స్థానతాయాః “అజవృషభమృగాజ్జనాకుభీరా” ఇత్యాదినోక్తైః ।
కన్యోదయగః కన్యమాసోదితః సౌమ్యః ప్రపన్నః బుధోవిద్వాని
తివస్తుస్థితిః । అయమేవ కవిః శుక్రోభవన్నపి తథా ఉచ్చస్థితిరితిపర
మాద్భుతం కన్యాయాస్తస్మిన్ స్థానతయా ఉచ్చస్థానత్వా సంభ
వాత్ । కవిః కావ్యకృదితి వస్తుస్థితిః ॥ ౧౧౯ ॥

{ క్వాపిసమానాధికరణ తత్పురుషేపురపిన్దైతిప
రపదభావమ్ । తదధో నిపాతమయతే కేవల
ఇతి నిర్ణయన్ సశబ్దవిదవ్యాత్ ॥ ౧౨౦ ॥ }

కన్యోతి ॥ కేవలః ప్రకృతివియుక్తమాత్మాన మేవోపాసీనః ।
నతుబ్రహ్మత్మకత్వేనవా స్వశరీరకబ్రహ్మకత్వేనవా ఉపాసీనః పు
మాన్ । సమానాధికరణః తుల్యాధారకః స్వసామానాధికరణ్యై
నావస్థితః యః తత్పురుషః ప్రసిద్ధః పరమః పుమాన్ తం ఈపుః
ఆప్తుమిచ్ఛురపి పరం యత్పదం “తద్విష్ణోః పరమం పదమ్” ఇతిశ్రు
త స్థానవిశేషః తస్మిన్ భావం సత్తాం స్థితిమిత్యర్థః “భావస్సత్తా
స్వభావాభిప్రాయచెష్టాత్మజన్మస్త్వి” త్యమరః । క్వాపి కదాపిన్దైతి ।
విశేషణతయా విశేష్యతయాలా బ్రహ్మసంబంధమనభిసంధాయ కేవల
మాత్మానమేవోపాసీనః అర్చిరాదిపథప్రాప్త్యభావస్య “అప్రతీకా
లమ్బనా” నితినూత్రైభాషితత్వా త్తత్పురస్కరక పరమవ్యోమావస్థా
నం సవ్రాహ్మణీతీత్యర్థః । సహిచ్ఛామాత్రైవ్యతదుపాసకస్య తత్త్వా

ప్రిర్భవిష్యతి । అన్యథా యథాక్రతున్యాయోవిరుధ్యేతేతి భావః ।
 తస్మి కేవలాత్మోపాసకస్య కాగతిరితిచెత్తతాహ । తదథ ఇతి ॥
 తస్మాత్ పరమపదాత్ అధః అధస్తాత్ ప్రాకృతలోకే క్వాపి యత్ర
 కుత్రాపి ప్రదేశేనిపాతం స్థితం అయతే ప్రాప్నోతి । ప్రాకృతలోకా
 వస్థాసేన్యాత్మ్యత్తమస్యావ్యవస్థత్వాన్నిపాత మిత్మ్యక్తిః । ఇతినిర్ణ
 యః తాత్పర్యచంద్రికాస్తోత్రభాష్యశ్రీమద్రహస్య త్రయసారాది
 భిర్నిశ్చిన్వః శబ్దవిత్ వేదవేదాంతత్వవేత్తా శబ్దశబ్దోఽత్ర “శ
 బ్దశ్చాత్మోఽకామకారే” “అనావృత్తిశబ్దాది” త్యాదావివేదపరః ।
 సః దేశికమణిః అవ్యాత్ ॥ శబ్దవిదిత్యనేన శబ్దశాస్త్ర వినిత్య
 వ్యర్థఉపస్క్రియతే । తదాపద్యస్య ఏవమప్యర్థః । తథాహి ॥ కేవలః
 కేవలఇతిశబ్దః సమానాధికరణ తత్పురుషం కర్మధారయసమాసం
 “తత్పురుషస్సమానాధికరణః కర్మధారయ” ఇత్యనుశాసనాత్ ।
 ఈపుః ఆప్తమిచ్ఛరపి అత్రశబ్దప్రయోక్తృనిష్ఠాయా ఇచ్ఛాయాఃప్ర
 యోజ్యేశబ్దే ఆరోపః । పరపదభావం ఉత్తరపదత్వం నైతి కింతు తదధః
 తస్మాదుత్తరపదాదధః తక్పూర్వమిత్యర్థః । నిపాతం ప్రయోగం అ
 యతే । “విశేషణం విశేష్యేణబహుల” మిత్యత్ర బహులగ్రహణేన
 విశేషణ విశేష్యభావకామచారాద్యథేప్యం పూర్వత్రపరత్రవాప్ర
 యోజ్యత్వేప్రాప్తే “పూర్వకాలైకసర్వజరత్పురాణ సవకేవలాస్స
 మానాధికరణేన”తి పూర్వకాలాభిధాయిశబ్దానాం పూర్వప్రయో
 గనియమార్గతాయాస్సూత్రితత్వాత్కైవలశబ్దస్యచ తత్రపరిగణిత
 త్యాదితిభావః । ఇతినిర్ణయః శబ్దవిత్ సః అవ్యాదితియోజనా ॥

{ సూర్యాస్తద స్ఫురచ్ఛ్చిస్సువర్ణవర్ణోఽర్కద
 లితనలినాక్షః । ఖ్యాతోనామ్నోద్భూయాదన
 ఘతమోఽక్షః గురుః పుమాకోపి ॥౧౨౧॥ }

సూర్యైతి । అత్రాచార్యవర్యస్య అస్తరాదిత్యవిద్యాప్రతిపా
దితస్య పరమపురుషస్యచ క్లైషః । తత్రాచార్యపక్షే- సూరీణాం
అనస్తగరుదాదినాం నిత్యసూరీణాం ఆస్పదే స్థాన “సదాపశ్యన్తిసూర
య” ఇతిశ్రుతే పరస్మిన్వోమ్ని స్ఫురన్తి శ్రీః సంపత్ యస్యసః । సువ
ర్ణవర్ణః తద్ధ్యానై “కనకరుచిరగ్రాత” మిత్యుక్తైః । అర్కదలితనలినై
ఇన అక్షిణీయస్యసః । నామ్నాకవితార్కికసింహాశ్వాదిస్వనామధే
యైన ఖ్యాతః కలహోకసుగ్రహీత నిజవిరుదాభిధానఇత్యర్థః । అన
ఘతమః అగ్నిష్టవినష్టోత్తరపూర్వాఘృషు విద్వత్సుశ్రేష్ఠఇత్యర్థః । గురుః
ఆచార్యరూపఃకౌపిపుమాన్ అక్షణి మమలోచనపథే ఉద్భూయాత్
ప్రదుర్భూయాత్ మమలోచనగోచరతాం యాయాదితి ॥ పరమపు
రుషపక్షేతు- “యఏషోఽస్తరాదిత్యై హిరణ్మయః పురుషోద్భవశ్చై”
ఇత్యారభ్య ‘యఏషోఽశిపురుషోద్భవశ్చై’ ఇత్యుక్తోఽస్తరాదిత్యవిద్యా
శ్రుత్యర్థోఽనుసంహితః । తథాహి సూర్యః ఆదిత్యః ఆస్పదం స్థానం య
స్యసః సూర్యాస్పదః । అనై “యఏషోఽస్తరాదిత్యై” ఇత్యన్యార్థః ప్ర
త్యభిజ్ఞాప్య తే స్ఫురన్తి శ్రీః లక్ష్మీః యస్యసః । ఇదంచ శ్యామలజలదకో
మలదివ్యవిగ్రహస్య తస్యస్వర్ణవర్ణతావాప్తా హేతుతయోపన్యస్తం ।
యథోచ్యతే శ్రీమదాచార్యైరన్తరధికరణాధికరణసారావల్యాం ‘నిత్య
శ్రీర్బుధ్విభిష్యే” ఇతి । సువర్ణవర్ణః అనై “హిరణ్మయః పురుషోద్భవశ్చ
తే హిరణ్యశ్శ్రుర్హిరణ్యకేశ ఆశ్రణఖాత్సర్వవసనునర్ణ” ఇతిశ్రుతార్థ
సంగ్రహః । అర్కదలితనలినాక్షః । అనై “తస్యయథాకప్యాసంపుణ్డ
రీకమేవమక్షిణీ” ఇత్యన్యార్థ ఉక్తః । కపిసూర్యః “కపిర్బుధస్తితేజన”
మితి శ్రుతేః । తేన ఆస్యతే వికాస్యతే ఇతి “కప్యాస” మితిశ్రుతే
ర్థః । ఇగం సిద్ధాన్తి తార్థద్యయస్యాప్యపలక్షణమ్ । యథాచభాషి
తం వెదార్థసంగ్రహే “గమ్భిరామభస్సమద్భుతసుమృచ్ఛనాశర

వికర వికసితపుష్పాదీకదలామలాయతైక్షణః” ఇతి ॥ ఉద్భూయాదిత్య
 త్ర ఉత్ భూయాదితిచ్చెదః । నామ్నా ఉత్ ఉదితిఖ్యాతః । అనన
 “తస్యోదితి నామె” త్యైతదర్థ ఉక్తః । తత్ర హేతుతయోక్తం “నపషన
 ర్వైభ్యః పాప్యభ్య ఉదిత” ఇతిశ్రుత్యర్థం మనసి నిధాయాహ ॥ అనఘ
 తమ ఇతి॥ సర్వపాప్యభ్య ఉదితఇత్యర్థః గురుఃమహాః ప్రథమాచార్యో
 వాకోపిపుమాన్ అననపురుషశబ్దార్థజ్ఞాపనం అక్షణి భూయాత్ ।
 అనన “యపషోఽక్షణిపురుషోద్వశ్యత” ఇత్యనుపదోక్తశ్రుత్యర్థజ్ఞాప
 నం । విస్తరస్తూపనిషద్భాష్యాదాద్రవ్యవ్యః ॥ ౧౨౧ ॥

{ అపి కర్మిసంగ తేర్గురురతిదూరోఽత్యుచ్చదీప్తిరి
 తి చిత్రమ్ । అన్యచ్చిత్రమమన్దోఽవ్యతులోఽ
 పితృభవ భాసతేయదితి ॥ ౧౨౨ ॥ }

అపీతి ॥ అయంగురుః బృహస్పతిః కర్మి కర్మటరాశిః తస్య
 సంగతేః సంబన్ధస్య అతిదూరోఽపి ఉచ్చే ఉచ్చస్థానె దీప్తిర్యస్యసః
 తథోక్త ఇతిచిత్రమ్ । గురోః కర్మటకరాశిరేవోచ్చస్థానం తత్సంబన్ధ
 విరహేఽప్యుచ్చదీప్తిత్వమద్భుతమితిభావః । గురుః ఆచార్యః కర్మి
 ణః రలయోరభేదాత్కల్మీనః పాపినః “కల్మోఽస్త్రీ శమలై నసః”
 రిత్యమరః । కల్మషమామస్తీతివిగ్రహః తెషాం సంగతేః అతిదూరః
 అత్యుచ్చదీప్తిః మహత్తరతేజాఇతి పరిహారః । అమన్దోఽపి అశనైశ్చ
 రోఽపి అతులోపి తులారాశిసంబన్ధవర్జితోఽపి తతైవ ఉచ్చదీప్తిరేవ
 త్యైతదన్యచ్చిత్రం । తులారాశిసంబన్ధవతశ్చ నరేషాచ్చదీప్తిత్వం అయ
 మతథావిధిపవస్సన్నుచ్చదీప్తిరిత్యన్యదిదం చిత్రం । అమన్దః పటుః అతు
 లః అనదృశ ఇతిపరిహారః ॥ ౧౨౨ ॥

{ అచ్యుతపద పరిచరణాదఖిలంకాలం నయన్న
 యమవన్ధ్యమ్ । స్వపదాశ్రితేష్వపిసదా కాలం
 వన్ధ్యం వ్యథాద్గురుశ్చిత్రమ్ ॥ ౧౨౩ ॥ }

అచ్యుతేతి || స్వపదాశ్రితేషు విషయైఽపి అపిశబ్దస్సవిషయ
కైముత్యం ద్యోతయతి | కాలం సమయం వన్ధ్యం నిరర్థకంవ్యధాసిత్యా
శ్చర్యం | కాలం దణ్డధరం వన్ధ్యంవ్యధాదితి పరిహారః | స్వాశ్రితవిష
యైఽపి భగవత్పరిచరణ కారయితృత్వేన “కింకరాః పాశదణ్డాశ్చన
యమోనచనూతనాః | సమర్థాస్తస్య యస్మాత్మకేశవాలమ్బనస్స
దే” త్యుక్తరీత్యా యమస్య వితఢోద్యమత్వం సమపాదయదితిభావః ||

{ నాతిశిశిరా సతిగ్ధా భాతి శ్రుత్యన్తగురుతరు }
{ చ్ఛాయా | తామాశ్రయతాం నౌణాం తా }
{ పత్రయమాపదాం పదం క్వభవేత్ ||౧౨౦|| }

నాతీతి || అనెనపద్యేన “వాసుదేవతరుచ్ఛాయా నాతిశీతా
నఘర్మదా | నరకాశ్లాఢశమనీ సాకిమర్థం నసేవ్యతే” ఇతి పురా
ణపద్యార్థప్రత్యభిజ్ఞాపనాత్ సాక్షాద్భగవద్రూపత్వమస్య గురోర్వ్య
జ్ఞతమ్ || ||౧౨౦||

{ యోబ్రహ్మగమయతిబుధాన్సుపథా తం గురు }
{ మమానవం మన్యే | తత్పురుషోఽమానవఇతిని }
{ గమాస్తవచోయద్విప్రమాణంస్యాత్ ||౧౨౧|| }

యఇతి || అత్ర “తత్పురుషోఽమానవస్ససనాక్ బ్రహ్మగమ
యతీ” తి శ్రుతిః బ్రహ్మగమయితృత్వేననిమిత్తేనా చార్యస్యామానవ
త్వనిర్ధారణార్థముపాత్యైత్యనుసంధేయమ్ | బ్రహ్మగమయితృత్వంచ ఏక
త్రబ్రహ్మస్వరూపాద్యావేదయితృత్వం అన్యత్ర తత్ప్రపత్వమితిధ్యే
యమ్ | “యోవిష్ణోప్రతిమాకారేలోహభావం కరోతిచ | యోగు
రౌమానుషం భావముభౌ నరకపాతినా” వితి వ్యతిరేక నిష్ఠనా
దాచార్యస్యామానవత్వేనానుసంధానమేవ త్రేయఇతి వ్యజ్ఞతమ్ ||

{ శ్రీరఙ్గానాథదత్తశ్రుత్యనాచార్యకోఽయమత్య
{ స్తమ్ । శ్రుత్యస్తం నిజసూక్త్యా నిత్యం తనుజే
{ జనస్య సానస్తమ్ ॥ ౧౨౬ ॥ }

{ నిగమాస్తగురోశ్లోకం యోగదితుం ససహతే
{ చతుష్పాదమ్ । తం నిగదంతిమహాన్తోద్విపాదమ
{ పిహస్తభువి చతుష్పాదమ్ ॥ ౧౨౭ ॥ }

నిగమాన్తేతి ॥ చత్వారః పాదాః యస్యసః చతుష్పాత్తతం
“సంఖ్యాసుపూర్వస్యే” తి పాదశబ్దస్య సమాసాన్తోలోపః । శ్లోకం
“రామానుజదయాపాత్ర” మితిపద్యం । చతుష్పాదం పశుం । స్పష్ట
మితరత్ ॥ ౧౨౭ ॥

{ అపిభాష్యోక్తం కథయన్సిద్ధాంతాధ్వనమేవ
{ సాధిస్తమ్ । యః పూర్వపక్షపథమపి తథాఽవ
{ దత్తోఽతిచిత్రవచనోఽవ్యాత్ ॥ ౧౨౮ ॥ }

అపీతి ॥ భాష్యోక్తం సిదాంతాధ్వనం రాధాస్తమార్గం ।
పూర్వపక్షపథం పూర్వపక్షమార్గమపి “అర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్వ
మాణపక్షం” “ముక్తోఽర్చిర్దినపూర్వపక్షే” త్యాద్యుక్తమర్చిరాది
మార్గమితి తత్త్వమ్ ॥ ౧౨౮ ॥

{ అభిరామాభ్యోలక్ష్మణ మతానుగోక్తిర్మహా
{ న్యశోభరతః । శత్రుఘ్నాలసతుతరాం శతాని
{ శరదోఽత్ర మనుకుల పవిత్రః ॥ ౧౨౯ ॥ }

అభిరామేతి ॥ యశోభరతః కీర్త్యతిశయాత్ । సార్వవిభక్తి
కస్తసిః । మహానితియోజనా । శత్రుఘ్నః కామాదినిత్యవైరినిరాక
ర్తా । మనోః వైవస్వతస్యమనోః కులస్య వశస్య పవిత్రః పావయి
తా । మస్త్రనివహేన పరిపూతఇతిచ । అత్రరామాదీనాం క్రమే
ణగ్రథనాద్రత్నావలీ ॥ ౧౨౯ ॥

{ ధర్మాత్కారీపుభీమోఽర్జునకీర్తిర్విపులశోభనకు }
 { లశ్మీః । సహదేవాధిపగురుణా గణ్యాః కృష్ణాను }
 { గోగురుర్జయతాత్ ॥ ౧౩౦ ॥ }

ధర్మైతి ॥ అత్ర ధర్మరాజాదీనాం పశ్చాన్నాం పాణ్డవానాం
 కృష్ణాయాశ్చక్రమేణ గ్రథనాద్రత్నావలీ ॥ ౧౩౦ ॥

{ ఆచార్యగుణశ్రుత్యాతదితరవిషయాస్మృతిర్వ్యతి }
 { సర్జిమయా । శ్రుత్యవిరుద్ధైవస్మృతిరాదృత్యై }
 { త్యాహ జైమినిర్నిమునిః ॥ ౧౩౧ ॥ }

ఆచార్యైతి ॥ ఆచార్యగుణానాం శ్రుత్యాశ్రవణేన తత్ప్రతి
 పాదకత్రయ్యాచ తదితరవిషయా ఆచార్యగుణైతరగోచరా స్మృతిః
 స్మరణం స్మృతివచనంచ । శ్రుత్యవిరుద్ధైవ వేదావిరుద్ధైవ స్మృతిః
 మునిప్రణీతాస్మృతిః ఆదరణీయైతి జైమినిర్మునిరాహ “విరోధత్వన
 పెక్ష్యంస్యాదసతిహ్యనుమాన” మితి నూత్రణైతిభావః ॥ విరోధప్ర
 త్యక్షశ్రుతివిరోధ అనుమానం స్మృతిః అనపెక్ష్యం అనపెక్షణీయం
 స్యాత్ । అసతి విరోధ అవిద్యమాన అనుమానం స్మృతిః ప్రమా
 ణమితీతదర్థః । యథా ఔదుమ్బరస్పర్శసపూర్వకోద్ధానశ్రుత్యా తత్స
 ర్వవైష్టనస్మృతిర్విరుద్ధాఽనాదరణీయైతి ॥ స్పష్టమన్యత్ ॥ ౧౩౧ ॥

{ శబ్దవిదాచార్యద్వావేకోనిశ్చేయసం నిపాత }
 { యతి । అన్యస్తదుదఙ్చయతి ద్వయోస్తయో }
 { ర్విత్త కోమహీయాన్స్యాత్ ॥ ౧౩౨ ॥ }

శబ్దైతి ॥ శబ్దం శబ్దశాస్త్రం వేదంచ విత్తైతి శబ్దవిదా
 చార్య ద్వా । ఏకః తయోర్మధ్యే ఏకః పాణినిత్యర్థః । నిశ్చేయ
 సం మోక్షం నిపాతయతి ధ్వంసయతి । వస్తుతస్తు- నిశ్చేయసశబ్దం
 నిపాతయతి “అచతురవిచతురై” త్యాదినూత్రణైతిభావః । నిపాతో

నామ “శాస్త్రేణాన్యాదృశేప్రయోగైప్రాప్తే అన్యాదృశప్రయోగకరణం” స్పష్టమన్యత్ || ||౧౩౨||

{ వాఙ్మనసమాశ్రితానాం స్వవచనతో జీవయే }
 { ద్యుతీచార్యః । యస్తస్మిన్పాతయేద్వా ద్వయో }
 { ర్గరీయాన్ భవేత్కృత్యవదత || ||౧౩౩|| }

వాగితి || ఆశ్రితానాం వాక్చమనశ్చవాఙ్మనసం స్వవచనతః నిజశ్రీసూక్తాయః జీవయేత్ । వాక్సృష్టవం మానసానందంచ విదధ్యాదితిభావః । యస్తు తత్ వాఙ్మనసం నిపాతయేత్ నాశయేత్ “అచతుర” నూత్రేణ నిపాతితం కుర్యాదితి పరిహారః || ||౧౩౩||

{ ద్వద్వైస్త్వనిపాతయతేఽదంతతయర్కామ ఋ }
 { గ్యజుషమపివా । సత్వదవిద్గురురైక స్థానపయతి }
 { పరస్తదప్రతిద్వద్వమ్ || ||౧౩౪|| }

ద్వద్వైతి || సత్ ప్రశస్తం యత్ పథం శబ్దశాస్త్రం తద్వైత్తీతితథోక్తః । ఏకః గురుః పాణినిరిత్యర్థః । ఋక్సామం ఋగ్వేదసామవేదసముదయం ఋగ్యజుషమపివా ఋగ్వేదయజుర్వేదసముదయం వా ద్వంద్వై కలహే “ద్వద్వం కలహాయుగ్మయో” యత్యమరః । అదంతతయా ప్రహరద్వంసిత దంతతయా నిపాతయతేస్మి అధఃపాతయతేస్మి । సర్వాత్మనా తద్వైయాకులీం దత్తవానితిభావః । వస్తుతస్తు ఋక్సామం ఋగ్యజుషం చపదం ద్వంద్వైతత్సంజ్ఞకసమాసే ఆదస్తతయా హ్రస్వాకారాంతతయా నిపాతయతే పూర్వోక్తనూత్రేణైవేతిభావః । పరః గురుః దేశికమణిస్తు అప్రతిద్వంద్వం అనున్మిషితకలహస్తరం యథాతథా అసంజాతవిరోధితయేతివాస్తవార్థః । స్థాపయతీతి || ||౧౩౪||

{ ప్రథితాగమాంత దేశికపద భజనసమిధ్ధసుసమ }
 { యోన్నిద్రాః । విబుధార్హణయోగ్యాస్సు }
 { స్సుగన్ధయస్సుమనసోఽత్ర దృష్టాంతః ॥౧౩౫॥ }

ప్రథితేతి ॥ ప్రథితః ప్రఖ్యాతః యః అగమాంత దేశికః తస్య
 పదయోః భజనేన సేవనేన సమిధ్ధ దీప్తై సుసమయై శోభనే సిద్ధాన్తై
 విశిష్టాద్వైతసిద్ధాన్తై ఆచారై సంవిదివా “సమయాశ్శపథా చారకాల
 సిద్ధాన్తసంవిదః” ఇత్యమరః। ఉన్నిద్రాః జాగరూకాః జనాః విబుధానాం
 విమహం అర్చిరాద్యాతివాహికానాంవా దేవానాం అర్హణయోగ్యాః
 పూజార్హాః స్యుః। పక్షే- ప్రథితాః ప్రసిద్ధాః అగమాః తరవః “ఉగ్ర
 గన్ధాహ్య కర్మణ్యాహ్య ప్రసిద్ధాన్తైవచ” త్యప్రసిద్ధతరుజన్య కుసు
 మానాం దేవానర్హతాస్మరణా త్ప్రీతితెత్తుక్త్వమ్ । తేహం అన్త
 దేశః అగ్రదేశః అస్మాన్తీతి ప్రథితాగమాంత దేశికం “అత ఇనితనా
 వి” తి మత్స్వరీయస్థః । తథోక్తైన పదేన స్థానేన అవస్థానైత్యర్థః
 సమిద్ధాః తెచ తేసుసమయోన్నిద్రాశ్చ సుసమయై వసంతాది తత్తదు
 చితకాలే ఉన్నిద్రాః వికసితాః “సదాపుస్పితమున్నిద్ర” మిత్యమరః।
 విబుధానాం దేవానాం అర్హణయోగ్యాః పూజనార్హాః స్యుః । ఈ
 దృశానామేవ కుసుమానాం పూజార్హతాస్మరణాదితిభావః । అత్ర
 ఉక్తార్థై సుగన్ధయః సుమనసః కుసుమాని దృష్టాంతః ఉదాహరణం ।
 అత్రోదాహరణం నామాలంకారః । తత్ప్రీపజ్ఞస్తు అలంకారమణి
 హారై స్మరీయై ద్రష్టవ్యః ॥ ॥౧౩౫॥

{ నైసర్గిక సత్త్వజుషా నిగమాశ్చలదేశికేన స }
 { త్సతీనా । సమతాం కథమివలభతాం బృహస్ప }
 { తిర్మధ్యతోవహస్సత్త్వమ్ ॥ ॥౧౩౬॥ }

నైసర్గికేతి ॥ నైసర్గికం స్వభావసిద్ధం యత్ సత్త్వం సత్త్వ
 గుణః సతోభావః సత్త్వం బ్రహ్మవేత్తృత్వంవా తజ్జుషతీతి తథో

క్తేన । అతవ సత్పతినా నిగమాఞ్చలదేశికేన మధ్యతః మధ్యకాలే
సత్త్వం ఉక్తోఽర్థః । సహా ఆగస్త్యక సత్త్వశాలీత్యర్థః । బృహ
తాం పతిః బృహస్పతిః వాక్పతిః । స్థూలమతీనామగ్రణీరితిచ ప్రతీయ
తే । సమతాం తుల్యతాం కథమివలభతాం సకథమవీతిభావః । న
స్తుతస్తు- బృహస్పతిశబ్దః మధ్యతః త ఇతి త్ శబ్దస్యవ్యక్తేకవచ
నమ్ । మధ్యే విద్యమానస్య తవర్ణస్య సత్త్వం “తద్బృహతోఽకర
పత్యోశ్చోరదెవతయోస్తుత్తలోప శ్చే” తి విహితసుడాగమసంబధి
సకారభావం వహన్నిత్యర్థః । బృహస్పతిశబ్దార్థతాదాత్మ్యవలమ్బి
నై సద్గతసత్త్వాదిశబ్ద ప్రతిపాద్యార్థద్వయశ్లేషభిత్తికాభేదాధ్యవసా
య మూలాతిశయోక్తుత్వమిత్తోఽయం వ్యతిరేకః ॥౧౩౬॥

{ సకలశుభచ్ఛన్దోఽగ్నిసర్వగురు సోఽయమ
నఘవృత్త విశేషః । సర్వేఽస్మాదధరై న్యే గు
రులఘుభావం యథాయథం యాన్తి ఖలు ॥ }

సకలేతి ॥ సకలానాం శుభచ్ఛన్దసాం కల్యాణాభిప్రాయాశాం
“ఛన్దః పద్యైఽభిలాషేచే” తి సాన్తనానాథైష్వమరః । అగ్నిః ।
యద్వా- సకలశుభః సర్వేషాం కల్యాణానుభూతా ఛన్దః అభిప్ర
యః యస్యసః “అభిప్రాయవశోచ్ఛన్దా” విత్యమరః । అగ్నిః సర్వ
త్రాగ్రగణనీయః అనఘః వృత్తస్య చంద్రితస్య విశేషోయస్యసః ।
సోఽయం సర్వగురుః సర్వేషాం సర్వత్ర సర్వదా గురురిత్యర్థః । ఉ
క్తగుణవిశిష్టత్వే సర్వాచార్యత్వమస్యకథం నన్యాదితిభావః । అస్మా
ద్గురౌః అన్యేసర్వే అధరే న్యూనాః “అధస్తాదపిచాధర” ఇత్యమరః
అతవ స యథాయథం యథాహం గురులఘుభావం గౌరవం లాఘ
వంవా యాన్తి ఖలు । నత్వయమివ నిరుపాధికసర్వగురుత్వం భజ
న్త ఇతిభావః । పక్ష- సకలానాం శుభానాం ఛన్దసాం ఉక్తాత్మ్యక్తాది

ఛందసాంఉక్తాత్మ్యక్తాది ఛందసాంఅగ్ర్యః ఆద్యః శుభవృత్త విశేషః పద్య
పాదవిశేషః “వృత్తంపద్యే చరిత్రైత్రిష్యి” త్యమరః! సర్వగురుః సర్వేష
ర్ణాః గుర ప్రియస్యసత్యోక్తః । సర్వేషాః ఛందసామాద్యో వృత్తవిశే
షస్సర్వగురురేవేత్యర్థః । అస్మాత్ ఆదిమాద్యవృత్త విశేషాత్ అన్యే అ
థరే అథస్తాద్విద్యమానాస్సర్వైః పి వృత్త విశేషాః యథాయథం గురుల
ఘుభావం గురులఘువర్ణ త్వం యాన్తి ఖల్వితిప్రసిద్ధా “పాదేసర్వగురా
వాద్యాల్లఘుంస్యస్యగురోరథః । మథోపరి తథాశేషం భూయః కు
ర్యాదముంవిధిమ్ । ఉనేదద్యాద్గురూనేవయావత్సర్వ లఘుర్భవేత్ ।
ప్రస్తారోఽయం సమాఖ్యాతశ్చన్దో విచితి వేదిభి” రిత్యక్తక్రమేణస
ర్వగురుపాదమారభ్య ప్రస్తారే యథాక్రమం గురులఘున్యాయే య
థోచిత గురులఘువర్ణ భాజోభవస్తీతి భావః ॥ ౧౩౭ ॥

{ సుచతురమచతురమపివా సమముద్ధరతో గు
రోరముప్యపురః । ఉభయోస్తయోర్నిపాతం }
విదధానః పాణినిర్మనిస్సకియాన్ ॥ ౧౩౮ ॥

సుచతురమితి ॥ సుచతురం అతిమాత్ర శాస్త్రాచారాది చా
తుర్యశాలినమిత్యర్థః । అచతురం అతథావిధం మూఢమపివాజనం ।
సమం తుల్యం ఉద్ధరతః భరన్యాసేనేతిభావః । తయోరుభయోః సుచ
తురాచతురయోః నిపాతం నాశం ఉక్తస్మాత్రైణ నిపాతినమితి వ
స్తుస్థితిః ॥ ౧౩౮ ॥

{ గురుణాఽఽతోఽనుపసగ్గై సర్వతప్రత్యయో
మహాన్విహితః । ఆతోఽనుపసగ్గైకః ప్రత్యయ }
ఇతి వదతి యస్య పరిహాస్యః ॥ ౧౩౯ ॥

గురుణేతి ॥ గురుణా అత ఇతిచ్ఛేదః । అతః సార్వవిభక్తిక
స్తస్థిః । అనేనగురుణా ఆచార్యైణ సర్వత్ర అవిశేషేణ సర్వస్మిన్

ఛాత్రవర్గె అనుపసగ్గె భవోపప్లవా భావవిషయే మహాప్రత్యయః
జ్ఞానంవిశ్వాసావావిహితః । పక్షే- ఆత ఇతిచ్ఛేదః ఆతోఽనుపసగ్గె ఆ
దస్తాద్ధాతోరనుపసగ్గె సుపుష్పపదే సర్వత్ర మహాస్పృత్యయోవిహిత
ఇత్యర్థః యస్తు- ఆతోఽనుపసగ్గె కః ప్రత్యయః ఆ అతః ఆతః “త్వ
మాసీరాత” ఇతివత్ । ఆతః ఆచార్యకర్తృక సార్వత్రిక ప్రత్య
యోత్పాదనాద్ధేతోః । అనుపసగ్గె ఉక్తోఽర్థః । కః ప్రత్యయఇతి
జ్ఞానమితివా విశ్వాసఇతివా వార్తాఽపి నేతివదతి । పక్షే- ఆతోఽను
పసగ్గెకః ప్రత్యయః నకోఽపిప్రత్యయ ఇతివదతి । సపరిహాస్యః । ఆ
తోఽనుపసగ్గెకః ప్రత్యయః కసంజ్ఞకః ప్రత్యయఇతి వస్తుస్థితిః ॥

{ సాధుకృదన్తేషు సదాచరతి స్ఫురితోఽగ్రగణ్య }
{ ఇతివిదితః । ఆచార్యోఽసామ్రాజ్ఞా వృద్ధావపిసం }
{ గతిం క్వచిన్నైతి ॥ ॥౧౦౮॥ }

సాధ్వితి ॥ సాధుకృతాం పుణ్యకర్మకృతాం అన్తేషు మధ్యే
షు అగ్రగణ్య ఇతివిదితః అతవవ స్ఫురితః ప్రకాశమానః ఉపధౌ ఋ
ద్ధౌ ఇతిచ్ఛేదః । ఉపధౌ దష్టౌ “కపటోఽస్త్రీవ్యాజదమ్బోపధయ”
ఇత్యమరః । ఋద్ధానపి సంపదిచ సంగతిం క్వచిదపిన్నైతి । అదామ్ని
కః పరమవైరాగ్య శాలీత్యర్థః । పక్షే- అసా ఆచార్యః ఆచార్యశ
బ్దః । సదా ఆచరతిః ఇతిచ్ఛేదః స్ఫురిత ఇత్యనేన సంహితాయాం ।
“ఖర్పరే శరివావిసర్గిలోప” ఇతివిసర్గిలోపః । ఆచరతిః ఆజ్ఞాత్వక
శ్చరధాతుః శ్చిపానిర్దేశోఽయం । అగ్రగః పరస్తాద్విద్యమానః గ్ణః
గ్ణ్యత్ప్రత్యయాయస్య । గ్ణ ఇత్యుత్సృష్టానుబంధస్య గ్ణ తోగ్రహ
ణమ్ । ఇతివిదితః గ్ణతిపరే ఆజ్ఞాత్వక చరతేర్నిష్పన్న ఇతి జ్ఞాతఇ
త్యర్థః । అతవవ సాధవః అనప్రభంశాః యే కృదంతాః కృత్ప్రత్యయా
న్తశబ్దాః తేషుసదాస్ఫురితః “చరేరాజీచాగురా” విత్యాజ్ఞాత్వకా

చూరతే: క్యపావిధాన అగురావితిపర్యదాసేన “ఋహలోర్ణ్యత్”
ఇతి ణ్యత్ప్రత్యయవిధానాదితిభావః । అయం ఉపధావృద్ధావితి సమ
స్తంపదమ్ ; “అత ఉపధాయా” ఇతి విహితోపధావృద్ధా సంగతిం
సంబంధం అపి క్వచిదన్వేషితీతియోజనా । అపి: ప్రశ్నైకిం జాత్వపి
నైతి । క్వచిదిత్యత్రసామర్థ్యాదపీతి లభ్యతే । అపి క్వచిదపినై తీతివా
యోజనా । క్వచిదపి నైతికిమ్ । అపితు ఏత్యేవేత్యర్థః । ఉక్తాపధా
వృద్ధైరవశ్యంభావా దితిభావః ॥

॥౧౮౦॥

{ విదితోఽలఘుప్రకృతికః ప్రాగ్యగురె కోఽద్వి }
{ తీయరూపయుతః । గురురెపోఽనఘశబ్దః కథ }
{ మివ నస్సాత్పరం శుభోఽదంతః ॥౧౮౧॥ }

విదితఇతి ॥ అలఘుః గభీరా ప్రకృతిర్యస్యస తథావిధోవిది
తః గమ్భీరస్వభావతయా ప్రసిద్ధ ఇత్యర్థః । ప్రాగ్యః పరాధాన్యః
గావః నాచోయస్యసః ప్రాగ్యగుః బహువ్రీహా “గోస్త్రియారుప
సర్జనస్య” తి గోశబ్దస్యప్రాప్తౌ ఏచ ఇగాదేశః । అద్వితీయేన అనదృ
శేన రూపేణ యుతః అనఘః నిర్దోషః శబ్దః క్షీర్యస్యసః ఏకః అ
ద్వితీయః ఏవగురుః ఏవంవిధ ఆచార్యః షరం శుభోదంతః కల్యాణ
క్షీరీరితియావత్ । కథమివనస్సాత్ । ఉక్తవిధగుణవై శిష్టైకల్యాణ
క్షీరీరవర్జనీయైతిభావః । అన్యత్ర- అఘుః గురుఇతి లఘువర్ణాత్మికా
ప్రకృతిః యస్యసః లఘుప్రకృతికః విదితః ఉక్తరీత్యాప్రతీతః ప్రా
గ్యః అగ్రిమః గుః గువర్ణాయస్యసః ద్వితీయః యః రుః రువర్ణః తే
న ఉపయుతః యుక్త ఇత్యర్థః । ఏకః ఏవగురురితి అనఘశబ్దః శౌభ
నశ్శబ్దః స్యాత్ ఇతిశుభః అదంత ఇతిచచ్చేదః । శుభఇతి గురుశబ్ద
స్యైవ విశేషణమ్ । కథమివ నః అస్మాకం అదంతః అకారాంతః
స్యాత్ ఉకారాంతయాజగద్విదితోఽయం గురుశబ్దఏకఏవ కథమ

స్వాకమేవ అకారాంతయా భానే తైత్యర్థః । కించ- శుభోదంత ఇతి స
మంతం పదం । ఏషగురుశబ్దః కథమివ శుభః భాసమానః ఉత్ హ
స్వాకారోఽన్తైయస్యసః । ఉకారాంత ఇత్యర్థః । నస్యాత్ నభవే
త్ నస్యాదిత్యత్ర సకారస్య “అనచిచె” తి ద్విత్వం । ఉకారాంత
ఏవ భవేదిత్యర్థః ॥ ౧౦౮౧ ॥

{ శ్రితమాధవమమితతపశ్చి) యం ఘనాగమమ }
{ నేకశరదమిమమ్ । పరమహిమసమయమార్థ్యం }
{ కృపయాశిశిరం మనస్సరీసర్తు ॥ ౧౦౮౨ ॥ }

శ్రితైతి ॥ శ్రితమాధవం ఆశ్రితలక్ష్మీపతిం అమితా తపసః శ్రీః
యస్యతం ఘన సాన్ద్రః ఆగమోయస్మింతం । సకలశ్రుతి పరిపూర్ణ
మిత్యర్థః । పరమహిమా ఉత్కృష్టభూమా సమయః సిద్ధాంతః సంవి
త్ ఆచారో వాయస్యతం “సమయాశ్శపథాచారకాలసిద్ధాంత సంవిద”
ఇత్యమరః । కృపయాశిశిరం శీతలం అముం ఆచార్యం మనః మమ
చేతః కర్తు అనేకాసాం శరదాం వత్సరాణాం సమాహరః అనే
కశరదం “ద్వద్వాచ్చుదషహంతాత్సమాహరే” ఇతి సమాసాన్తస్త్వ
చ్ । అత్యంత సంయోగే ద్వితీయా । “పల్లాణ్డుపల్లాణ్డు” ఇత్యుక్తరీ
త్యా బహుళా వత్సరానిత్యర్థః । యద్వా- అనేకశరదం శతాధిక
వత్సరజీవితమిత్యాచార్యస్త్వైవ విశేషణం । తస్య తథావిధత్వేన
ప్రసిద్ధే । సరీసర్తు భృశమాశ్రయతామిత్యర్థః । అత్ర వసంతాది ఋ
తుషట్కస్య క్రమేణ మాధవతపాది శబ్దైర్మననాద్రతా వశ్యలంకా
రః । సరీసర్తు ఇత్యనేన అస్మిన్ పద్యే ఋతూనాం నిబద్ధ ఇతి సూ
చ్యార్థసూచనాన్మద్రదాలంకారశ్చ తదుజ్జీవిత ఇతి సంకరః ॥ ౧౦౮౨ ॥

{ ఓజోఽజ ఋషిగణా ఇహ చతుష్కలా భాన్త్య }
{ దగ్రగురుమాన్యాః । సంప్రతిదృశో మమాసా }
{ పథ్యాచార్యాగ్రణీ స్ఫురతి ॥ ౧౦౮౩ ॥ }

ఓజఇతి || ఓజసా ప్రభావేన అజః సాక్షాద్భగవానేవ । తస్మిన్
 ఓజోఽజే భగవత్సదృశ ప్రభావేఇత్యర్థః । ఇహ అజః ఋషీతి త్ర
 అజే ఋషీతిచ్చేదః । సంహితాయామేకారస్యాయాదేశే “లోపశ్చా
 కల్యస్య” తి యలోపః । ఆచార్యే చతుష్కలాః చతురంశాః చతు
 ర్విధా ఇతియావత్ । ఋషీణాం వేదానాం గణాః సమూహాః “ఋ
 షిర్వేదేవసిష్ఠాదా” వితి మేదిసి । యద్వా- ఋషిగణాః వేదనివహాః
 చతుర్విధాశ్చకలాః న్యాయవ్యాకృతి మిమాంసాద్వితయరూపాణి
 చత్వారి శాస్త్రాణిచెత్యర్థః । ఉదగ్రాః శ్రేష్ఠాః ప్రాఞ్చః గురవః నా
 భయామునప్రభృతయ ఆచార్యాః తైః మాన్యాః భాన్తి । ఏతద్వై
 దుషీ ప్రాక్తనాచార్య పరంపరాభీమతెత్యర్థః । అసౌ ఆచార్యాగ్ర
 ణీః సంప్రతి మమదృశఃఽథి స్ఫురతి చక్షుర్గోచరోభవతీత్యనవరత
 భావనోత్పన్నాక్తిః । అన్యత్ర- ఓజః అజః ఋషిగణా ఇతిచ్చేదః ।
 ఇహపద్యే ఓజః విషమః అజః జగణభిన్నోగణః ఉదగ్రే అన్తే గురుః
 గురువర్ణః యేషాంతే చతుష్కలాః చతుర్మాత్రాకా ఏవ ఋషిగ
 ణాః సప్తగణాః భాన్తి । “జ్ఞేయాస్సర్వాదిమధ్యాన్తగురవౌఽత్ర
 చతుష్కలాః । గణాశ్చతుర్లఘూవేతాః పఞ్చర్యాదిషుసంస్థితా” ఇతి
 “లక్ష్యేతత్సప్తగణాగోపేతా భవతినేహ విషమేజః” ఇత్యనుశాస
 నాత్ । ఇదముపలక్షణం “షష్ఠోఽయం నలఘూవాప్రథమేఽర్థేనియ
 తమార్యాయాః । ఇహభవతి షష్ఠోలః” ఇత్యుక్తలక్షణాన్తరస్యాపి ।
 పథ్యా చ ఆర్యేతిచ్చేదః । అసౌ పథ్యాతన్నామ్నీ ఆర్యా ఆర్యా
 ఖ్యవృత్తం మమదృశః జ్ఞానస్య స్ఫురతి । మయాఇయమేవం లక్ష
 ణలక్షితాపథ్యార్యేతి జ్ఞాయతేఇత్యర్థః । “త్రిష్వంశ కషుపాదోదల
 యోరాద్యేషు దృశ్యతే యస్యాః । పథ్యేతినామతస్యాశ్చన్దోవి
 ద్భిస్సమాఖ్యాత” మితిలక్షణలక్షితత్వాదితి భావః । చశబ్దస్త్యర్థ

కః పూర్వోత్తరపద్యాభ్యాం గీతిరూపాభ్యామస్యావై లక్షణ్యం దోష్ట
తయతి || ప్రకృతాప్రకృతశ్చైష సంకీర్ణోముద్రాలంకారః । అలంకారమ
ణిహరేతు “భజమనసా” ఇతిపద్యే గీతిలక్షణం సర్వమప్యవదర్శిత
మస్మాభిః ||

||౧౮౩||

{ శుద్ధం సుజాతరూప శ్రీకాశ్చీభవమమధ్యమస్ఫు
రణమ్ । వ్రజతిశిరోభూషణతాం జగతాం గురు
రత్నమద్యుతం కిమపి ||

||౧౮౪||

శుద్ధమితి || శుద్ధం సర్వప్రకారశుద్ధిశాలి త్రాసాదిమణిదోషవిధు
రంచ । సుజాతం అతిరమణీయరూపం యస్యాస్తథోక్తా శ్రీకాశ్చీ
శ్రీయుక్తాకాశ్చీనగరీతస్యాం భవం అవతీర్ణం । అన్యత్ర-శోభనసువ
ర్ణశోభాస్పదమెఖలాస్థితమిత్యర్థః । అమధ్యమం ఉత్తమం స్ఫురణం
స్ఫూర్తిర్యస్యతత్ । అన్యత్ర-అవలగ్నస్ఫురణరహితమిత్యర్థః । గురుర
త్నం శ్రేష్ఠం మాణిక్యం ఆచార్యశ్రేష్ఠమితి వస్తుస్థితిః । జగతాం శిరో
భూషణతాం వ్రజతీత్యద్యుతం । కాశ్చీమధ్యస్థితస్య మధ్యభాగే స్ఫుర
ణాభావః సకలజగచ్చిరోభూషణతావాప్తిశ్చ పరమాశ్చర్యమితిభావః ||

{ నిగమాన్త గురుప్రతిభావగమాదవమానితోఽ
గురుర్భూత్వా । ధూపాయితోగురురభూదితియ
త్తద్యుక్తమగురుతాభాజః ||

||౧౮౫||

నిగమాన్తేతి || గురుః గీష్పతిః నిగమాన్త గురుప్రతిభాయాః
అవగమాత్ తదుత్కర్షజ్ఞానాదిత్యర్థః । అవమానితః అతపవ అగు
రుః లఘుః భూత్వా కాలాగురుర్భూత్వైత్యపి “అగురుశ్చాగురుశ్చై”తి
శ్రీహర్షద్విరూపకోశే అగురుశబ్దస్య పులిగతానుశాసనాన్న క్లిబతా
గ్రహః కార్యః । ధూపాయితః సంతప్తః ఆభూదితియత్ “ధూపసం
తాపే” ఇత్యస్మాద్ధాతోః “గుపూధూపే” త్యాదినాప్రాప్తాయాదే

శాత్కర్తరిక్తః । తత్ అగురుతాభాజోయక్తమేవ । అగురోద్ధూ
పార్థత్యప్రసిద్ధిరితిభావః ॥ ౧౮౧ ॥

{ లక్ష్మణమతానుయూతాఽధికరణసారావలీ ము
ఖఖ్యాతా (౧) రఘుసింహాఖ్యాజయతాద్గురుసిం
హాఖ్యాఽపి దేవతాకాపి ॥ ౧౮౨ ॥ }

లక్ష్మణైతి ॥ లక్ష్మణస్య సౌమిత్రైః శ్రీభాష్యకృతశ్చ మతే
సమ్మతే విషయే । రాధానైచ అనుయూతా అధికేషు రణేషు
సానోబలం యస్యాస్సాఅధికరణసారా । వలీముఖైః శాఖామృగై
స్సుగ్రీవాదిభిః ఖ్యాతా । అన్యత్ర- అధికరణసారావలీ శ్రీమద్భాష్య
ధికరణార్థసంగ్రహికా కాచనకృతిః సైవముఖంయేషాంతేగ్రంథాః తైః
ఖ్యాతా । రఘుసింహాఖ్యా రఘునందననామ్ని రలయోరభేదాత్
లఘుసింహాఖ్యా అల్పసింహాభిఖ్యాచ । గురుసింహాఖ్యా ఆచార్యశ్రే
ష్ఠాఖ్యా మహాసింహాఖ్యాచ దేవతా జయతాత్ ॥ ౧౮౩ ॥

{ హస్తకలితైకదూషణ భజ్జ్ఞానద్వితబుధః క్వ(౧)
(౨) రఘుసింహః । స్వకృతశతదూషణీబహు భ
జ్జ్ఞానద్వితబుధః క్వగురుసింహః ॥ ౧౮౪ ॥ }

హస్తైతి ॥ రఘుసింహః రలయోరభేదాల్లఘుసింహః । రఘు
శ్రేష్ఠత్వేతి వస్తుస్థితిః । గురుసింహః మహాసింహః ఆచార్యవర్యత్వేతి
వస్తుస్థితిః । శతానాం దూషణానాం రక్షోవిశేషాణాం సమాహరశ్చ
తదూషణీ । పక్షై- తన్నామ్నికృతిః । తస్యా భజ్జ్ఞాః పరాభవాః
గ్రంథవిచ్ఛేదవిశేషాశ్చ స్పష్టమన్యత్ ॥ ౧౮౫ ॥

{ సదర్శపరాశరముఖవచనాశ్రయణేన నిర్గళితత
త్వై । అభయప్రదానసారాకలనై క్వచనాస్తు
ధీర్మమ శరణ్య ॥ ౧౮౬ ॥ }

సదితి || నన్ ప్రశస్తః ధర్మః శరణవరణసూపాధర్మః తస్మిన్
 పరస్య నియతస్య ఆశరస్య క్రవ్యాదస్య “విభీషణస్తుధర్మాశ్చై” త్యు
 క్తస్య విభీషణస్య ముఖవచనం “త్యక్త్వాదారాంశ్చపుత్రాంశ్చరా
 ఘవంశరణంగతమ్ ఇత్యేవం రూపం వాక్యం తస్య ఆశ్రయణేన అనల
 మ్బునైన నిర్గలితం నిశ్చితం తత్త్వం తదనన్యగతికత్వాదియాధార్థ్యం
 యేన తస్మిన్ | అన్యత్ర-సద్ధర్మాణః పరాశరముఖాః మునయః తెహం
 యానివచనాని తదాశ్రయేణ తదవలమ్బునైన నిర్గలితం నిర్ణీతం తత్త్వం
 శాస్త్రార్థయాధాత్మ్యం యేన తస్మిన్ | అభయప్రదానస్య యతాసరం
 తదాకలనై తన్నిర్ణాయకై అన్యత్ర- తన్నామ రహస్య ప్రబంధప్రణేతరి
 క్వచన కస్మింశ్చిత్ శరణ్యై భగవతిరఘునందనై శ్రీనిగమాన్తగురౌ
 చమమధీః అస్తు ||

||౧౪౮||

{ యామునతీర్థనిషేవిణమామనవై రచితయాద
 వాభ్యుదయమ్ | ఉపనిషదుపదెష్టారం కృపయా
 విజయాయ కమపి గోప్తారమ్ || ||౧౪౯|| }

యామునైతి || యామునతీర్థస్య యామునగురోః యమునాసంబ
 ధితీర్థస్యచ | “నిపానాగమయోస్తీర్థమృషిజుష్టజలెగురా” విత్యమరః |
 నిషేవిణం రచితః యాదవాభ్యుదయః తన్నామకావ్యం యేన తం
 పత్నై- రచితః యాదవానాం యదువంశ్యానాం అభ్యుదయః సంప
 త్ యేన తం | కృపయా ఉపనిషదుపదెష్టారం అన్తైవాసినామితి
 భావః కమపి గోప్తారం శరణ్యం దేశికం విజయాయ విజయం లబ్ధుం
 ఆమనవై ఇతియోజనా | అన్యత్ర- విజయాయ అర్జునాయ అర్జున
 మనుకూలయితు మిత్యర్థః | కృపయా ఉపనిషదాంగీ త్రోపనిషదాం
 ఉపదెష్టారం కమపి గోప్తారం సారథిభూతం భగవన్తం ఆమనవై ఇతి ||

{ అస్యరహస్యత్రయస్మతింస్య రసస్యద్వి సత్ఫలం }
 { విపులమ్ | ప్రీత్యతిశయేన రసయన్నై త్యశనాయా }
 { పిపాసయోర్బాధామ్ || ౧౧౦ || }

అస్యేతి || రస్యః రసనీయః యోరసః తంస్యస్తత ఇతి తథోక్తం
 సత్ఫలం¹ రహస్యత్రయస్మతిః రహస్యత్రయసారోప రస్యరసస్యద్విసత్ఫ
 లం | తత్, ప్రీత్యతిశయేన రసయన్ ఆస్వాదయన్ అశనాయాపిపాస
 యోః బుభుక్షుతర్షయోః బాధాంనైతి | ముక్తైశ్చస్యం లభత ఇతి
 వస్తుస్థితిః | “అశనాయాపిపాసేశోకం మోహం జరాం మృత్యుమత్యై
 తీ” తిశ్నుతే ||

|| ౧౧౦ ||

{ అనుబద్ధతత్త్వముక్తాకలాప సర్వాస్థిస్థిసంయు }
 { క్తా | శ్రుత్యనగురోర్వాణీశ్రేణీశ్రీవల్లభప్రియం }
 { కరణీ || ౧౧౧ || }

అన్వితి || తత్త్వముక్తాః అకృత్రిమమాక్తికాని తాసాం క
 లాపః ఆభరణం సః అనుబద్ధః యేనసః తాదృశోయస్సర్వోఽర్థః విభ
 వః తస్యసిద్ధ్యా నిష్పత్త్యా పక్షే- అనుబద్ధః తత్త్వముక్తాకలాపోనా
 మ వ్యాఖ్యేయగ్రన్థోయస్యాసాన్ | సర్వాస్థిస్థిః తన్నామ్ని తద్వ్యా
 ఖ్యా తయా సంయుక్తా వాణీశ్రేణీతి స్త్రీలిక్ష్ణాన్నాయకాత్వం ప్రతీ
 యతే ||

|| ౧౧౧ ||

{ అశ్లథితనూత్రవృత్తిగ్రంథం కేనాపినామ దుర్మ }
 { నమ్ | అక్షయ్యం తత్రయ్యా మాజ్ఞల్య మతు }
 { ల్యమెథతాం కిమపి || ౧౧౨ || }

అశ్లథితేతి || అశ్లథితః నూత్రవృత్తిగ్రంథః బహునూత్రవివరణ
 గూఢబోధాయనవృత్తిగ్రంథః యేనతత్ వృత్తిగ్రంథదధిమసంపాద
 కమిత్యర్థః పక్షే- అశ్లథితః అశిథిలితః నూత్రే మద్దలతన్తౌ వృత్తిః స్థితిః
 యస్యసతథాభూతో గ్రంథః గ్రంథనం యస్యతత్ కేనాపి కథకాన్తరేణ

ఉపాయాస్తరేణచ దుర్మస్థం కిమపి త్రయ్యాః నాయికాత్వం ప్రతీయతే ।
అతుల్యం మాజ్ఞల్యం స్వర్ణనిర్మితం మాజ్ఞల్యత్వేన వ్యవహీయమాణ
మాభరణం । తత్త్వేనాధ్యవసిత ఆచార్యఇత్యర్థః । ఏథతాం నామ॥

{ సంకల్పదినకరోదయ సంకల్పితసాధుపంకజసమృత్తి }
{ ధీః । వెంకటనాథాచార్య స్సంకటమపనయతు }
{ మమ విశక్కుటధీః ॥ } ॥౧౫౩॥

సంకల్పేతి ॥ సంకల్పదినకరోదయః సంకల్పనూర్యోదయః ॥

{ హరిపాదుకాం త్రిచతురక్షణకల్పితపాదుకాసహ }
{ స్రేణ । సంచారయన్ సభువికవిపఞ్చస్యోజయ }
{ తు చిత్రతరశిల్పీ ॥ } ॥౧౫౪॥

హరీతి ॥ త్రిచతురక్షణైః కల్పితేన పాదుకానాం సహస్రేణ
హరిపాదుకాయాస్సంచారయిత్వత్వేన విచిత్రశిల్పిత్వమితీభావః । లో
కేహి దేవమనుజాదయః పాదుకాభిస్సంచరమాణాదృష్టాః సతుపాదు
కామేవాత్యల్పకాలనిర్మిత పాదుకాసహస్రేణ క్వచిత్సంచారయమా
ణా ఇతిభావః । రాత్ర్యైకదేశనిర్మితపాదుకాసహస్రాఖ్యప్రబంధేన శ్రీర
జ్జనాథపాదుకాప్రభావం సర్వత్ర జగతి ప్రచారయామాసేతితు
వాస్తవార్థః ॥ ॥౧౫౪॥

{ ద్వాజగతి వెంకటేశౌ ఖ్యాతౌ సర్వార్థసిద్ధికర }
{ శేశౌ । పీతామృరభృదిహైకశ్చైతామృరభృత్ }
{ రస్త్వియాన్యేదః ॥ } ॥౧౫౫॥

{ బలేపఞ్చరాత్రరత్నాశ్రుతిహాలి గురూదితా ధు }
{ తపిపత్నీ । భవతి గణరాత్రరత్నా భాగవతానాం }
{ భవాపహృతిదత్తా ॥ } ॥౧౫౬॥

బలేతి ॥ ధుతపిపత్నీ శ్రీమన్నిగమాస్తగురూదితా పఞ్చరాత్ర
రత్నా శ్రీభగవచ్చాస్త్రప్రామాణ్యాదిప్రకాశికా తన్నామ్నికృతిః భా

గవతానాం భగవద్వంశ్యానాం ఔపగాయనశాణ్డీల్యాదీనాం అన్యే
షాం భగవద్భక్తానాం శ్రీనైష్ఠవానాంచ గణరాత్రరత్నాభవతి బతే
తి పంచురాత్రరత్నాఽపి భూయిష్ఠరాత్రిగణరత్నాఽఽసీదిత్యాశ్చర్యం
ద్యోతయతి “గణరాత్రం నిశాబహ్వ్య” ఇత్యమరః । సర్వకాలం
భాగవతానాం గోపాయిత్రీభవతి సమ్యగ్వ్యవహాపితత్వాత్తత్కృ
త్సన్నిప్రామాణ్యాదీనామితిభావః ॥

॥౧౫౬॥

{ రచయనహస్యరత్నం సంతన్వనసచ్చరిత్రర
త్నం చ । ఏషగురుసార్వభౌమః ప్రథయతి సా
మ్రాజ్యమద్భుతం నిత్యమ్ ॥

॥౧౫౭॥

రచయన్నితి ॥ రహస్యరత్నం తన్నామ్నీం కృతిం మస్త్రగో
పనమితిచ గమ్యతే రచయన్ సచ్చరిత్రరత్నం కృతిం చ సంతన్వన్
శిష్టాచారపరిపాలనం రచయన్నితిచప్రతీయతే । ఏషగురుసార్వభౌ
మః కశ్చన సామ్రాజ్యవిధ్వంస్యతే నిత్యం అనశ్వరం అద్భుతం
సామ్రాజ్యం నిశ్చేయసైశ్వర్యం ప్రథయతి । శిష్యభ్యః ఖ్యాపయతీ
త్యర్థః । అన్యత్ర- నిత్యం బహుకాలానువర్తి అద్భుతం సమ్రాట్త్వం
ప్రకాశయతీత్యర్థః ॥

॥౧౫౮॥

{ విమతమతీనామాదౌ విభాసమానోఽపి విప్రతీ
పతయా । అమునోక్తోనయసారో బిభర్తి ఖల్వ
స్తతోరసాయనతామ్ ॥

॥౧౫౯॥

విమతేతి ॥ అమునా గురుణా ఉక్తః సయసారః శాస్త్రసా
రః శ్రీరహస్యత్రయసారాదిః విమతమతీనాం విరుద్ధధియాం ఆదౌ
ప్రథమం విప్రతీపతయా ప్రాతికూల్యేన భాసమానోఽపి అస్తతః నిర్ణ
యావసరే సమ్యక్పర్యాలోచనాయామిత్యర్థః । రసాయనతాం రసా
యనాఖ్యదివ్యాపధతుల్యతాం బిభర్తి ఖల్వితీప్రసిద్ధా ॥ ప్రతికూలా

నామపి సమ్యక్స్వమర్చే పరమానందద ఏవ స్యానితిభావః । అత్రనయ
సారఇతిశబ్దః విప్రతిపభావేన ప్రతిలోమతయాదన్యనేన రసాయనతాం
రసాయనశబ్దతాం విభక్తిత్యర్థాన్తరమపి చమత్కారి ॥ ౧౧౫౮ ॥

{ వివృతశరజి త్వబిబ్ధాస్సంధారితనాథయామున
గ్రహాః । శ్రీభాష్యసానుబిబ్ధాస్సమిన్ధతాం జగతి
దేశికనిబిబ్ధాః ॥ ౧౧౫౯ ॥ }

వివృతేతి ॥ సంధారితాః ప్రాణితాః “ధృజ్జీవవస్థాన” ఇత్య
స్మాణ్ణిజస్తాత్కర్మణి క్తః ॥ ౧౧౬౦ ॥

{ నవనవరన జనిభవనం కవనం నిగమాన్తగురు
వదనభవనమ్ । అవనావననమ్రాణా మవనం వి
నుమః కృతాచ్యుతస్తవనమ్ ॥ ౧౧౬౦ ॥ }

నవనవేతి ॥ త్రయ్యన్తగురువదనే భవనం జన్మయస్యతత్ ॥

{ యఃఖ్యాతిలాభపూజావిముఖోఽపి సదాఽభ్యు
పేతసత్త్వాతిః । బహులాభోఽచ్యుతపూజాసక్తో
ఽయం జయతువెంకటేశగురుః ॥ ౧౧౬౧ ॥ }

యఃఖ్యాతి ॥ యః ఆచార్యః ఖ్యాతిః వైదుష్యాదిప్రభా । లాభః
ధనధాన్యాద్యల్పఫలప్రాప్తిః । పూజా సభాదిషుస్సపాలాదినమ్నాన
నా । తానుఖ్యాతిలాభపూజాసు విముఖోఽపి సదా అభ్యుపేతా
సతీఖ్యాతి ర్యస్యసః బహుః అధికః లాభః యస్యసః అచ్యుతం య
ధాతథా పూజాయా మాసక్త ఇతి విరోధః । అభ్యుపేతసత్త్వాతిః
అఖ్యాత్యస్యధాఖ్యాతిః పరిహారేణ సత్త్వాతిస్తీకర్తా । బహులా ఆభా
యస్యసః అచ్యుతస్య భగవతః పూజాయాంసక్త ఇతిపరిహారః ॥

{ శ్రయణీయోఽప్యనఘ్నియం శ్రయణీయో
వైష్ణవే జనయోఽభూత్ । వరణీయగుణశ్చరణీ
కరణీయస్సఖిలు దేశికవతంసః ॥ ౧౧౬౨ ॥ }

శ్రయణీయ ఇతి || నైష్ఠ్య వైజనే క్రయణీయః క్రతుం యో
గ్యః తథాదర్శితపారతన్త్ర్య ఇతిభావః । అనెన పద్యద్వయేన “యః
ఖ్యాతిలాభపూజాను” ఇతిపద్యోక్తార్థసంగ్రహః ॥ ౧౬౨ ॥

{ ధావితకథకదమ్బం దైవతమత్యద్భుతం ప్రప
న్నానామ్ । భావితమనిశం త్రయ్యాజీవితముజ్జీ
వయతు కిమప్యస్మాక్ ॥ ౧౬౩ ॥ }

{ దంతావలాచలోత్తమ సంతాన దత్తనిజభరో
వరదే । వరదేశికమణి తరణి స్ఫురదెనస్తమసి
మనసి మెస్ఫురతాత్ ॥ ౧౬౪ ॥ }

దంతావలతి || దంతావలాచలోత్తమసంతాన హస్తిగిరికల్పత
రా వరదే । తరణిః భానుః స్ఫురదెనస్తమసి ప్రకాశమానదురిత
తిమిరే ॥ ౧౬౪ ॥

{ ఊన్త్యా దాన్త్యా కాన్త్యా శక్త్యా భక్త్యాఽగ్ర్య
యా విరక్త్యాచ । భావ్యశ్రీ సూక్త్యాఽపిచ
కృతవిహృతిం కమపి దక్షిణం కలయే ॥ ౧౬౫ ॥ }

ఊన్త్యతి || ఊన్త్యానీనాం స్త్రీలింగమహిమ్నా నాయికా
త్వం- దక్షిణమిత్యనెన “తుల్యోఽనేకప్రదక్షిణ” ఇత్యుక్తలక్షణ
దక్షిణనాయకత్వంచ ప్రతీయతే ॥ ౧౬౫ ॥

స్తవ్యం పవిత్రచరైస్సెవ్యం శ్రీబ్రహ్మతన్త్ర
యతివరైః । భావ్యం వరదాచారైర్భవ్యం
తత్కిమపి దివ్యమవ్యాన్నః ॥ ౧౬౬ ॥

స్తవ్యమితి || భవ్యం భవ్యత్వేనాభ్యవసితమాచార్యం । ఏ
వమగ్రేపి ॥ ౧౬౬ ॥

{ వివశితవిద్యారణ్యం విరక్తివిభవేన కృతితత్వరే
ణ్యమ్ । విశ్రుతతమనైపుణ్యం పుణ్యం తత్కి
మపి దీవ్యతుశరణ్యమ్ ॥ ౧౬౭ ॥ }

{ ప్రజ్ఞావదగ్రగణ్యం ప్రశమిత కుమతహతవిగమ
వైవర్ణ్యమ్ । ప్రత్యస్తతైగుణ్యం ప్రవిశతుమ }
మమససి కిమపి దాక్షిణ్యమ్ ॥ ౧౮౫ ॥

{ మమహృద్గుహా విహారి విమతకుద్బద్ధిరద నివ
హమదహారి । కవితావనసంచారి కవితాక్రికృతే }
సరీభవతు హారి ॥ ౧౮౬ ॥

{ సువిదితగుణసాకల్యం సుదర్శనార్యోక్తి పద్ధిసీ
కల్యమ్ । కలితాఖిలానుకూల్యం కిమప్యమూ }
ల్యం స్మరామి సాశీల్యమ్ ॥ ౧౮౭ ॥

సువిదితైతి ॥ సువిదితం గుణానాం సాకల్యం పూర్ణత్వం య
స్యతత్ । సుదర్శనార్యోక్తి రేపపద్ధిసీ తస్యాః కల్యం ప్రత్యాపమ్ ॥

{ శ్రుతశీలం శ్రుతిలోలం శ్రుతిజాలం పాలయస్త
మతివేలమ్ । అకరాలం సుకపోలం సకలాలవృం }
తమేవ కలయెలమ్ ॥ ౧౮౮ ॥

శ్రుతైతి ॥ శ్రుతం శాస్త్రం శీలయతిపరిచినోతీతి శ్రుతశీలః ।
తం “శ్రుతం శాస్త్రవధృతయో” రిత్యమరః । ప్రఖ్యాత సద్వృత్త
మితివా । శ్రుతిషు వేదేషు లోలం ఆసక్తమ్ । అకరాలం అతీక్షమ్ ॥

{ శ్రీపద్మనాభనన్దన సుచరితరామానుజార్య వర్య }
స్య । అచ్యుతకరుణా జలధి రాత్రేయస్యైధ }
తాం దయాపాత్రమ్ ॥ ౧౮౯ ॥

శ్రీతి ॥ అచ్యుతకరుణా భగవత్కృపా సైవజలధి. తస్య ఆ
త్రేయస్య చన్ద్రమసః ఛైతనేషు స్వాశ్రితేషు తత్కృపాత్తమృక
స్యైత్యుక్తిః । శ్రీపద్మనాభస్య భగవతః నన్దనం ఆనన్దదం సుచరితం
సదాచారో యస్య తథోక్తః । యోరామానుజార్యవర్యః భగవా
న్భాష్యకారః తస్య । అన్యత్ర- అచ్యుతాయాః ఆవికలాయాః కరు

ణాయాః జలధేః ఆశ్రయస్యేతి యావత్ । ఆత్రేయస్య ఆత్రేయ
గోత్రజస్య శ్రీయుక్తశ్చాసౌ పద్మనాభార్యః తస్యనన్దనః తనయః స
చాసౌసుచరితశ్చ యోరామానుజార్యవర్యః తస్యవాదిహంసా
మ్బుదాపరనామ్న శ్రీరామానుజాచార్యస్యైత్యర్థః దయాపా
త్రం ఏధతామ్ । అనేనసందర్భేణ “నమోరామానుజార్యాయ”
ఆత్రేయపద్మనాభార్య సుతాయే” త్యైతత్పద్యార్థః “రామానుజద
యావాత్ర” మిత్యస్య పద్యస్యాచార్యై ధ్వేధాఽపివర్ణితోఽర్థశ్చ
శ్లోషేణ సంగృహీతః ॥ ౧౭౨॥

{ అప్రాకృతదేవమయీ యాప్రాగ్వేదాస్తదేశికా }
{ త్మాఽఽసీత్ । సాప్రాస్యతులోకతమో దీప్తా }
{ ఘణిశిఖిరిమణమణిఘట్టా ॥ ౧౭౩॥ }

{ ధున్వన్తం కుమతిమతం ధిన్వన్తం శ్రితమథోప }
{ చిన్వన్తమ్ । నన్వన్తరముం చిన్తయ తన్వన్త }
{ రవిఘటనం వితన్వన్తమ్ ॥ ౧౭౪॥ }

ధున్వన్తమితి ॥ అథశబ్దశ్చార్థకః ఉపచిన్వన్తంచైత్యర్థః । న
ను అన్తః అముం ఇతిచ్ఛేదః । నను హేజనైత్యర్థః । తన్వన్తరవిఘ
టనం జన్మాన్తరవై ధుర్యమిత్యర్థః । వితన్వన్తం అముం అన్తః మన
సి చిన్తయేతియోజనా ॥ ౧౭౪॥

{ సైయాంసం శ్రేయాంసం ప్రేయాంసం సుగుణ }
{ గణగరీయాం సమ్ । ఆయాసం భూయాంసం నే }
{ యాం సం ప్రాప్య గురువరీయాంసమ్ ॥ ౧౭౫॥ }

సైయాంసమితి ॥ అతిశయేనస్థిరం సైయాంసం । అతిశయేన
ప్రియం ప్రేయాంసం । అతిశయేన ప్రశస్యం శ్రేయాంసం । సుగు
ణగణైః గరీయాంసం అతిశయేన గురుం అతిశయేన ఉరుం వరీయాం
సం గురూణాం వరీయాంసం ఉత్తమం సంప్రాప్య భూయాంసం అతి

శయేన బహుం ఆయాసం సాంసారికఖేదం నేయాం నప్రాప్నుయాం
ఇణస్సంభావనాయా ముత్తమైకవచనమ్ || ౧౮౫ ||

కాయాసన్నాయాసం ధ్యానాసం నాద్యదేశి
{ కాయాసమ్ | ఆవాసం నాయాసం ధనినాం }
తమిమం సదానుభూయాసమ్ || ౧౮౬ ||

కాయేతి || అద్యకాయస్య శరీరస్య ఆసన్నం సమీపవర్తినం త
త్సహజమితిభావః | ఆయాసం శ్రమం శరీరసామాన్యసులభం సాంసా
రికశ్రమం నధ్యానాసం నానుచిన్తయే | కుత ఇత్యత్రాహ | దేశి
కాయాసం దేశిక శేషభూతోఽభూవ మిత్యర్థః | ధనినాం ఆవాసంచ
నాయాసం నాప్నుయాసం 'ఇటకిటీ' త్యత్రప్రశ్నిస్తస్య ఇథాతోరాశి
షిలిజుత్తమైకవచనం | తత్రహేతుమాహ | తమిమం గురుమేవ స
దా అనుభూయాసం అనుభవాని || ౧౮౬ ||

శాన్తం కుమతీకశాన్తం కృపానిశాన్తం యశో
{ భృతా శాన్తమ్ | దాన్తం కృతభేదాన్తం }
హ్యధివేదాన్తం గురుం హృదాన్తదాన్తమ్ ||

శాన్తమితి || కుమతీనాం కశాన్తం కశాప్రహారతుల్యమిత్య
ర్థః | అధివేదాన్తం వేదాన్తేషు విభక్త్యర్థైవ్యయాభావః | కృతభే
దాన్తం కృతః భేదస్య జీవపరభేదస్య అన్తోనిశ్చయోయే నతమ్ |
అధివేదాన్తమిత్యేతన్యధ్యమణిన్యామేనోభయత్రాన్వేతి | అధివేదా
న్తం | ఉక్తోర్థః | గురుం వేదాన్తాచార్యమిత్యర్థః | తం హృదా మన
సా ఆదాం అగృహ్ణామ్ | అచిన్తయమిత్యర్థః || అత్ర ఆదామితి క్రియా
గోపనం యమకవిశేషశ్చ || ౧౮౭ ||

ఫణధరధరణిభృదధిపతి నియమసపరికలితజవన-
{ ఇవాజగతి | కృతమతి పతిశత సువిదిత కృతితతితర }
మితమతి రఖిలగురురవతు || ౧౮౮ ||

ఫణితి || కృతమతయోవైజ్ఞానికాః “వైజ్ఞానికః కృతమతి”
 చిత్త్యమరః । తత్పతీనాం శతైః సువిదితాః కృతితతయః ప్రబంధనివహః
 యస్యసః । సర్వలఘురియం గీతిః ॥ ౧౭౮ ॥

{ రసఘనకనదసదృశతరకృతితతిరసఘకృతికలిత }
 { చరణఞ్చమా । సహరిణదలలసదధికల శశధరకర శ }
 { శిరతరహృదధిజయతి ॥ ౧౭౯ ॥ }

రసేతి || రసైః శాంతాపిభిః ఘనాః కనంతః అసదృశతరాః కృతిత
 తయః గ్రంథనివహః యస్యసః । అనమైః కృతిభిః విద్వద్భిః కలితో స
 వితోచరణాయస్యసః । ఊత్తరార్థాదా సః ఇతిచ్ఛేదః । హరిణదలం
 శుక్లపక్షః తస్మిన్ అసన్త్యః అధికలాః అధికాః కలాః యస్యసః, శశధరః
 పూర్ణచంద్రమాశ్చత్యర్థః । తన్యకరణవశిశిరతరం హృత్ చేతః యస్యసః
 ఆచార్యః ఇహలోకే అధిజయతి అధికముత్కర్షం ప్రాప్నోతీత్యర్థః । అ
 యం సర్వలఘునిరోష్ట్రవర్ణనిబద్ధః శ్లోకః । అత్రలకారకార ఋకారా
 త్మకత్రిస్వరనియమోఽప్యర్థికఇతిధ్యేయమ్ ॥ ౧౮౦ ॥

{ భవతిరవిభాసమానోవిభాసమానోయయాఽఽ }
 { గమాన్తగురుః । సాఽవతువిభాసమానోఽవి }
 { భాసమానో నజాతుతేన స్యామ్ ॥ ౧౮౧ ॥ }

భవతీతి || యయాప్రభయా విభాసమానః ఆగమాన్తగురుః
 రవిభాసమానః రవే భయాప్రభయా సమానోభవతి । అసమా
 అసదృశీ సావిభాప్రభాసః అస్మాన్ అవతు । తేన గురువరప్రభాకర్తృ
 కావనెన అవిభాసమానః విభాసః విశేషేణప్రకాశః మానః సమ్మాన
 నంతేనవిద్యేతేయస్యతథోక్తః జాత్వపినస్యాం నభవేయం నిగమాన్త
 దేశికప్రభాకర్తృకరక్షణతేజస్వీస్వరస్వమానసీయవస్యామిత్యర్థః ।
 పూర్వోత్తరార్థయోరెకరూపసంబద్ధయమకమ్ ॥ ౧౮౧ ॥

{ స్ఫురదుదయమానరవిరుచిమతిమృదుదయమా }
 { నమననమనుమీడె । లనదుదయమానసజనప }
 { రిషదుదయ మానసాక సాంశరదమ్ ॥౧౮౧॥ }

స్ఫురదితి ॥ స్ఫురన్తి ఉదయమానస్యరవే రుచిర్యస్యతం అతి
 మృదుదయమానంచ మనః యస్యతం । లసన్త ఉత్కృష్టశాస్స
 అయః శుభావహవిధిః మానః పూజాచ యస్మాప్సా సజ్జనపరిపత్
 తస్యాః ఉదయాః అభ్యుదయాశీవ మానసాక సః హృదసాః తెమాంశర
 దం అముం ఆచార్యం ఈడె ఇతియోజనా । పూర్వోత్తరార్థయోస్తు
 యోరూపం సస్వరవ్యజ్ఞపఞ్చకావృత్తిరూపా సందర్శయమకం ॥

{ కృతిపరిషదతులసీమా తులసీమాలావిభూషితో }
 { రస్కః । భాయాన్నోబహుధామా బహుధా }
 { మాన్యస్సగురుషు మూర్ధన్యః ॥ ॥౧౮౨॥ }

కృతీతి ॥ కృతిపరిషదాం అతులసీమా అన్యద్భూతావధిభూతః నె
 తఃపరంపూర్వంవా ఈదృశోవిపశ్చిదన్యస్సంభవేదితి భావః । మ
 మభాయాత్ । చతుర్గోచరో ధ్యానగోచరోవాభూయాదిత్యాశా
 సనమ్ ॥ ॥౧౮౨॥

{ సదసిధుతావిమతతతిః కింకుర్యాద్వెంజ్జుశ్చైశ్వర }
 { స్య గురోః । సదసిధుతావిమతతతిః కింకుర్యా }
 { ద్వెంజ్జుశ్చైశ్వరస్య గురోః ॥ ॥౧౮౩॥ }

సదసీతి ॥ అత్రపూర్వోత్తరార్థభ్యాం ప్రశ్నోత్తరయోరైకరూ
 ప్యకథనాచ్చిత్తోత్తరాలంకారవిశేషః । తథాహి ॥ సదసి సభాయాం
 ధుతా నిరస్తా సతా అసినా ధుతాచ । విమతానాం విరుద్ధమతానాం
 కుదృష్టినాం విపక్షాణాంచ తతిః సంహతిః వెంజ్జుశ్చైశ్వరస్యగురోః నిగ
 మాన్త దేశికస్య శ్రీ శ్రీనివాసస్యచ కింకుర్యాత్ కింకుర్వతేతిప్రశ్నః ।
 కింకుర్యాదిత్యజానత ఇవప్రతుక్తిః । కింకరోభవేదితియథావదుత్తరం ।

కింకుర్యాత్ సకిమపికర్తుంక్షమేత కింతు కింకరపవ భవేదితిభావః ।
కించ తాత్పర్యమాత్రభేదేన శబ్దార్థపానరుక్త్యలక్షణలాటానుప్రాస
విశేషః ॥ ౧౮౩ ॥

{ దేవనదీదీనవదేవాసీత నిరీక్ష్యవాగ్గరీంతస్య ।
{ ధీరమపాత్ పామరధీ రపియస్తతూస్త్రిమయమ }
{ మృతపూరమ్ ॥ ౧౮౪ ॥ }

దేవతేతి ॥ తస్యవాగ్గరీం నిరీక్ష్య దేవనదీ గజ్జా దీనవదేవ ఆసీ
త । దీనతుల్యం దీనార్హంవాఆసీత । తత్పరాభూతత్వాదితిభావః ।
యః పుమాన్ పామరధీరపి ధీరం మతిప్రదం “రాదానె” ఉప్రత్య
యః । తస్యాచార్యస్యసూక్తిమయం అమృతపూరం అపాత్ అపి
బత్ । పిబతెర్లుక్ । అత్ర ప్రథమతృతీయచరణయోస్సస్వరవ్యజ్ఞానచ
తుప్తయస్యానులోమ్యప్రాతిలోమ్యరూపయమకవిశేషః ॥ ౧౮౪ ॥

{ వినతిం విధూతకలయె వెదాంతార్యాయనంతం }
{ కలయె । ధీరైప్రపదనకలయెప్పితదెఁస్కి భ }
{ వతుకలితనరకలయె ॥ ౧౮౫ ॥ }

వినతిమితి ॥ విధూతః కలిః యేన తస్యైవేదాంతార్యాయ వినతిం
కలయె రచయె । ప్రపదనకలయా న్యాసవిద్యయా ఈప్పితదె అతపవ
కలితః నరకస్యలయోయేన తస్కి అస్కి గురౌ మే ధీః భవతు ।
సర్వపాదాన్తేషుసస్వరవ్యజ్ఞానత్రయావృత్తిరూపయమకవిశేషః ॥

{ ఉద్దామభూమధామ శ్రీమన్నిగమావతంస గురు }
{ నామ । ధీమత్ స్తోమత్యైమస్థైమదమధిరసపమస్తు }
{ మమనామ ॥ ౧౮౬ ॥ }

ఉద్దామేతి ॥ ఉద్దాముః భూముః మహిముః ధామ స్థానం
ధీమతాం స్తోమస్య త్యైమస్థైమానం కుశలస్థైర్యం దదాతీతి తథోక్తం

శ్రీమన్నిగమావతంసగురునామ మమఅధరసనం జహ్వాయాం అస్తు
నామెతి యోజనా । నామశబ్దోఽభ్యుపగమే ॥ ౧౮౬ ॥

మలినం రాగాదిభిరపి తలినం వా మాం స్వభా
{ వతోభగవాన్ । బలినం దేశికవరపదనలినా }
{ శ్రయణేన కిం నగోపాయెత్ ॥ ౧౮౭ ॥

మలినమితి ॥ రాగాదిభిః ఆదిశబ్దైః క్రోధాదర్శిహణమ్ ।
మలినమపి స్వభావతః తలినం స్వల్పమపి అదూరదర్శినమపీత్యర్థః ।
“తలినం విరలస్తోకే” ఇత్యమరః । దేశికవరపదనలినాశ్రయణేన
బలినం తదాశ్రయాభిన్నబలశాలినం తదేకావలమ్బమితిభావః ।
మాం భగవాన్ కింనగోపాయెత్ గోపాయెదేవ ॥ .. ॥౧౮౭॥

నన్తానన్తా నన్తానఘగుణపదయోస్సదా శుభా
{ స్పదయోః । హన్తాహన్తా హన్తా నేదాన్తార్యః }
{ ప్రసీదతుమమాయమ్ ॥ ౧౮౮ ॥

నన్తేతి ॥ అనన్తస్య ఉల్లఙ్ఘితత్రివిధపరిచ్ఛేదస్య భగవతః “నా
న్తగుణానాం గచ్ఛంతి తేనానన్తోఽయముచ్యతే” ఇత్యేతదత్రస్మర్త
వ్యమ్ । అనన్తాః అనవధికాః అనఘాః హేయప్రత్యనీకాఃయేగుణాః
మార్దవభోగ్యతాద్యాః యయోస్తథోక్తయోః పదయోః సదానన్తా
నమనకర్తా । అహన్తాయాః అహంకృతేః హన్తా నిరాకర్తా “అహం
తేనాహంతే” ఇతితేనైవోక్తత్వాదితిభావః । అయం నేదాన్తార్యమ
మప్రసీదతు । హన్తేత్యేవం విధాచార్య సుగుణపరిచిన్తనజనితహర్షై ॥

మమతానక్తిం నామున దమితాం యస్తేన నిర్మ
{ మస్యగురోః । నమతాసు రేశగురుణా మమతావ }
{ న్నైవరోచతే మనసే ॥ ౧౮౯ ॥

మమతేతి ॥ అమితాం మమతాయాః “మమేతిద్వ్యక్షురో
మృత్యు” రిత్యుక్తమమకారస్య ఆనక్తిం యః నాముచత్ నాత్యా

క్షీత్ । ముచైః కర్తలిలుజ్ । మమతాఖ్యాయాముచధ్యజాయాయా
మాసక్తిం నాత్యాక్షీదితిచ । బృహస్పతేర్మమతాయామనురక్తతా
ప్రసిద్ధతి భాతతాదా । తేన సురేశ్వరగురుణా బృహస్పతినా ।
“గౌడీపైష్ఠీ” త్యాద్యుక్తసురావ్రికెత్మగురుణైత్యపిగమ్యతే । నిర్మమ
స్య తాదృశమమకారవిధురస్య గురోః నిగమాంతదేశికస్య సమతా
సామ్యం మమమనసే సరోచతే తావత్ । సాకల్యేననస్వదతత్త్వ
ర్థః । అనెన పద్యద్వయేన “అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యా అస్వేస్వమితి
యామతిః । అవిద్యాతరుసంభూతి బీజమేతద్విధాశీత” మిత్యుక్తా
హంకారమమకారరూపమహాదోషదవీయస్త్వైనాచార్యస్యాస్య లో
కోత్తరమహిమవత్తాఖ్యాపితా ॥

॥౧౮౯॥

శ్లోకం నిగమాంతగురోరేకంవా సమ్యగభిదధ
{ స్మనుజ । ఉత్తమమనావిలంబతవిశజ్ఞమపి నైతి }
యాతిచశ్లోకమ్ ॥ ॥౧౯౦॥

శ్లోకమితి ॥ అనావిలం అకలుషం నిర్దోషమిత్యర్థః । ఉత్తమం
గుణభూయస్త్వాచ్చ్యాయాంసం విశజ్ఞమపి విగమితాశక్తాయేనతం
అపిస్సముచ్చయే । తత్త్వహితపురుషార్థపారమార్థ్యనిర్ధారణేన సకల
సద్దేహనిరాకర్తారం చేత్యర్థః । ఏకంవానిగమాంతగురోః శ్లోకం తత్ప్రతి
పాదితం తద్విషయకంవాపద్యం అభిదధత్ పఠ మనుజః ఏకమిత్యే
తద్దత్తప్రసూపజ్యతే । ఏకం శ్లోకం అముమైవైకం శ్లోకం నైతి సజా
నాతి । శ్లోకాభిధాతాశ్లోకం సజానాతీత్యేకోవిరోధః । యాతిచ శ్లోకమ
జానానోపి శ్లోకం జానాతీత్యపరోవిరోధశ్చ బతేత్యనెన సూచ్యతే
పరిహారస్తు ఉత్తమం అనావిలంచ నిగమాంతగురోః శ్లోకం అభిద
ధత్ । విశం, కం, అపీ, తిచ్చేదః । కమపి విశం మనుజం సార్వభౌ
మమపీతీభావః । నైతి స్వాభీప్సితలిప్సయానాశ్రయతీత్యర్థః । తథావి

ధజ్జానభక్తివై రాగ్యసమృద్ధిదాయకత్వాత్ స్యతిభావః । కింతు- శ్లో
కం మహావై రాగ్యదిప్రయుక్తం యశః “పద్యైశశసిచశ్లోక” ఇత్య
మరః । యాతీతి । కించ । మహామనాః విలం బతేతిచ్ఛదః । మహామ
నాస్స విశిష్టా శక్త్యా భయం యస్మిం స్తం మహాభయప్రదమితి
యావత్ । విలం విగతలకారం శ్లోకం శ్లోకం పరమపురుషార్థోపలబ్ధ
సందేహాతిసంభావనాప్రయుక్త దైన్యం నప్రాప్నోతి । తస్యశ్లోకస్యై
కస్యాపి సర్వప్రకారసంశయకూలంకషత్వాదితిభావః । నైతావదేవ ।
అనావిలం అప్రాకృతత్వాదతిస్వచ్ఛం కమపి విశం విగతశకారం శ్లో
కం లోకం “లోకంవైకుణ్ఠనామాన” మిత్యుక్తమకృతకనగరమిత్య
ర్థః । యాతి ప్రాప్నోతి । నిగమాంతమహాదేశికశ్లోకవక్తా పరమపురు
షావాప్తిసందేహగన్ధదవీయా అప్రాకృతం పరమవ్యోమవిన్దత ఇతి
నిర్గలితోఽర్థః ॥

॥౧౯౦॥

{ శ్రీధీకృపా (౧౧౯౨) మితశకే శుక్లవర్ణైఃపరీ
వాన్ధరణౌ । గోధారక (౧౨౯౩) శకసౌమ్యవధి }
జయతిస్మాత వెంకటేశగురుః ॥ ॥౧౯౧

శ్రీతి ॥ వెంకటేశగురుః శ్రీధీకృపామితే ద్విసవత్యుత్తరైక
శతాధికసహస్రసమ్మితే శకే శాలివాహనశకే । అత్ర శ్రీవర్ణైః అధ
స్థరైఃప్రగహణం । సచ కటపయాదివర్ణక్రమేణద్విసంఖ్యాబోధకః ।
ఏవంధీత్యాదావపిసంఖ్యాఽనుసంధేయా । తెనచ ద్విసవైకైకసం
ఖ్యానాం లాభేఽపి “సంఖ్యానాం వామతోగతి” రితి న్యాయే
నవైపరీత్యేనదర్శనై ద్విసవత్యధికైకసహస్రసంఖ్యాస్సంపద్యస్త ఇతి
ధ్యేయమ్ । ఏవముత్తరాథేఽపి । శుక్లై శుక్లవత్సరై ధరణౌ
అవతీర్ణః । గోధారకశకసౌమ్యే త్రిసవత్యధికద్విశతోత్తరైకసహ
స్రతమశాలివాహనశకాబ్దిసౌమ్యవత్సరైః ఇత్యర్థః । అత్రధరణౌ జయ

తిస్య । ఏకోత్తరశతవత్సరాః ధరాతలం పర్యష్కాన్తీదిత్యర్థః । య
థోచ్యతే । “శ్రీధీయోగ్యశక శుక్ల ఉదభూద్వేంకటేశ్వరః । లబ్ధప్రా
యేశక ప్రాయాత్సేమ్యేనపరమంపదమి” తి ॥ శ్రీధీకృపాసు అమి
తశక అతిమాత్రశక్తే శుక్లే సర్వప్రకారశుద్ధి ఇతి గోధారక వాగ్ధరం
ధరేషు శక్తే సామ్యే అనుగ్రే ఇత్యవ్యర్థః ప్రతీయతే ॥ ౧౧౧

{ కవితార్కిక కేసరిణం కల్యాణగుణాకరం ధరా
భరణమ్ । శ్రీవేంకటేశమనిశం శ్రీవేదాంతార్య
వర్యముపసేవే ॥ ౧౧౨ ॥ }

కవీతి ॥ అనేన పద్యేన “ కవితార్కికసింహాయే” తి పద్యా
ర్థోఽనుసంహితః ॥ ౧౧౨ ॥

{ ఇతిపద్యై రనవద్యై రతిహృద్యై ర్భృహ్మవిద్భి
రాస్వాద్యైః । అస్తావి గురుర్యతినాశ్రీకృష్ణబ్ర
హ్మశాస్త్రకలిరిపుణా ॥ ౧౧౩ ॥ }

{ వేదాంతగురు శిఖామణి పాదామ్భోజైః ధన
సుజనయోగ్యమ్ । ఇదమస్తు సతాం భోగ్యం
స్తోత్రం నామ్నా ప్రపన్న సాభాగ్యమ్ ॥ ౧౧౪ ॥ }

{ అనయాస్తుత్యా ఘనయా వినయాత్కృతయా
మయా సుభావనయా । నిగమాచదేశికాత్మా
సీయతం ప్రీణాత్వనాదిరమలాశ్వః ॥ ౧౧౫ ॥ }

{ పటునామ (గింగి) కలియుగాజ్ఞే ద్విత్వైక
(౧౮౩౨) మితశాలివాహశకే ॥ సామ్యేఽభైర
చితమిదం జయతు స్తోత్రం ప్రపన్న సాభాగ్యమ్ ॥ }

పటునామేతి ॥ అత్రకాదివర్గసంఖ్యాక్రమేణ పకారటక
రాభ్యామైకైకం నాకారేణ బిందుః మకారేణ పంచసంఖ్యాలభ్యంతే
“అంకానాం వామతోగతి” రితినియమేన వైపరీత్యాద్దర్శనే ఏకాద

తః । విస్తరస్తు అస్మదీయే లక్ష్మీసహస్ర ప్రారమ్భస్తబకవ్యాఖ్యానై
ద్రష్టవ్యః ॥ ౨౦౧ ॥

{ శ్రీహయవదనో జయతాద్విజయేతాం యతివ
రాగమాన్తగురూ । శ్రీబ్రహ్మతస్త్ర పరకాలా }
స్థానస్యాభివర్ధతాంచ శ్రీః ॥ ౨౦౨ ॥

అత్ర ఆద్యస్తయో శ్రీశబ్దగ్రథనం మజ్జల భూయస్త్యాయేతి
సర్వమనవద్యమ్ ॥ ౨౦౩ ॥

{ స్వోక్తప్రపన్న సాభాగ్యస్తుతై ర్లక్ష్మీమయాకృ
తా । ప్రపన్నాభరణాభిఖ్యా వ్యాఖ్యానచార్య }
ముదేఽస్త్వియమ్ ।

ఇతి శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్య పరమహంసపరినాజ
కాచార్య సర్వతస్త్రస్వతస్ప్రోభయవేదాంతాచార్య శ్రీమత్కవికథకకణ్ఠీ
రవ చరణ నళినయుగల విన్యస్త సమస్తాత్మభర శ్రీమద్రామానుజ సిద్ధా
న్త నిర్ధారణ సార్వభౌమ శ్రీమచ్ఛ్రీనివాస బ్రహ్మతస్త్ర పరకాలసం
యమి సార్వభౌమ కరుణాకటాక్షవీరీతస్య తత్కృపాసమధిగత బ్ర
హ్మవిద్యానైశద్యస్య తత్తాదృశ శ్రీశ్రీనివాసదేశికెంద్ర బ్రహ్మతస్త్ర
పరకాలయతీంద్ర మహాదేశిక కృపాసముపార్జిత రహస్యార్థ సంప్రదా
యస్య తచ్ఛరణనలిన సమర్పితాత్మరక్షాభరస్య తాదృశ శ్రీరఙ్గాధ
బ్రహ్మతస్త్ర పరకాలమునివరేణ్యమహాదేశిక కృపానుధాసార సంప్రా
ప్తతురీయాశ్రమ బ్రహ్మతస్త్ర పరకాల గురువరమహాస్థానాభిషేకస్య
శ్రీకర్ణాట దివ్యరత్నసింహాసన సామ్రాజ్యాభిషిక్త శ్రీమన్మహిశూర న
గరాధీశ్వర శ్రీకృష్ణరాజసార్వభౌమసంతతి సన్తతదేశికస్య శ్రీ శ్రీకృ
ష్ణబ్రహ్మతస్త్ర పరకాలయతీంద్రస్య కృతిషుప్రపన్నాభరణాఖ్య లఘుటీ
కాసమగ్రా ప్రపన్న సాభాగ్యస్తుతిర్నామ షట్షతమీకృతిః ॥

శ్రీమన్నిగమాన్త మహాదేశిక కెభ్యోనమః

